

PERHELEIRI

Vuorovaikutusta vahvistava toiminnallinen
kokonaisuus perheille

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala
Sosionomi (AMK)
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja
nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Annika Jaakola
Miida Leino
Tiina Noppa

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

JAAKOLA ANNIKA,
LEINO MIIDA,
NOPPA TIINA

Perheleiri,
Vuorovaikutusta vahvistava
toiminnallinen kokonaisuus perheille

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 71 sivua, 32
liitesivua

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Sosiaalihuoltolakia uudistettiin vuonna 2015, jolloin ennaltaehkäisevien palveluiden tarjontaa vahvistettiin. Uudistetun lain myötä perheillä on esimerkiksi mahdollisuus saada monipuolisemmin sosiaalialan peruspalveluja jo ennen lastensuojelun asiakkuutta.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä yhteistyössä eteläsuomalaisen kunnan kanssa, ja sen tavoitteena oli luoda sosiaalipalveluiden piiriin erillisen oppaan muodossa toimintamalli, jota työelämäkumppani voi jatkossa soveltaen hyödyntää osana palvelutarjontaansa. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää kunnan palvelutarjontaa. Toimintamallina suunnittelimme ja toteutimme toiminnallisen kokonaisuuden uudistuneen sosiaalihuoltolain mukaisina sosiaalipalveluina annettavien perhepalveluiden asiakkaille. Toiminnallisen kokonaisuuden tavoitteena oli vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta yhdessä tekemisen kautta.

Toiminnallisena kokonaisuutena toteutettava perheleiri koostui kahdesta tapaamiskerrasta sekä viikonloppuleiristä. Toiminta painottui ryhmäytymiseen sekä lapsen ja vanhemman väliseen parityöskentelyyn. Toiminnallisen kokonaisuuden opasta pystyy hyödyntämään sellaisenaan tai sovellettuna myös muussa yhteydessä.

Opinnäytetyön toteutus oli tärkeä, koska kunnalla ei ollut vielä tarjota juuri tällaista palvelumuotoa lapselle ja tämän vanhemmalle. Lisäksi opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, ja se nousi esille myös työelämäkumppanilta. Lakimuutoksen myötä on tärkeää, että kunnat kehittävät ja monipuolistavat perheille tarjottavia matalan kynnyksen palveluita. Monipuoliset sekä helposti saatavilla olevat ennaltaehkäisevät palvelut ovat yhteiskunnallemme taloudellisesti kannattavia, ja niillä on ehkäisevä rooli lastensuojelun asiakkuuksien synnyissä.

Asiasanat: Sosiaalihuoltolaki, lapsi- ja perhepalvelut, sosiaalipalveluiden kehittämistyö, perhetyö, vuorovaikutus, toiminnallisuus.

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

JAAKOLA ANNIKA,
LEINO MIIDA
NOPPA TIINA:

Family camp
Functional program for strengthening
the interaction of families

Bachelor's Thesis in Social Pedagogy for work with children and
young people, pages 71, 32 pages of appendices

Spring 2017

ABSTRACT

The Social Welfare Act was updated in 1st of April in 2015 and the supply of preventive services was established. From now on families have the opportunity to get social services easier and even without a customership of child protection.

This thesis was functional and it was carried out in cooperation with a municipality from South Finland. The municipality wants to stay anonymous. The purpose was to develop the municipal social service system and the aim of this thesis was to create a practical service model for the municipal social services. The thesis was planned and carried out a functional entity for those families who are clients of the Social Welfare Act. Aim was to strengthen the interaction between the child and his/her parent by doing different kinds of activities together.

The functional part was organised as a family camp which consisted two evening meetings and two days during the weekend. The activities were focused on group forming and interaction between a child and his/her parent by working as a pair. We created a guide from the functional part. Functional part and the guide can be use as it is or customized.

This execution was worthy because the commissioner did not have exactly the same social service in their system than the one that was created. The topic of this thesis is also timely, which was also the opinion of the commissioner. After the law was updated it is important that the municipalities will develop and diversify their preventive services. Versatile and easily available preventive services are economical for our society and they have a prohibitive role in inducing more customerships in child protection.

Key words: Social Welfare Act, child - and family services, The development of social services, family work, interaction, functionality.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Tavoite ja tarkoitus	3
2.2	Tiedonhaku	3
2.3	Toiminnallinen opinnäytetyö	5
3	UUDISTETTU SOSIAALIHUOLTOLAKI – TUKEA JO VARHAISESSA VAIHEESSA	8
3.1	Sosiaalihuoltolaki ja sen suhde lastensuojelulakiin	8
3.2	Sosiaalihuoltolain mukaiset lapsi- ja perhepalvelut	10
3.3	Lasten ja perheiden sosiaalipalveluiden kehittäminen	11
4	TYÖELÄMÄKUMPPANI PANOSTAA LAPSI- JA PERHEPALVELUIHIN	15
4.1	Lapsi- ja perhepalvelut	15
4.2	Kunnan perhetyö	16
4.3	Kunnan lasten ja perheiden sosiaalipalveluiden kehittämistyö	18
5	PERHEITÄ TUKEVA TYÖ	21
5.1	Perheitä on monenlaisia	21
5.2	Perhetyö	22
5.3	Perhekuntoutus	24
5.4	Tukihenkilö – ja perhetoiminta	25
6	TOIMIVA VUOROVAIKUTUS VAHVISTAA PERHESUHTEITA	26
6.1	Perheen tärkeä rooli vuorovaikutussuhteen rakentumisessa	26
6.2	Vuorovaikutustaidot luovat perustan vuorovaikutussuhteelle	28
6.3	Osallisuus – lapsen ja vanhemman oikeus	30
6.4	Toiminnallisuus – ihmisen luonnollinen tapa oppia	31
7	PERHELEIRI - TOIMINNALLINEN KOKONAISUUS	35
7.1	Perheleirin valmistelu	35
7.2	Ensimmäinen tapaamislta	36
7.2.1	Palautteet	39
7.2.2	Illan erityishuomiot	39

7.3	Toinen tapaamisilta	40
7.3.1	Palautteet	43
7.3.2	Illan erityishuomiot	43
7.4	Viikonlopun ensimmäinen leiripäivä	44
7.4.1	Palautteet	47
7.4.2	Leiripäivän erityishuomiot	48
7.5	Viikonlopun toinen leiripäivä	50
7.5.1	Palautteet	52
7.5.2	Leiripäivän erityishuomiot	54
8	POHDINTA	55
8.1	Päätelmät	55
8.2	Arviointi	57
8.3	Eettisyys ja luotettavuus	59
8.4	Hyödynnettävyys työelämässä ja jatkotutkimusehdotukset	61
	LÄHTEET	63
	LIITTEET	71

1 JOHDANTO

Suomalaisella lapsella on maailmanlaajuisesti katsottuna hyvät elinolot. Kuitenkin lisääntyvä tutkimustieto lapsen kasvusta ja kehityksestä edellyttää yhteiskunnan uudistamista, jotta voimme taata lapsille suotuisat olot kehittyä ja kasvaa. (Kurttila 2015, 6.)

Uusi sosiaalihuoltolaki astui voimaan vuonna 2015, ja sen myötä yleisten ehkäisevien perhepalvelujen tarjontaa vahvistettiin. Uudistetun lain avulla kansalaisille on tarkoitus tarjota ennaltaehkäiseviä palveluja jo ennen lastensuojelun asiakkuutta, jolloin korjaavien toimenpiteiden tarve vähenisi. Kuntien velvollisuus on jatkossa varata riittävät resurssit palveluiden tuottamiseen sekä tiedottaa kuntalaisia heidän oikeuksistaan. (Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 65.)

Toteutamme opinnäytetyömme yhteistyössä eteläsuomalaisen kunnan kanssa. Opinnäytetyömme tavoitteena on luoda sosiaalipalveluiden piiriin erillisen oppaan muodossa toimintamalli, jota työelämäkumppani voi jatkossa soveltaen hyödyntää osana palvelutarjontaansa. Työmme tarkoituksena on kehittää ja monipuolistaa kunnan sosiaalipalveluita. Suunnittelemme ja toteutamme toiminnallisena kokonaisuutena perheleirin, jonka tavoitteena on lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen vahvistaminen yhdessä tekemisen kautta. Perheleiriin sisältyy kaksi erillistä tapaamiskertaa sekä viikonloppuun sijoittuva kaksipäiväinen leiri. Kokonaisuus toteutetaan uuden sosiaalihuoltolain mukaisina sosiaalipalveluina annettavien perhepalveluiden asiakkaille.

Vuorovaikutussuhteen vahvistaminen on merkittävä lastensuojelun tarpeeseen vaikuttava tekijä, ja siihen on tärkeää kiinnittää huomiota. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuosina 2013 – 2015 toimineessa LaskeTut-hankkeessa selvitettiin lastensuojelun lasten sijoitusten taustalla esiintyviä tekijöitä. Selvityksen mukaan 50 %:lla sijoituksista taustalla olivat perheen sisäiset tai uusperheiden väliset vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat. Myös palveluiden saatavuudessa oli selvityksen mukaan

ongelmia, sillä 70 % lapsista, joiden kohdalla oli harkittu tai tarvittu sijoitusta, ei ollut saanut tarvitsemaansa palvelua sen puuttuessa kokonaan tai palvelun saatavuuden oltua riittämätöntä. (Aula, Juurikkala, Kalmari, Kaukonen, Lavikainen & Pelkonen 2016, 10.) Opinnäytetyömme on hyvin ajankohtainen uuden lakiuudistuksen myötä, sillä kuntien palvelutarjontaa on lain myötä päivitetty sosiaalihuollon peruspalveluiden osalta ja jatkossa matalan kynnyksen palveluilla on tärkeä rooli osana ennaltaehkäisevää lastensuojelua.

Tässä opinnäytetyön kirjallisessa raportissa tuomme ensin esille opinnäytetyömme aiheeseen liittyvää tietoperustaa. Tietoperustan jälkeen kerromme toiminnallisen kokonaisuuden toteutuksesta, saamistamme palautteista sekä tekemistämme erityishuomioista. Raportin lopussa pohdimme työtä kokonaisuudessaan sekä sen hyödynnettävyyttä. Raportin lopusta löytyvät liitteet, jotka kuuluvat toiminnallisen kokonaisuuden toteutukseen. Liitteitä ovat Leiritiedote (Liite 1), Ilmoittautumislomake (Liite 2), Tervetuloa- kirje (Liite 3), Leirikirje (Liite 4) sekä toimintamallina toimiva opas (Liite 5).

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Toteutimme sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyömme kolmen opiskelijan ryhmänä Lahden ammattikorkeakoululle kevään 2017 aikana. Opinnäytetyön ideointivaiheessa meille oli jo selkeää, että halusimme kohdentaa opinnäytetyömme lastensuojelun puolelle. Opintojemme aikana uudistuneen sosiaalihuoltolain myötä aloimme pohtia ennaltaehkäisevien palveluiden tarvetta sekä niiden saatavuutta. Päädyimme siihen, että erilaisia palvelumalleja olisi hyvä monipuolistaa, koska lain myötä palvelut koskevat jatkossa yhä laajempaa asiakasryhmää.

Toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä eteläsuomalaisen kunnan kanssa. Työelämäkumppani kiinnostui ideastamme, ja lähdimme yhdessä kehittämään ideaa sen tarpeita vastaavaksi.

Työelämäkumppanimme haluaa pysyä nimettömänä suojatakseen asiakkaidensa yksityisyyttä, joten tämän vuoksi kaikki kuntaan liittyvä tieto on esitetty opinnäytetyössämme ilman lähdemerkintöjä. Jatkossa työelämäkumppanista käytetään nimitystä työelämäkumppani tai kunta. Opinnäytetyön toiminnallisesta osuudesta käytetään jatkossa nimeä perheleiri tai toiminnallinen kokonaisuus.

2.1 Tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyömme tavoitteena on luoda sosiaalipalveluiden piiriin erillisen oppaan muodossa toimintamalli, jota työelämäkumppani voi jatkossa soveltaen hyödyntää osana palvelutarjontaansa. Toimintamallia kokeillaan perheleirinä, johon sisältyy erillisiä tapaamiskertoja sekä viikonloppuleiri. Tarkoituksena on kehittää ja monipuolistaa kunnan sosiaalihuoltolain mukaisina sosiaalipalveluina annettavien perhepalveluiden palvelutarjontaa luomamme toimintamallin avulla.

2.2 Tiedonhaku

Opinnäytetyömme tietoperusta keskittyy uudistettuun sosiaalihuoltolakiin, sosiaalipalveluihin, palveluiden kehittämistyöhön, lapsi- ja

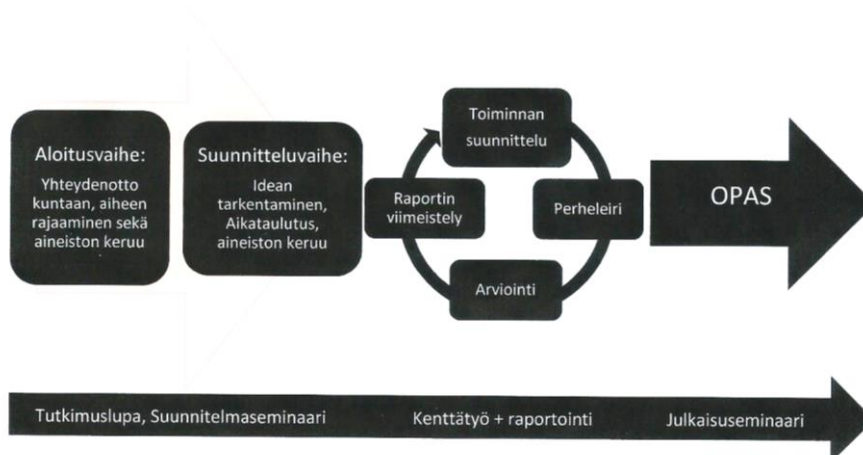
perhepalveluihin, perhetyöhön, perhekuntoutukseen, tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaan, lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen sekä toiminnallisuuteen.

Lähdimme työstämään opinnäytetyötämme tutustumalla ensin toiminnallisen opinnäytetyön ohjeisiin ja periaatteisiin. Tämän jälkeen lähdimme etsimään tietoa uudesta sosiaalihuoltolaista ja perehdyimme siihen. Tarkastelimme, miten lakimuutos on vaikuttanut ja miten se tulee vaikuttamaan lakisääteisiin sosiaalipalveluihin. Tämän jälkeen aloimme kokoamaan opinnäytetyömme tietoperustaa, johon etsimme sisältöä eri tietokantoja käyttäen. Käytimme pääsääntöisesti Masto-Finnan, Arton sekä Melindan tietokantoja. Lähdekirjallisuutta etsimme myös eri kirjastojen hakupalveluita hyödyntäen. Löysimme paljon erilaisia lähteitä myös hakemiemme lähdetietojen lähdeluetteloista. Tietoperustan avainsanoina käytimme muun muassa seuraavia sanoja: sosiaalihuoltolaki, sosiaalipalvelut, sosiaalipalveluiden kehittäminen, perhetyö, perhekuntoutus, vuorovaikutus, vuorovaikutussuhde, lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutussuhde, vuorovaikutustaidot, vuorovaikutussuhteen tukeminen, dialogisuus sosiaalialalla, toiminnallisuus sekä toiminnalliset menetelmät.

Pyrimme käyttämään työssämme mahdollisimman monipuolisia sekä luotettavia lähteitä. Opinnäytetyömme lähdemateriaali koostuu pääosin korkeintaan kymmenen vuotta vanhoista lähteistä. Vanhempien lähteiden kanssa arvioimme niiden käyttökelpoisuuden ennen niiden käyttämistä. Lähteinä käytimme muun muassa kirjallisuutta, ammattisivustoja, väitöskirjoja sekä muita erilaisia tutkimuksia. Käytimme myös vieraskielisiä tutkimuksia.

Otimme lisäksi selvää onko aiheeseemme liittyen tehty aikaisempia ammattikorkeakoulun tai yliopistotason opinnäytetöitä. Löysimme töitä liittyen vuorovaikutukseen, leiritoimintaan, perhetyöhön sekä lastensuojeluun, mutta meidän ideaamme täysin vastaavia töitä emme löytäneet.

2.3 Toiminnallinen opinnäytetyö

Kuva 1: Kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli – esimerkkinä opinnäytetyö vaiheineen (vrt. Salonen 2012).

Opinnäytetyön toteuttaminen kehittämistyönä voidaan nähdä prosessimaisena kokonaisuutena, joka sisältää lineaarisesti tiettyjä vaiheita. Aloitusvaiheessa keskitytään kehittämistyön tarpeeseen ja aiheen rajaamiseen. Alussa on tärkeä nostaa esille niitä huomioita, jotka ovat merkittäviä työn onnistumisessa. Suunnitteluvaiheen aikana kirjataan työstä virallinen suunnitelma, joka sisältää muun muassa työn tavoitteet, toimijat sekä vaiheet. Tämän jälkeen valmistaudutaan kenttätyöskentelyyn, jonka jälkeen tapahtuu käytännön toteutus, sen arviointi sekä työn viimeinen hiominen. Lopuksi toiminnallisen opinnäytetyön prosessista syntyy konkreettinen tuote, joka tuo uutta tietoa työn tilaajalle tai tekijälle itselleen. (Salonen 2012, 17–19.)

Toiminnallinen opinnäytetyö on käytännössä toteutettava teoreettiseen tietoon pohjautuva tapahtuma, opas tai esite. Toiminnallisen opinnäytetyön avulla on mahdollista osoittaa oppimansa käytännön tasolla, eikä se sisällä tutkimuksellista osuutta yhtä paljon kuin tutkimuksellinen opinnäytetyö. Tärkeää toiminnallisessa opinnäytetyössä on se, että tekijät osaavat yhdistää teoreettisen tiedon ja käytännön sekä osaavat raportoida tutkimusviestinnän keinoin. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.) Tutkimusviestinnän vaatimukseen kuuluu osana tekstin täsmällisyys ja

tekstin tulee olla perustelevaa. Jokaisella opinnäytetyöllä on tavoite ja tarkoitus, ja kirjallisen raportin on oltava niin selkeä sekä tarkasti kuvattu, että lukija tietää mitä on tehty ja miksi on tehty kyseisellä tavalla. Eri lähteiden välinen keskustelu lisää työn luotettavuutta. (Vilka & Airaksinen 2003, 84 – 108.)

Opinnäytetyömme aihe on lähtöisin työelämästä, työelämässä tapahtuneista muutoksista ja niihin vastaamisesta. Ideoimme itse toiminnallisen opinnäytetyömme aiheita, mutta peilasimme työelämän tarpeita ja keskusteltuaamme työelämäkumppanin kanssa päädyimme meille kaikille ajankohtaiseen aiheeseen. Kun opinnäytetyön aihe on ajankohtainen ja tarpeeksi työelämälähtöinen, se tukee ja kasvattaa tekijän ammatillista kasvua (Vilka & Airaksinen 2003, 17).

Toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapa riippuu yleensä siitä, kenen tarpeisiin työ kohdistetaan ja millä keinoin se palvelee kohderyhmää parhaiten (Vilka & Airaksinen 2003, 51). Valitsimme toteutustavaksi toiminnallisena kokonaisuutena toteutettavan perheleirin, johon kuuluvat tapaamiset ja viikonloppuleiri. Kokonaisuuden tavoitteena on lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen vahvistaminen yhdessä toimien. Opinnäytetyömme aihe ja sen toteutus olisi hyvin haastavaa ilman fyysistä paikalla oloa.

Ennen toiminnan suunnittelua on tiedettävä kohderyhmä ja mitä toiminnalla halutaan saavuttaa. On hyvä suunnitella myös varasuunnitelmia, jos kaikki ei mene niin kuin on etukäteen ajatellut. (Valkeapää 2011, 14.) Vilkan ja Airaksisen mukaan (2003, 38) kohderyhmän rajaus on yksi toiminnallisen opinnäytetyön tärkeimmistä asioista, koska työ tehdään aina jollekin, ja tavoitteena on esimerkiksi jonkin ryhmän osallistuminen toimintaan. Rajasimme kohderyhmäksi sosiaalipalveluina annettavien perhepalveluiden asiakkaat, koska tämä ryhmä sopi opinnäytetyömme aiheeseen uuden sosiaalihuoltolain puolesta. Heistä rajasimme asiakkaat alle 10-vuotiaisiin lapsiin ja heidän vanhempaisiin, koska koimme sen olevan sopivin ikäryhmä tällaiseen toiminnalliseen kokonaisuuteen sekä vuorovaikutuksen vahvistamiseen

painottuvaan toimintaan. Sovimme, että toiminnallinen kokonaisuus toteutuu, mikäli osallistujia on vähintään neljä. Mukaan toimintaan pystyimme ottamaan ohjaajien määrän vuoksi enintään kymmenen lasta.

3 UUDISTETTU SOSIAALIHUOLTOLAKI – TUKEA JO VARHAISESSA VAIHEESSA

Sosiaalihuoltolaki on yksi Suomen yleislaeista, jonka pääpainona on turvata kansalaisille hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta edistäviä palveluja. Näiden lisäksi lain tarkoituksena on lisätä kansalaisten osallisuutta sekä toimintakykyä. Lain turvin jokaisella on tasa-arvoinen asema hakea ja tarpeen mukaan saada riittäviä sekä laadukkaita sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 5.) Uusi sosiaalihuoltolaki tuli voimaan 1.4.2015, ja sen myötä myös lastensuojelulakiin tuli muutoksia, jolloin painopistettä siirrettiin enemmän ennaltaehkäisevien palveluiden piiriin. Uuden sosiaalihuoltolain myötä Suomen valtio haluaa jatkossa vahvistaa sosiaalialan peruspalveluja sekä tuoda palvelut helpommin saataville ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 3 – 28.)

3.1 Sosiaalihuoltolaki ja sen suhde lastensuojelulakiin

Sosiaalihuoltolaki määrittelee tuen tarpeiden mukaiset lähtökohdat palvelutarpeen arvioimiselle ja mahdollistaa tarpeisiin vastaamisen useiden eri palveluiden avulla. Yksilön ja perheen omat tarpeet ovat olleet lainsäädännön uudistamisen lähtökohtana. (Hämeen-Anttila 2017a, 199.) Uudistusten myötä kansalaisilla on tarjolla monipuolisemmin sosiaalipalveluja muiden peruspalveluiden yhteydessä, jolloin perhe on oikeutettu esimerkiksi perhetyöhön ilman, että perheen lapsella on lastensuojelun asiakkuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 3 – 28.) Tällöin esimerkiksi vanhemman kynnys hakea palveluja laskee huomattavasti, mikä on tärkeää esimerkiksi niissä tilanteissa, kun vanhempi on hyvin uupunut (Kähkönen 2014).

Sosiaalihuoltolain lisäksi Suomessa toimii erityislakina lastensuojelulaki, jonka avulla turvataan lapsen kasvua ja kehitystä silloin, kun peruspalvelut eivät siihen riitä tai niitä ei haluta ottaa vastaan. Lain tavoitteena on suojella lasta varmistamalla lapselle turvallinen kasvuympäristö sekä tasapainoinen ja monipuolinen kehitys. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos

2016a.) Lastensuojelulaki (417/2007) määrittellään lapsia ja perheitä tukevana lakina, jota toteutetaan erilaisten palveluiden avulla. Näitä palveluita ovat asiakassuunnitelmat, avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvät sijais- sekä jälkihuolto. Viranomaisten on määrä tukea vanhempia ja lapsen huoltajia kasvatustyössä sekä ohjata lapsi lastensuojelun piiriin, jos siihen nähdään tarvetta. Lastensuojelun järjestäminen on jokaisen kunnan velvollisuus (Taskinen 2007, 23). Uuden sosiaalihuoltolain myötä peruspalveluista poiketen lastensuojelu tulee olemaan jatkossa vielä selkeämmin erityislain alaisena, jolloin asiakkaalla on lastensuojelun asiakkuus ja palveluissa panostetaan erityisosaamiseen (Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 65).

Lastensuojelulakiin (417/2007) määrittellään ehkäisevä lastensuojelu, jolla tarkoitetaan palveluiden tarjoamista lapsille sekä perheille jo ennen lastensuojelun asiakkuutta. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on tukea vanhemmuutta sekä tarjota lapselle kasvua, kehitystä sekä hyvinvointia tukevia tukitoimia. Ehkäisevää lastensuojelua voi olla esimerkiksi erityinen tuki opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Palveluiden tarjoamisen lisäksi jokaisella lapsen ja vanhemman kanssa työskentelevällä on vastuu tunnistaa tuen tarve jo varhaisessa vaiheessa (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2015a). Ehkäisevä lastensuojelu tarjoaa perheille apua jo ennen isojen ongelmien syntymistä, jolloin pystytään ehkäisemään varsinaisen lastensuojelun asiakkuus (Terveyden ja hyvinvoinnin laitost 2015a).

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen (2016b) tekemän Lastensuojelu 2015 – tutkimuksen avulla on selvitetty lastensuojelun asiakasmääriä. Tutkimuksen mukaan lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli vuonna 2015 yhteensä 73 872 lasta ja nuorta. Näistä uusia lastensuojeluasiakkaita oli 28 %. Uusi sosiaalihuoltolaki tuli voimaan kesken vuoden, ja uudistuksen myötä myös lastensuojelun asiakkaaksi tulon määritelmä muuttui. Lastensuojelun asiakkaiden määrä vuonna 2014 oli 90 269. Pudotus on raju, mutta ei täysin vertailtavissa uuden lain

voimaan tulon takia. Vuonna 2015 palvelutarpeen arviointeja tehtiin yhteensä 33 824, joista 29 034 johti lastensuojelun asiakkuuteen.

Uudistuksen myötä perheille on jatkossa tarjolla myös oma työntekijä, joka auttaa rakentamaan asiakkaan kanssa tiiviimmän asiakassuhteen. Oma työntekijä on helpommin saatavilla ja on eniten tietoinen juuri oman asiakasperheensä asioista. Tämä uudistus on varmasti tarpeen, sillä erityisesti asiakkaat ovat sitä toivoneet. (Kähkönen 2014.)

3.2 Sosiaalihuoltolain mukaiset lapsi- ja perhepalvelut

Sosiaalihuoltolain mukaisilla sosiaalipalveluilla on tarkoitus edistää yksilön, perheen tai yhteisön sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta. Hyvinvointia edistetään neuvonnalla, ohjauksella, matalan kynnyksen palveluilla sekä hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavien tekijöiden ehkäisemisellä ja torjunnalla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 12 – 13).

Sosiaalipalveluiden tarkoitus on tukea jokapäiväisestä elämästä selviytymistä. Uuden sosiaalihuoltolain mukaan palveluja on järjestettävä perheille yleisinä perhepalveluina vuorokauden ajasta riippumatta. Perheille, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaita, voidaan tarjota yhä enemmän ehkäiseviä palveluja, esimerkiksi perhetyötä, tukihenkilöitä ja -perheitä sekä vertaisryhmätoimintaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 23–28.) Sosiaalihuoltolain mukaisia lapsi- ja perhepalveluita ovat perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu, kasvatus- ja perheneuvonta, lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta sekä muut sosiaalipalvelut, joita ei ole laissa erikseen lueteltu (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, § 14).

Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on sosiaaliohjausta ja muuta tarvittavaa apua asiakkaalle, hänen perheelleen tai asiakkaan hoidosta vastaavalle henkilölle (Hämeen-Anttila 2017b, 218). Perhetyötä on tarkemmin avattu opinnäytetyömme luvussa 5.

Sosiaalihuoltolain mukaisella lapsiperheiden kotipalvelulla tarkoitetaan kotiin annettuja palveluita, joiden avulla tuetaan vanhemmuutta, voimavarojen vahvistumista ja arjessa selviytymistä yhdessä perheen kanssa. Yleensä lapsiperheiden kotipalvelu koostuu lastenhoitoavusta ja kodinhoidosta, mutta tarpeen mukaan tukipalveluihin voidaan määritellä muitakin palveluja, joilla ehkäistään ongelmien lisääntymistä ja myöhempää tuen tarvetta. (Hämeen-Anttila 2017b, 219.)

Kasvatus- ja perheneuvonnan tavoitteena lain mukaan on mahdollistaa lapsille turvalliset kasvuolot, tukea vanhempia kasvatustehtävässä, lisätä perheiden ja perheenjäsenten toimintakykyä ja psykososiaalista hyvinvointia sekä poistaa niitä haittaavia esteitä. Kasvatus- ja perheneuvontaa toteutetaan yhteistyössä sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen asiantuntijoiden sekä tarpeen mukaan myös muiden toimijoiden kanssa kasvatus- ja perheneuvoloissa sekä tarpeen mukaan myös muissa toimintaympäristöissä, esimerkiksi kuntouttavana toimintana asiakkaan kotona. (Hämeen-Anttila 2017b, 220 – 221.)

Lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonnan järjestäminen tuli lakiuudistuksen myötä kuntien tehtäväksi. Kunta voi edelleen kuitenkin ostaa palvelun ulkopuoliselta taholta. Valvonnalla turvataan lapsen asemaa ja huolehditaan tämän turvallisuudesta tapaamistilanteissa. (Hämeen-Anttila 2017b, 221 – 222.)

Muita sosiaalihuoltolain mukaisia lapsille, nuorille ja perheille järjestettäviä sosiaalipalveluita ovat esimerkiksi lomaviettopalvelut, vertaisryhmätoiminta, tukihenkilöt ja -perheet sekä muut kunnan järjestämät palvelut, joita ei ole erikseen laissa mainittu (Hämeen-Anttila 2017b, 223).

3.3 Lasten ja perheiden sosiaalipalveluiden kehittäminen

Lapsen oikeuksien sopimus on yleissopimus, joka on tullut Suomessa voimaan vuonna 1991. Lapsen oikeuksien sopimuksessa lasten ja nuorten

hyvinvoinnin ja kehityksen seuranta, edistämistä ja turvaamista varmistetaan monella artiklalla. Esimerkiksi 3. artikla, lapsen edun ensisijaisuus, 6. artikla, lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen sekä 12. artikla, lapsen oikeus osallistua ja vaikuttaa liittyvät laaja-alaisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseen. Sopimuksen mukaan lapsen vanhemmilla, huoltajilla ja holhoojilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvattamisesta, mutta se velvoittaa myös julkisen vallan tukemaan vanhempia ja muita laillisia huoltajia tässä tehtävässä. Vanhemmuutta tuetaan parhaiten luomalla palvelujärjestelmä, joka on lasten, nuorten ja vanhempien tiedossa ja helposti saavutettavissa sekä oikein kohdennettu. (Aula ym. 2016, 14 - 15.)

Lasten, nuorten ja perheiden palvelujärjestelmiä on muutettu kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti jo vuosien ajan niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Lainsäädäntömuutokset, opetussuunnitelmamuutokset sekä varhaiskasvatuksen perusteiden muutokset ovat hyviä esimerkkejä pitkäjänteisestä valtakunnallisesta työstä. (Aula ym. 2016, 7 – 8.)

Sosiaalipalveluiden järjestämisvastuu on kunnilla, ja rakenteita kehitetään ensisijaisesti kuntapohjaisen järjestelmän pohjalta. Yksityisten yritysten tuottamia sosiaalihuollon palveluita kunnat voivat käyttää ostopalveluina. Sosiaalihuollon rakenteita uudistettaessa ei ole tavoitteena ammattien tai osaamisen yhdenmukaistaminen, vaan yhteensovittaminen, jolloin asiakkaita voidaan auttaa paremmin ja yhtenäisemmin. (Haavisto & Kananoja 2017, 146 - 151.) Marjamäen (2017, 502) mukaan hyvä kehittämistoiminta on tiivistä yhteistyötä perustyön, ja siitä nousevien tarpeiden kanssa ja palvelurakenteen uudistuksen myötä vanhojen työmenetelmien toimivuutta täytyy arvioida uudestaan sekä lisätä työntekijöiden moniammatillisuutta.

Kehitettäessä sosiaalipalveluita on tärkeää, että kaikki yleiset palvelut tukevat lapsen vanhempia, huoltajia ja muita kasvatuksesta vastaavia heidän kasvatustehtävässään ja auttavat heitä näkemään lapsen tuen tarpeita. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2016, 21.) Lapsilähtöisiä palveluja

ovat sellaiset, joissa aikuinen arvostaa ja tukee lapsen ja nuoren kokemuksia, tietoa sekä toimijuutta. Aikuisen on tiedettävä lapsen kehitysvaiheista osatakseen tukea häntä kehitysvaiheen mukaisesti ja aikuisella on vastuu lapsen kasvatuksesta, hoidosta ja huolenpidosta. (Aula ym. 2016,15.)

Uutta sosiaalihuoltolakia tarkastellessa on huomioitava, että pelkästään palvelujen määrän lisääminen ei riitä lisäämään ennaltaehkäisevää työtä, vaan lastensuojelun, muiden erityispalvelujen ja yleisten palvelujen välillä on lisättävä yhteistyötä, jotta palveluja olisi oikeasti mahdollista saada matalan kynnyksen yleisinä perhepalveluina (Hämeen-Anttila 2017b, 217). Monipuolisten palveluiden kehittäminen on tärkeää, mutta on myös kehitettävä kasvatustehtävissä toimivien henkilöiden osaamista, jotta he tarvittaessa osaavat ohjata tukea tarvitsevia oikean tuen piiriin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 21).

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen yksi kärkihanke on Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE), jonka tavoitteena on lapsi- ja perhelähtöisten palveluiden kehittäminen, perheiden osallisuuden lisääminen ja sitä kautta vanhemmuuden vahvistuminen. Muutosohjelman tarkoituksena on siirtää palveluiden painopistettä ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä varhaisempaan tukeen. Palveluita verkostoidaan perhekeskustoimintamallin mukaisesti matalan kynnyksen palveluiksi sekä varmistetaan erityisosaamista vaativien palveluiden saatavuus asiakaslähtöisemmin. Muutosohjelman toteuttamiseen on varattu 40 miljoonaa euroa vuosille 2016 – 2018. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa jokainen suomalainen voisi vaikuttaa omaan elämäänsä ja valintoihinsa sekä kokisi siten voivansa hyvin erilaisissa elämäntilanteissa. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman pääpaino on alle 18-vuotiaissa lapsissa ja nuorissa sekä heidän perheissään, mutta palveluiden eheyden ja jatkuvuuden takaamiseksi muutosohjelmaa sovelletaan joustavasti myös yli 18-vuotiaisiin nuoriin ja heidän perheisiinsä. Muutosohjelma toteutetaan yhteistyössä kaikkien lapsille, nuorille ja perheille palveluita tuottavien tahojen kanssa. (Aula ym. 2016, 2 - 8.)

Ennaltaehkäisevää työtä kuvataan ja arvioidaan kuntien lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa. Suunnitelmassa käydään läpi palvelutarjontaa ja niiden tarvetta. Kuntien tulee kehittää palvelujärjestelmää siten, että lasten ja nuorten etu toteutuu. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2015a.) Kunnat käyttävät kehittämistoimintaan useimmiten ulkopuolista rahoitusta sekä ulkopuolista asiantuntijuutta. Palveluiden kehittäminen vaatii kuitenkin kuntien omaa tahtoa, ponnisteluja ja panostusta. (Marjamäki 2017, 503.) Kananojan ja Lähteisen (2017, 494) mukaan projektimaisen kehittämistyön suurin ongelma on siinä, että tuotettu uusi tieto ei palvele käytännön sosiaalityön uudistumista, sillä se ei pääse siirtymään projektitoimijoita laajemmalle ryhmälle. Tähän tiedonsiirtoprosessiin ja tutkitun tiedon siirtämiseen uusiksi käytännöiksi ja menetelmiksi tarvitaan vielä paljon työtä. Myös Valjakan (2016, 16) tutkimuksen mukaan useat selvitykset osoittavat, että lapsiperheiden hyvinvointia tukevat kehittämisohjelmat ja -hankkeet eivät ole viime vuosikymmeninä onnistuneet tavoitteissaan.

Lasten, nuorten ja vanhempien omaehtoisen toimijuuden tunnistaminen ja ennaltaehkäisevä, yksilöitä vahvistava ammatillinen toimintatapa ovat edellytyksiä palveluiden painopisteen siirtämisessä ennaltaehkäiseviksi. Palveluita kehitettäessä pyritään vahvistamaan lapsen ja nuoren kehitystä ja hyvinvointia suojaavia tekijöitä, kuten lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta, lapsen ja perheen vahvuuksien tunnistamista ja tukemista sekä perheen yhtenäisyyden edistämistä. (Aula ym. 2016, 15.) Marjamäki (2017, 507) toteaa, että pelkästään työntekijöiden halu oman työnsä kehittämiseen ei ole riittävää, vaan kehittämiseen tarvitaan runsaasti tietopohjaa asiakkaista ja heidän tarpeistaan sekä uuden palvelun vaikuttavuudesta ja kustannuksista. Myöskään pelkästään vanhojen palveluiden kehittäminen ei ole yhteiskunnalle riittävää, vaan niiden kyseenalaistaminen ja uusien palvelujen luominen mahdollistaa ihmisten tarpeisiin vastaamisen.

4 TYÖELÄMÄKUMPPANI PANOSTAA LAPSI- JA PERHEPALVELUIHIN

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä eteläsuomalaisen kunnan kanssa. Työelämäkumppani on kunta, jonka asukasluku on hieman alle 40 000. Kunnalla on omat vahvuutensa ja niitä hyödyntämällä työelämäkumppani pyrkii jatkuvasti parantamaan asukkaiden viihtyvyyttä. Yleisesti kunnan vahvuuksiin kuuluvat laajat lapsiperheiden palvelut, kulttuuripalvelut sekä monipuoliset liikunnalliset verkostot kunnan alueella.

4.1 Lapsi- ja perhepalvelut

Kunnassa on laadittu ensimmäinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuonna 2009 ja sieltä lähtien työelämäkumppani on halunnut korostaa periaatetta siitä, että kunnassa kannetaan yhteistä vastuuta lasten suojelusta. Hyvinvointisuunnitelman tavoitteina on ollut koko perheen hyvinvoinnin vahvistuminen, moniammatillisen toiminnan vahvistaminen lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tueksi ja nuorten kasvun tukeminen kohti vastuullista aikuisuutta. Työelämäkumppanin vuosille 2013 – 2016 laaditussa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa huomioitiin sosiaalihuoltolain uudistus asettamalla tavoitteiksi painopisteen siirtyminen ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen ja avohuollon palveluihin.

Kunta tarjoaa asukkaillensa lainmukaiset ennaltaehkäisevät palvelut, joita voidaan tarjota myös lastensuojelun avohuollon palveluina. Lisäksi tarjolla on kattavat perhepalvelut, joita ovat alle kymmenen vuoden ikäisille lapsille tarkoitettu lapsiperheiden kotipalvelu, lastenvalvojapalvelut, perhekeskustoiminta, perhelinkkitoiminta, puheterapiapalvelut, psykologipalvelut, kasvatus- ja perheneuvola, varhaiskasvatuspalvelut sekä lasten kotihoidon tuki. Tarjolla on myös tukihenkilötoimintaa sekä Perhehoitoyksikkö Pihlajan kanssa yhteistyössä järjestettävää tukiperhetoimintaa. Lisäksi kunnan seurakunta tarjoaa perhetyötä sekä

perhe- ja päiväkerhoja lapsiperheille. Kouluikäisille tarjotaan lakisääteinen perusopetus, siihen liittyvät palvelut sekä harrastus- ja nuorisotoimintaa.

Työelämäkumppani järjestää lastensuojelupalveluja kolmessa kuntakeskuksessa ja lastensuojelupalveluista vastaa kaksi aluetiimiä sekä sijaishuoltotiimi. Avohuollon tukitoimien lisäksi lastensuojelun palveluihin kuuluvat lasten kiireelliset sijoitukset, huostaanotto, sijaishuolto sekä jälkihuolto. Työelämäkumppanilla on yksi arviointi- ja vastaanottoyksikkö, joka on 7-paikkainen ja päivystää ympäri vuorokauden.

Lastensuojelupalveluissa työskentelee 19 työntekijää: johtava sosiaalityöntekijä, viisi sosiaalityöntekijää, viisi erityissosiaaliohjaajaa, seitsemän perhetyöntekijää sekä lapsi- ja perheasiain koordinaattori. Seitsemästä perhetyöntekijästä yksi työntekijä toteuttaa tehostettua perhetyötä huomioiden erityisesti nuoret.

Lastensuojeluilmoitukset, palvelutarpeen arvioinnit sekä lasten asiakassuunnitelmiin kirjattu sosiaalityö hoidetaan lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä. Huostaan otettujen lasten sosiaalityötä hoitaa sijaishuollon sosiaalityöntekijä ja jälkihuoltonuorten sosiaalityöstä vastaa erityissosiaaliohjaaja. Perhetyöntekijät tekevät lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelun perhetyötä pääasiassa avo- ja jälkihuollon tarpeisiin, mutta myös ennaltaehkäisevänä työnä sosiaalihuoltolain alla oleville lapsiperheille. Lapsi- ja perheasiainkoordinaattori vastaa lastensuojelun vapaaehtoisten ja ammatillisten tukihenkilöiden rekrytoinnista ja koordinoinnista.

4.2 Kunnan perhetyö

Työelämäkumppanimme järjestää perhetyötä lapsiperheiden kotipalveluna, perhekuntoutuksena sekä perhearviointina. Lisäksi työelämäkumppanimme tarjoaa myös tehostettua perhetyötä.

Työelämäkumppanin sosiaalipalveluiden perhepalveluihin kuuluvat perhetyö, tukihenkilötoiminta, vertaisryhmätoiminta sekä koko perheen sijoitus ja ne toteutetaan pääasiallisesti omana toimintana.

Tukiperheet hankitaan seudullisen perhehoitoyksikkö Pihlajan kautta. Jos hoito- ja terapiapalveluille on lastensuojelun kuntoutukselliset perusteet, palvelua voidaan ostaa yksityisiltä palveluntuottajilta. Perheitä tuetaan taloudellisesti yksilöllisen tarpeen mukaisesti sekä loma- ja virkistystoiminnassa.

Lisäksi työelämäkumppani on mukana moniammatillisessa perhetyön yhteistyöverkostossa Perhelinkissä. Perhelinkki on toimintamalli, joka on kehitetty vuonna 2002 perhetyötä tekevien ammattilaisten yhteisestä aloitteesta. Perhelinkin tavoitteena on lisätä yhteistyötä yli kuntarajojen sekä lisätä moniammatillisempaa työtä perheiden kanssa työskenneltäessä.

Perhelinkissä työntekijä voi saada tukea omaan työhönsä konsultoimalla muita työntekijöitä, lisätä tietoisuutta perhetyön eri palveluista, saada apua perheen tavoitteiden saavuttamiseksi sekä lisätä moniammatillista yhteistyötä. Perhelinkin asiakas saa tietoa eri tukipalveluista, mahdollisuuden monipuolisempiin tukimuotoihin sekä kokonaisvaltaisempaa palvelua perheelleen.

Perhelinkin toimintamallissa on mukana vakiojäseniä, jotka ovat aina paikalla perhelinkin säännöllisesti pidettävissä kokouksissa. Vakiojäsenet voivat olla neuvolan, sosiaalityön, psykologipalveluiden, lapsiperheiden kotipalvelun, seurakunnan, varhaiskasvatuksen, perhekeskuksen, terveyskeskuksen, sivistystoimen tai kasvatus- ja perheneuvolan työntekijöitä. Kokouksiin voi tarpeen mukaan osallistua vierailijoina myös muita ammatillisia työntekijöitä. Toimintamalli perustuu dialogisuuteen. Mäkelän (2009,2) mukaan dialogisuus on osa asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutussuhdetta. Mönkkönen (2007, 87) muistuttaa, että dialogisuuteen kuuluu olennaisena osana vastavuoroisuus keskustelijoiden välillä, jolloin kaikki keskustelussa mukana olevat pääsevät vaikuttamaan lopputulokseen. Dialogisuus on siis yhteisen ymmärryksen rakentamista ja se muodostuu luottamuksesta,

avoimuudesta sekä rohkeudesta puhua vaikeistakin asioista (Mäkelä 2009, 2).

Perhelinkityössä työntekijät joutuvat miettimään myös eettisyyttä. Kyseessä on moniammatillinen toimintamalli ja perheen asioista on keskusteltava eettisten periaatteiden mukaisesti. Sensitiivinen etiikka korostuu työntekijöiden kykyä ymmärtää jaksamisesta ja syrjäytymisestä johtuvien syiden ilmiöitä sekä huomioida vanhempien ja lasten oikeudet tilanteissa, jolloin lapsen kasvu ja kehitys ovat vaarassa (Laitinen & Väyrynen 2011, 172 – 173).

Perhelinkin toiminnassa on neljä erilaista työmuotoa; asiakasvastaanotto, yhteistyökonsultaatio, nimetön konsultaatio sekä tiedottaminen ja kehittäminen. Asiakasvastaanotolla perhe on paikalla, mutta yhteistyökonsultaatiossa ei. Kummassakin kokouksessa on oltava asiakkaan suostumus. Osallistuminen toimintaan on asiakkaalle aina vapaaehtoista ja ennen osallistumista vaaditaan kirjallinen suostumus. Perhe on oikeutettu Perhelinkin toimintaan huolimatta siitä, ovatko he lastensuojelun asiakkaita vai eivät. Toiminnan tavoitteena on hahmottaa perheen kokonaistilannetta sekä selvittää sopivinta tukea perheelle antavat työntekijät ja toimijatahot.

4.3 Kunnan lasten ja perheiden sosiaalipalveluiden kehittämistyö

Kunnan kehittämistyö lastensuojelussa on tapahtunut pääsääntöisesti erilaisten hankkeiden kautta. Vuonna 2005 käynnistyi lastensuojelun kolmivuotinen kehittämishanke (2005 – 2007), jota seurasi kolmivuotinen jatkohanke (2007 – 2009) Ensimmäisessä hankkeessa kehitettiin lastensuojelun ehkäiseviä ja korjaavia palveluita neljässä vaiheessa. Jatkohankkeessa oli tavoitteena selkeän rakenteen luominen ennakoivalle ja ehkäisevälle lapsiperhetyölle.

Työelämäkumppanin vuosille 2013 – 2016 tehdyn hyvinvointisuunnitelman mukaan sijaishuollossa perhehoito on ensisijaista, ja kunnan sisällä

perhehoidon osuuden kasvattaminen on ollut keskeinen tavoite. Kunta on kehittänyt lastensuojelun avohuollon palveluja vuodesta 2010 saakka perhetyön resursseja lisäämällä ja kehittämällä erilaisia työmenetelmiä. Tilastoissa kehitystyö alkoi näkyä positiivisena vuonna 2012.

Vuosina 2014 – 2015 työelämäkumppani kehitti hankkeen avulla aktiivisesti uusia palvelumuotoja lastensuojelun, perhetyön ja perhekeskustoiminnan piiriin. Kehittämistyötä tehtiin muun muassa uuden sosiaalihuoltolain voimaantulon takia. Hankkeen tulokset olivat positiivisia ja kehittämistyössä onnistuttiin hyvin.

Kyseisellä, vuosina 2014–2015 toteutuneella kehittämishankkeella oli neljä osatavoitetta. Ensimmäisenä tavoitteena oli kehittää kunnan jälkihuoltotyön mallia. Toisena tavoitteena oli kehittää jälkihuollon ja lastensuojelun rakenteita ja käytäntöjä sekä aloittaa jälkihuollon toteuttaminen kunnan omana toimintana. Lastensuojelussa tavoitteena oli kehittää tukitoimia, jotka vastaisivat perheiden tarpeisiin ja lain velvoitteisiin. Kolmantena tavoitteena oli lisäksi kehittää sellaisia tukitoimia, joissa voitaisiin hyödyntää vanhoja olemassa olevia tiloja. Neljäntenä tavoitteena oli kehittää lastensuojelun, lastensuojelun perhetyön ja perhetukikeskuksen työtapoja. Hankkeen aikana kehitettiin työmuotoja, jotka ovat tänä päivänä osa perhetukikeskus – ja perhekuntoutustoimintaa. Esimerkiksi kotiin tehtävä tehostettu perhetyö jäi työelämäkumppanin lastensuojeluun pysyväksi avohuollon tukimuodoksi. Kehittämistyössä keskityttiin paljon myös erilaisten ryhmätoimintojen toteuttamiseen sekä kehittämiseen ja lisäksi kunta on panostanut palveluissaan vertaistukitoimintaan.

Työelämäkumppani on ollut mukana myös Lastensuojelun ja toimeentulotuen toimintaprosessien ja tiedonhallinnan kehittäminen ja tehostaminen (2014–2015) - hankkeessa. Hankkeen tavoitteena oli vahvistaa suunnitelmallista asiakastyön tekemistä ja parantaa asiakkaiden saamien sosiaalihuollon palveluiden sujuvuutta kehittämällä toimintaprosesseja. Lisäksi tavoitteena oli tietojärjestelmien käytettävyyden parantaminen toimintaprosessia tukevien tietosisältöjen

avulla, ammattilaisten kirjaamiskäytäntöjen yhtenäistäminen sekä asiakastiedon laadun parantaminen. Asiakastiedon käytettävyyttä haluttiin parantaa tuottamalla ammattilaisille oikeat tiedot oikea-aikaisesti asiakasprosessissa. Lisäksi hankkeessa määriteltiin, kuvattiin ja kehitettiin kuntien lastensuojelun ja toimeentulotuen toimintaprosesseja vastaamaan kansallisia linjauksia. Kehittämistyön avulla haluttiin kehittää tarkoituksenmukaista sekä tehokasta toimintaa.

Hankkeiden lisäksi työelämäkumppanin kehittämistyön palveluihin kuuluu myös lapsi- ja perheasiainneuvosto, joka on perustettu vuonna 2005. Neuvostossa on mukana kunnan edustajan lisäksi kaikkien lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien seurojen ja tahojen edustajia sekä lasten vanhempien edustajia tasapuolisesti kaikkien kolmen kuntakeskuksen alueelta. Lapsi- ja perheasiainneuvosto toimii kunnassa lapsiperheiden tukena ja seuraa kunnan toimintaa ja päätöksiä peilaten niiden vaikutuksia lapsiin ja lapsiperheisiin. Neuvoston tarkoituksena on parantaa lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin toteutumista ja ylläpitää jo olemassa olevia palveluita sekä kehittää uusia.

5 PERHEITÄ TUKEVA TYÖ

Perhetyön tarkoituksena on vahvistaa perheen omia voimavaroja, edistää vuorovaikutussuhteita perheenjäsenten kesken sekä tukea perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Perhetyö on sosiaalihuoltolain mukaista palvelua ja sitä on mahdollista saada ilman lastensuojelun asiakkuutta, mutta sitä on mahdollista saada myös silloin, kun lapsi on lastensuojelun asiakas. Perhetyötä voidaan tehdä ehkäisevänä ja korjaavana työnä, mutta perhe voi myös saada lastensuojelulain mukaista tehostettua perhetyötä, jos tilanne niin vaatii. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b.)

Lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukeminen ehkäisee tai ainakin vähentää vaikeuksien ilmaantumista. Ennaltaehkäisy onkin inhimillisesti hyvin tärkeä tukitoimi ja sen tulokset näkyvät myös taloudellisesti kannattavana. (Taskinen 2008, 23.)

5.1 Perheitä on monenlaisia

Länsimaalaisen sekä suomalaisen kulttuurin mukaan perhe määritellään siten, että siihen kuuluvat vanhemmat sekä heidän lapsensa. Suomen tilastokeskus määrittelee vielä tarkemmin perheeksi vain ne, jotka asuvat samassa taloudessa ja lapsiperheeksi ne, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Perhetyö määrittelee perheeksi lapsen sekä lapsen viralliset huoltajat. Perheen määrittely on kuitenkin aina yksilöllistä ja on huomioitava, että perhemuotoja on paljon. Yksi esimerkki erilaisesta perhemuodosta on uusperhe. Perhetyön kannalta oleellisinta on aina huomioida se, kenen kanssa töitä tehdään, kenen voimavaroja tarkastellaan sekä ketkä kaikki ovat perhetyön asiakkaina. Erilaisia perhetyyppejä ovat myös ydinperheet, yksinhuoltajaperheet, adoptioperheet, sateenkaariperheet, monikulttuuriset perheet sekä sijaisperheet. (Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen & Tapio 2010, 10 – 20.)

Toimiva ja hyvinvoiva perhe koostuu yksilöllisistä sekä perheen sisäisistä asioista. Yhteiskunta määrittelee kuitenkin millaisena toimiva perhearhi näyttäytyy, vaikka jokainen perhe toimii yksilöllisesti. Perhetyöhön kuuluu usein isona osana vanhemmuuden tukeminen ja myös vanhemmuuden tukemiseen liittyy käsitys perheestä sekä vanhemmuudesta. Vanhemmuus voi olla biologista, juridista, psyykkistä tai sosiaalista. Biologinen vanhemmuus liittyy geeniperimään, juridinen vanhemmuus liittyy lapsen ja aikuisen oikeuksiin sekä velvollisuuksiin ja psyykinen vanhemmuus tarkoittaa sellaista vanhempaa joka huolehtii lapsesta ja jonka lapsi kokee vanhemmakseen vaikka heillä ei olisi biologista tai juridista sidettä. Sosiaalinen vanhemmuus muotoutuu lapsen huolehtimisesta, vaikkei huolehtija olisi sukua lapselle. (Vilen ym. 2010, 10 – 12.)

5.2 Perhetyö

Vilénin ym. (2010, 24 – 26) mukaan perhetyö on sellaista työtä, jolla voidaan tukea ja auttaa perhettä. Perheen tulee hyötyä perhetyöstä tavalla tai toisella. Perhetyötä voivat olla esimerkiksi perhetapaamiset, yksittäiset keskustelut perheenjäsenten kanssa, kotikäynnit, kerho- ja ryhmätoiminta, retki- ja leirit toiminta tai perhekuntoutus. Perhetyö on muun muassa vanhemmuuden tukemista, kasvatus- ja hoitomenetelmien ohjausta, erityistä tukea tarvitsevien lasten kasvatukseen liittyvää ohjausta tai vuorovaikutustaitojen tukemisesta.

Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö koostuu lapsiperheiden kotipalvelusta, neuvolan perhetyöstä sekä päivähoidon ja koulun perhetyöstä. Lastensuojelun tehostettu perhetyö on lastensuojelulain mukaista avohuollon tukipalvelua, johon tarvitaan lastensuojelun asiakkuus. Tehostetun perhetyön erityisalueisiin kuuluvat vauvaperhetyö, lastenpsykiatriassa toteutettava perhetyö, Alvari- perhetyö sekä monikulttuurinen perhetyö. (Hämeen - Anttila 2017b, 231 – 233; Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 73 – 91.)

Perhetyö on aina tavoitteellista ja sitä voi tehdä vain sosiaalialan ammattilainen. Tavoitteet vaihtelevat perhekohtaisesti, mutta jokaisen asiakasperheen kohdalla on kuitenkin yksi sama tavoite, joka on perheen hyvinvoinnin lisääminen. (Järvinen ym. 2012, 12 – 15.) Perhetyössä ammatillinen arviointi on erittäin tärkeää. Perheen tukeminen ilman tavoitteita ja arviointia harvoin lisää perheen hyvinvointia. Tavoitteet on tärkeä tehdä perheen kanssa yhteistyössä. (Vilén ym. 2010, 49.) Perhetyötä toteutetaan asiakas-, perhe- ja lapsilähtöisten periaatteiden mukaisesti (Järvinen ym. 2012, 12 – 15).

Asiakaslähtöisessä työssä otetaan huomioon asiakkaan tarpeet sekä toiveet. Lisäksi työntekijä on tietoinen asiakkaansa odotuksista ja antaa tälle mahdollisuuden ilmaista itseään ilman vaikuttamista.

Perhelähtöisyydessä keskiössä on koko perhe ja työn painotus on perheeltä itseltä nousseissa voimavaroissa, tarpeissa sekä tavoitteissa. Työtä tehdään perhettä kuunnellen sekä ammattiroolia muuttaen perheiden tarpeiden mukaisesti. Tässä lähestymistavassa ei ole tarkoitus unohtaa lapsilähtöisyyttä, vaikka työn kohteena onkin koko perhe. (Vilén ym. 2010, 27.) Lasten kanssa työskennellessä lapsi on työn keskiössä ja tärkein tavoite on lapsen hyvinvointi ja onnistunut kasvu (Mattila 2011, 134). On kuitenkin hyvä muistaa, että esimerkiksi lastensuojelun väliintulo ei poista perheeseen liittyviä haasteita ja tällöin on tärkeä nähdä tilanteen vaikutus koko perheeseen (Vilén ym. 2010, 27).

Perhetyön toteutus riippuu aina perheen yksilöllisestä elämäntilanteesta ja siitä, kuinka paljon perhe tarvitsee tukea. Kyseessä on useimmiten perheen arjessa tapahtuva muutostilanne, jota he eivät pysty yksin käsittelemään, vaan tarvitsevat tuekseen sosiaalipalveluja. Perhetyön keskeinen ajatus on ollut jo ennen uuden sosiaalihuoltolain voimaantuloa varhainen tuki ja ennaltaehkäisy, arjessa jaksaminen, selviytymisen kokemukset sekä pienien asioiden muuttaminen. (Järvinen ym. 2012, 12 – 13.)

Hämäläinen (2011, 58 – 59) muistuttaa, että perhe-elämään puuttuessa pitäisi aina muistaa eettisyys. Kun lapsen etu vaatii puuttumista lapsen kasvuoloihin, on syytä muistaa, että tilanteeseen puuttuminen on periaatteessa oikeutettua, mutta eettisyys korostuu siinä, miten asiaan puututaan. Yhteiskunnallisen hyödyn näkökulmasta puuttuminen huonoihin kasvuoloihin ja hyvien kasvuolojen turvaaminen vähentää sosiaalisia ongelmia, vahvistaa henkistä pääomaa sekä parantaa jopa kansallista kilpailukykyä pitkällä aikavälillä.

5.3 Perhekuntoutus

Perhekuntoutuksessa painotus on vanhemmuuden tukemisessa ja sitä tuetaan intensiivisillä kotikäynneillä. Toisinaan perhekuntoutusta voidaan järjestää erilaisina tehostettuina päivinä, viikonlopun tai jopa viikonkin kestävillä jaksoilla, jotka pidetään kodin ulkopuolella. Kuntoutus on perheen arjen tukemista erilaisten työmenetelmien avulla. Opastaminen ja neuvojen antaminen on tärkeää kuntoutustyössä. (Ihalainen & Kettunen 2016, 112 – 113.)

Perhekuntoutus puntarissa - kehittämishankkeen raportissa on kuvailtu kuntoutusta siten, että sen avulla vanhemmalla on mahdollisuus olla mukana lapsen jokapäiväisessä elämässä kotona. Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta vanhemman läsnäolo parantaa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Perhekuntoutuksen on nähty ottaneen paikkansa sosiaalipalveluiden perheiden kanssa tehtävässä työssä. Kuntoutuksen avulla on mahdollista vaikuttaa positiivisesti suoraan lapseen, mutta perhettä tukemalla lapsen hyvinvointi paranee myös välillisesti. (Linnakangas, Lehtoranta, Järvikoski & Suikkanen 2010, 22 – 23.)

Linnakankaan ym. (2010) hankkeessa vanhemmat arvioivat perhekuntoutusta toimintamuotona. Arvioinnissa nousi esille, että suurimmalla osasta lapsista oireet helpottuivat ja lapsi hyötyi perhekuntouksesta. Vanhemmat hyötyivät eniten perheterapeuttisesta ja

ryhmätyössä tehtävistä kuntoutuksen muodoista. Arvioinnissa nousi esille myös se, että lasten oloa helpotti tieto siitä, että myös vanhemmat saivat kuntoutuksesta voimavaroja.

5.4 Tukihenkilö – ja perhetoiminta

Tukihenkilötyö luokitellaan yhteiskunnan auttamisjärjestelmässä vapaaehtoistyöksi ja sitä ohjataan kuntien ja yksityisten järjestöjen kautta. Tukihenkilötoiminnassa vapaaehtoiset ovat kiinnostuneita edistämään lasten ja nuorten elämänlaatua sekä hyvinvointia turvallisten aikuisten tuella. Perhepalveluiden sosiaalipalvelussa tukihenkilö voi toimia joko varhaiskasvatusikäisen lapsen tai nuoren tukihenkilönä.

Vapaaehtoisuuteen perustuvassa tukihenkilötoiminnassa toimitaan aitona itsenään ilman ammattirooleja. Vaikka kyseessä on vapaaehtoinen ihminen, joka ei yleensä saa korvausta, niin tukihenkilötyötä säätelevät kuitenkin tietyt ehdot. Toiminta perustuu aina jonkun järjestön organisoimaan toimintaan ja työllä on periaatteita sekä tavoitteita. Vapaaehtoinen tukihenkilötyö ei korvaa ammattiapua vaan tukee ja täydentää sitä. Perheiden sosiaalipalveluissa työskentelee vapaaehtoisten tukihenkilöiden lisäksi myös ammatillisia tukihenkilöitä, jotka saavat työstä palkkaa ja heidän tuettavillaan on monenlaisia haasteita. Tukihenkilötoiminta on suunnitelmallista sekä tavoitteellista toimintaa lapsen tai nuoren hyvinvoinnin edistämiseksi. Tukisuhde on aina tuettavan lapsen tai nuoren, tuettavan vanhempien sekä sosiaalityöntekijän välinen yhteinen sopimus, jonka tavoitteista he voivat päättää keskenään (Korhonen 2012, 7 – 10.)

6 TOIMIVA VUOROVAIKUTUS VAHVISTAA PERHESUHTEITA

Vuorovaikutuksen avulla yksilö säätelee suhdettaan ja toimintaansa ympäristöön tai vaikuttaa ympärillään olevien ihmisten toimintaan ja ympäristönsä ilmapiiriin. Vuorovaikutustaidoilla tarkoitetaan sitä, miten yksilö säätelee toimintaansa ympärillään olevien ihmisten kanssa toimiessaan. Vuorovaikutustaidot voivat olla rakentavia, neutraaleja tai hajottavia. (Kivelä & Lempinen 2010, 14 – 15.) Kallandin (2014) mukaan vuorovaikutus on rakentavaa silloin, kun aikuinen on läsnä päivittäisissä toimissa ja kiinnostunut lapsen tekemisistä sekä kohtaa lapsen sellaisena kun lapsi on, niin hyvinä kuin huonoinakin päivinä. Hajottavaa vuorovaikutus on silloin kun vanhempi jollain keinoin laiminlyö lastaan. Laiminlyönti tarkoittaa jokaiselle yksilölle eri asiaa, mutta esimerkiksi henkinen ja fyysinen väkivalta ovat laiminlyöntiä.

6.1 Perheen tärkeä rooli vuorovaikutussuhteen rakentumisessa

John Bowlby on tutkinut kiintymyssuhdetta ja sen merkitystä lapsen kehitykselle. Bowlbyn teorian mukaan lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa muodostuu lapsen perusturvallisuuden tunne. (Ahlström 2015, 186 – 187.) Myös Rinkinen-Holkeri (2011, 81) muistuttaa, että jokainen lapsi tarvitsee kokemuksen siitä, että hänet hyväksytään hänelle tärkeissä ihmissuhteissa, koska hyväksymisen tunne lisää lapsen turvallisuuden tunteen lisäksi myös itsetuntoa. Tronickin & Beeghlyn (2011) mukaan lapsen itsetuntoa sekä tunnetaitoja vahvistavat päivittäinen lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus sekä lapsen tarpeisiin vastaaminen (Tronick & Beeghly 2011, *Understanding Family Engagement Outcomes: Research to Practice Series 2013*, 2 mukaan). Kiintymyssuhdeteorialla selitetään myös sitä, miten ihminen myöhemmin suhtautuu läheisyyteen, huolenpitoon, uusiin kokemuksiin ja oman osaamisensa esille tuomiseen (Ahlström 2015, 186 – 187).

Perhe antaa lapselle ensimmäiset ja tärkeimmät sosiaaliset kontaktit sekä luo lapsen kanssa syvän, pitkälle kestävä suhteen. Yhdessä perheen

kanssa eletään kokemuksia, jaetaan muistoja sekä pohditaan tulevaisuutta. Vanhemmat toimivat opettajina omille lapsilleen ja luovat pohjan lapsen uusien suhteiden syntymisille. Perhe toimii systeeminä monella eri tapaa. Oli kyse vanhempi-vanhempi, vanhempi-lapsi tai sisar-sisar suhteesta, kaikki jäsenet vaikuttavat toisiinsa joko suoraan tai epäsuoraan. Esimerkiksi isän roolin muuttuminen vaikuttaa äidin rooliin ja muokkaa myös lapsen kokemuksia. Nämä muutokset voivat olla joko positiivisia tai negatiivisia riippuen siitä, onko yksilöiden välillä turvallinen suhde vai ei. On tutkittu, että riitelevien vanhempien lapset ovat todennäköisemmin surullisempia sekä syyttävät itseään vanhempien riidoista kuin lapset, joiden vanhemmat eivät esimerkiksi riitele lapseen liittyvistä asioista tämän kuullen. (Parke & Clarke-Stewart 2011, 210 – 212.)

Perheellä ja muilla läheisillä ihmisillä on tärkeä rooli lapsen varhaislapsuudessa, koska lapsi oppii kommunikoimaan ollessaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Vuorovaikutus muiden ihmisten sekä ympäristön kanssa luovat perustaa lapsen kommunikoinnille ja kielen kehitykselle. (Launonen 2017.) Lapsen ja vanhemman välillä on tärkeä muistaa, että toiminta vaikuttaa enemmän kuin puhe ja sisäistämällä vanhemman käytöksen lapsi ottaa siitä mallia. Jos lapsi näkee ja kuulee vanhempansa esimerkiksi valehtelevan tai käyttäytyvän huonosti toisia ihmisiä kohtaan, lapsi ajattelee sen olevan hyväksyttävää käytöstä ja voi alkaa itse käyttäytymään samalla tavalla. (Parke & Clarke-Stewart 2011, 215.)

Sosiaalinen vuorovaikutus on aina ihmisten välistä toimintaa ja siksi on tärkeää muistaa vuorovaikutustilanteiden määrän ja laadun suhde. Jokaisen olisi hyvä tiedostaa se, että määrä ei korvaa laatua, eli jokainen vuorovaikutustilanne tulisi hoitaa yhtä laadukkaasti jokaisessa tilanteessa kaikkien vuorovaikutussuhteessa olevien kesken. (Rinkinen-Holkeri 2011, 86.) Aktiivinen vuorovaikutus on mahdollista yksilöiden välillä silloin, kun ympärillä on tilaa ja sitä tilaa hallitsevat luottamus, arvostus ja avoimuus. Vuorovaikutuksessa yhdessä tekeminen tarkoittaa myös tilan antamista ja

sallivuuden opettelua, joiden avulla opetellaan kuuntelemaan toisia ja toisten mielipiteitä, sekä myös arvostamaan niitä. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 22 – 23.) Rinkinen – Holkeri (2011, 81) painottaa myös lapsen kuuntelemisen tärkeyttä. Hänen mukaansa lapsi puhuu ja kertoo asioita sitä enemmän miten häntä kuunnellaan. Kyseleminen, kannustaminen ja elekieli rohkaisevat lasta ja positiivinen suhtautuminen vuorovaikutukseen lisää hyväksymisen tunnetta lapsella. Kuuntelu ja hyväksyntä näin ollen vahvistavat lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta.

6.2 Vuorovaikutustaidot luovat perustan vuorovaikutussuhteelle

Vuorovaikutustaitojen avulla yksilö säätelee toimintaansa ympärillään olevien ihmisten kanssa toimiessaan (Kivelä & Lempinen 2010, 15). Vuorovaikutustaitoja harjoitellaan, jotta vuorovaikutussuhteissa olisi yhteneväisiä toimintatapoja ja sääntöjä, jolloin vuorovaikutuksesta tulee kaikille osapuolille luontevaa arjen toimintaa (Rinkinen-Holkeri 2011, 86). Hetkelliset väärinymmärrykset vuorovaikutuksessa opettavat molempia löytämään toisensa uudelleen ja palaamaan hyvään vuorovaikutukseen (Tronick & Beeghly 2011, Understanding Family Engagement Outcomes: Research to Practice Series 2013, 2 mukaan).

Vuorovaikutustaitoihin lukeutuvat kommunikointi, ongelmanratkaisu sekä yhteisölliset taidot. Kommunikointi koostuu aloitteellisuudesta sekä vastaamisesta toisten aloitteisiin, palautteeseen ja minä-viesteihin. Ongelmanratkaisu käsittää torjuntatilanteet, kilpailun ja yhteistyön. Yhteisöllisiin taitoihin kuuluvat auttaminen, huolenpito toisista sekä ryhmästä. (Poikkeus 2013, Koivusen ym. 2015, 175 mukaan.) Niemen (2012, 101) mukaan lapsen kognitiivisiin sekä sosiaalisiin taitoihin vaikuttavat vanhemman ja lapsen välinen suhde arjen eri toiminnoissa. Mitä enemmän aikuisen täytyy puuttua arjessa haastaviin tilanteisiin sitä enemmän se vaikuttaa lapsen kognitiiviseen, sosiaaliseen sekä emotionaaliseen kehitykseen.

Puhuttu kieli on vuorovaikutuksen tärkeä työkalu. Kielen avulla ihminen kykenee kuvailemaan omia ajatuksiaan sanojen avulla, joko puhuen tai kirjoittaen. Vuorovaikutukseen vaikuttavat kuitenkin monet muutkin asiat, sillä sanallisen viestinnän lisäksi kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa on mukana paljon sanatonta viestintää. Esimerkiksi kehon asennot, eleet, ilmeet ja äänensävy vaikuttavat siihen, millaisia johtopäätöksiä ihmiset tekevät toisista. (Ahonen 2017, 58.) Kun vuorovaikutus on toimivaa, on helppoa aistia toisen keholliset ja äänteelliset viestit ja niiden pienetkin muutokset (Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä 2015, 87).

Kielen lisäksi myös tunteet ovat osa itseilmaisua ja yksilön taidot nimetä sekä tunnistaa tunteita auttavat rakentamaan vuorovaikutussuhdetta. Toisten arvostelu ja muun muassa syyttäminen ovat keinoja ilmaista omia tarpeita, mutta niitä ei osata ilmaista rakentavasti. Jos ihminen esittää vuorovaikutussuhteessa pyynnön tai toiveen myönteisessä muodossa, vastapuolen on helpompi ymmärtää toisen tarvetta. (Rosenberg 2015, 88 – 120.)

Palautteen antaminen on myös iso osa ihmisten välistä vuorovaikutusta ja sen avulla jokainen saa tietoa omasta toiminnastaan. Sen avulla harjoitellaan yhteisten pelisääntöjen mukaan toimimista, vuorovaikutustaitoja ja saadaan kuvaa omista taidoista. Erilaista palautetta on mahdollista antaa sanallisesti sekä sanattomasti. Lasten kanssa toimiessa on hyvä muistaa, että lapsen tulisi saada pääasiassa myönteistä palautetta. Positiivisen palautteen avulla aikuisen on helppo vahvistaa lapsen itsetuntoa ja lisätä itseluottamusta lapsen omaan toimintaan. Se kannustaa kokeilemaan uusia asioita ja onnistumisen kokemuksista lapsi saa energiaa. Lapselle kuuluu antaa tarpeen vaatiessa myös rakentavaa palautetta, koska pelkkä positiivinen palaute voi antaa lapselle väärän kuvan omista toimintavoistaan. Positiivisen ja rakentavan palautteen avulla kerrotaan lapselle miltä jokin asia on itse palautteen antajasta tuntunut. Jos lapsen toiminta on miellyttänyt tai jokin asia tuntui ikävältä, kerrotaan palaute siksi, että lapsi voisi oppia minkälainen tapa on väärin ja

minkälainen on oikea. Aikuinen keskittyy siihen miltä lapsen toiminta on tuntunut, sekä muistaa perustella palautteen ja kertoa palautteen heti tilanteen jälkeen lapselle. Jos lapselle on syytä antaa rakentavaa palautetta, tulisi se tehdä kahden kesken. (Korhonen 2012, 53.)

Vuorovaikutustilanteissa on hyvä kiinnittää huomiota läsnäoloon, odottamiseen ja tilan antamiseen, vastaamiseen, omaan ilmaisuun sekä tarkistamiseen, että on ymmärtänyt oikein. Läsnäolo on yksi tärkeimmistä vuorovaikutuksen elementeistä. On tärkeää keskittyä siihen, kenen kanssa on vuorovaikutuksessa ja rauhoittaa mieli kaikelta muulta. Vuorovaikutustilanteissa mukana oleville henkilöille on aina muistettava antaa tilaa ja odottaa aloitteita ja muistaa myös kuunnella. (Martikainen 2017.)

Vastaaminen on vuorovaikutuksessa myös oleellista, jotta keskustelukumppani tietää, että hänet on kuultu, häntä on kuunneltu ja että hänen viestiinsä vastataan. Huomioiduksi tuleminen kannustaa jatkamaan vuorovaikutustilanteessa. Vuorovaikutustilanteissa on tärkeää, että on yhteinen väline vuorovaikutukseen. Useimmiten yhteinen väline on kieli, toisinaan esimerkiksi kuvat. Onnistuneeseen vuorovaikutukseen vaaditaan kykyä ymmärtää sekä hahmottaa erilaisia asioita. Myös toisen kokemusmaailmaan eläytyminen auttaa siinä, että kumpikin tulee ymmärretyksi. Tarkistaminen vuorovaikutuksessa tarkoittaa sitä, että havainnoimalla vuorovaikutustilanteessa olevia voi huomata onko yhteinen vuorovaikutus toimivaa, vai pitäisikö vuorovaikutustapaa mukauttaa niin, että kaikki tulevat ymmärretyksi. (Martikainen 2017.)

6.3 Osallisuus – lapsen ja vanhemman oikeus

Osallisuus on moniulotteinen käsite eikä sitä ole helppo yksiselitteisesti määritellä (Vuorenmaa 2016, 19). Osallisuus nähdään useasti tunteena, jossa ihminen kokee olevansa osa ryhmää ja näin ollen pystyvänsä vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2016c). Kun lapsi kokee tulleensa kuulluksi, hänen tarpeensa huomatuksi

ja kuulluksi tulemisesta täyttyvät. Lapsilla on tarve ja oikeus kasvaa sellaisessa ympäristössä, jossa nämä tarpeet voidaan täyttää ja niillä on positiivinen vaikutus lapsen tasapainoiselle kehitykselle.

(Sajaniemi ym. 2015, 88 – 99.)

Osallisuus on myös vanhemmille tärkeä asia, koska tällöin heillä on tunne siitä, että he pystyvät kasvattamaan lastaan vaikuttamalla lapsensa asioihin sekä päättämään tarvittavista palveluista. Lisäksi vanhempien osallisuus tulee esille silloin, kun vanhemmat saavat vaikuttaa esimerkiksi oman asuinalueensa lapsi- ja perhepalveluihin. (Vuorenmaa 2016, 25.) Vuorenmaa (2016, 87) onkin tutkimuksessaan todennut, että vanhempien osallisuus lapseen liittyvissä asioissa lisää heidän kykyään onnistua lapsen kasvattamisessa arjessa.

Osallisuuden tulisi olla jatkuva prosessi eikä vain irrallisesti toteutettuja mielipidekysymyksiä asioista. Lapsen kohdalla on otettava kuitenkin huomioon tämän ikä sekä kehitystaso. Lasten oikeuksien komitea on luonut yhdessä eri järjestöjen kanssa yhdeksän periaatetta, joiden tulisi toteutua lapsille suunnatussa toiminnassa. Näitä ovat avoimuus ja informaattisuus, vapaaehtoisuus, kunnioitus, merkityksellisyys, toiminnan sopivuus lapselle, avoimuus kaikille, ammattitaitoisuus, turvallisuus, vastuullisuus. (Pelastakaa lapset ry 2016.)

6.4 Toiminnallisuus – ihmisen luonnollinen tapa oppia

Opinnäytetyömme tavoitteena on lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen vahvistaminen ja koemme, että paras tapa vahvistaa sitä on työskennellä toiminnallisesti asiakkaiden kanssa. Niemelän (2009, 214) mukaan ihminen on toiminnallinen olento niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskuntatasolla. Yksilötasolla toiminta on pääsääntöisesti omassa arjessa olemista, kun taas yhteisötaso perustuu yksilön aktiivisempaan toimimiseen esimerkiksi työelämässä, harrastuksissa tai organisaatioiden toiminnassa. Kolmas taso luokitellaan omistamiseksi, mikä viittaa esimerkiksi pääoman karttumiseen. Kaikki

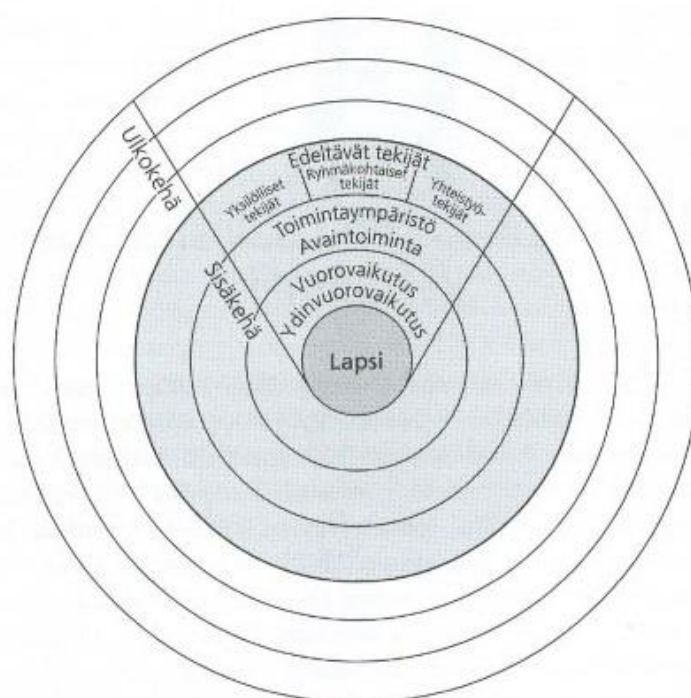
nämä tasot ovat riippuvaisia toisistaan. Aktiivinen toimiminen luo yksilölle pääomaa, mikä taas tarjoaa arjessa elämiseen vaadittavia asioita.

Toiminnallisuus luetaan yhdeksi osallisuuden ulottuvuudeksi, jossa ihminen on mukana jossakin ryhmässä arvostettuna, tasavertaisena sekä luotettavuutta saavuttavana päätöksiä tekevänä jäsenenä (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2016c). Valkeapää (2011, 12 - 13) kertoo, että ideana ryhmätoiminnassa on, että ryhmään kuuluvat tutustuvat toisiinsa. Perheleirin järjestäjänä meillä on vastuu huomioida ryhmän toimintaa sillä tavalla, että jokainen osallistuja kokee mahdollisuuden osallistua turvalliseen ja luotettavaan ryhmään.

Toiminnan kautta ihminen tuo esille omaa persoonaansa ja näin ollen kehittyi ihmisenä. Lisäksi ihmisen toiminnallisuus sekä sen osa-alueet kehittyvät, kun ihminen työstää sen hetkisiä taitojaan toiminnan yhteydessä. Toiminnallisuuden kautta syntyneet uudet kokemukset itsestä sekä muista lisäävät ihmisen minäkuvaa sekä maailmankuvaa. Erityisesti toimimisen kautta syntyneet onnistumisen kokemukset vahvistavat yksilön itsetuntoa (Vesikansa 1988, Riihelä-Palmun 2008, 15 mukaan.)

Toiminnallisuuden kautta asiakasta voidaan auttaa oppimaan uusia toimintamalleja, joita asiakas voi hyödyntää jatkossa. Toiminnan kautta ihminen pystyy kehittymään yksilönä ja oppimaan uusia tapoja toimia. (Särkelä 2001, Riihelä-Palmun 2008, 15 mukaan.) Yhdessä toimiminen voi joidenkin ihmisten kanssa olla jopa hyödyllisempää kuin puhuminen (Vilen, Leppämäki & Ekström 2001, Riihelä-Palmun 2008, 16 mukaan). Toiminnallisten menetelmien yhtenä tavoitteena onkin auttaa asiakasta tuottamaan itseään ja ajatuksiaan muulla tavoin kuin puhumalla. Tarkoitus on saada vuorovaikutuksesta keveämpi tapa kertoa ajatuksia ja tunteita. Toiminnallisten menetelmien yhteydessä keskitytään asiakkaan voimavaroihin, kiinnostuksen kohteisiin sekä hallinnan ja selviytymisen keinoihin, joiden tukemisessa työntekijä on avainasemassa. (Salo-Chydenius 2010.)

From on luonut toiminnallisesta osallistumisesta kehämallin (Kuva 2) vuonna 2010, jonka teoria viittaa tukea tarvitsevan lapsen osallistumiseen toimintaympäristössään. Kehämallin keskiössä on lapsi, jonka ympärille rakentuu vuorovaikutuksen taso, toimintaympäristön sekä avaintoiminnan taso ja lopuksi avaintoimintaa edeltävät tekijät, joita ovat yksilölliset, ryhmäkohtaiset sekä yhteistyötekijät. (From & Koppinen 2012, 35 – 37.)

Kuva 2: Erityistä tukea tarvitsevan lapsen osallistuminen (From 2010).

Vuorovaikutuksen taso kuvaa lapsen lähiympäristöstä saadun vuorovaikutuksen merkitystä toiminnalliseen osallistumiseen. Lapsi on tällä tasolla aina aktiivinen, ja vain aikuisten välillä vuorovaikutus voi jäädä puutteelliseksi. Vuorovaikutuksen tasolla on tärkeä havainnoida lasta, jotta huomataan lapsen reagointi asioihin, esimerkiksi innostus toimintaa kohtaan. Aikuisen on tiedostettava lapsen kyky toimia ja tehdä valintoja sekä mahdollistettava lapselle sopivin keino olla vuorovaikutuksessa ilman aikuisen liian hallitsevaa roolia. (From & Koppinen 2012, 46 – 48.)

Vuorovaikutus tapahtuu lapsen toimintaympäristön keskeisessä toiminnassa eli avaintoiminnassa. Tällä toimintaympäristön tasolla

toiminnallinen osallistuminen toteutuu, kun vuorovaikutus yhdistyy avaintoimintaan. On siis tärkeä tietää, mikä on lapsen avaintoimintaa, jotta tiedetään mihin tilanteisiin on tärkeä keskittyä. Vuorovaikutus ei aina toteudu itsestään avaintoiminnassa, joten toiminnallinen osallistuminenkaan ei ole itsestäänselvyys. Tällöin on tärkeää, että vanhempi ja ammattilainen tiedostavat omat vastuualueensa lapsen tukemisessa. Kun ydinvuorovaikutus on tasapainossa avaintoiminnan kanssa, lapsi on innostunut, osallinen sekä aloitteellinen yksilö. (From & Koppinen 2012, 49 – 50.)

Avaintoimintaa edellyttävät tekijät ovat yksilölliset, ryhmäkohtaiset sekä yhteistyötekijät. Näiden edellä mainittujen tekijöiden avulla toiminnallinen osallistuminen ydinvuorovaikutuksen avaintoiminnassa joko mahdollistuu tai rajoittuu. Yksilölliset tekijät viittaavat lapsen innostuneisuuteen, omaan tahtoon, aloitteellisuuteen, toiminnallisiin taitoihin, tavoitteisiin sekä haasteisiin. Ryhmäkohtaisiin tekijöihin luetaan ryhmän tavoitteet sekä toimintamuodot, jotka vaikuttavat toiminnalliseen osallistumiseen yhdessä yksilöllisten tekijöiden kanssa. Yhteistyötekijät kokoavat yhteen yksilölliset sekä ryhmäkohtaiset tekijät ja tarkoittavat yhteistyötä vanhemman ja ammattilaisten välillä, jolloin pyritään mahdollistamaan lapsen osallistumista. (From & Koppinen 2012, 60 – 67.) Kaikkia toimintaan vaikuttavia tekijöitä on tärkeä arvioida, jolloin suunnittelutyö helpottuu ja saadaan kokonaisvaltainen näkemys yksilön toiminnallisesta osallistumisesta. Etenkin vuorovaikutuksen arvioiminen mahdollistaa juuri sitä tukevan toiminnan suunnittelun. (From 2010, 75.)

Lapsen kehityksen turvaamiseksi on huolehdittava, että lapsella on mahdollisuuksia omassa kasvuympäristössään tehdä asioita monipuolisesti. Lasta on tärkeä kannustaa muun muassa liikkumaan, kehittämään kielellisiä taitoja, kokemaan sekä ihmettelemään erilaisia asioita. (Sajaniemi ym. 2015, 69.)

7 PERHELEIRI - TOIMINNALLINEN KOKONAISUUS

Suunnittelimme ja toteutimme toiminnallisen kokonaisuuden yhteistyössä eteläsuomalaisen työelämäkumppanimme kanssa. Kokonaisuutena toiminut perheleiri sisälsi kaksi iltatapaamista sekä kaksipäiväisen viikonloppuleirin. Kohderyhmänä olivat uuden sosiaalihuoltolain mukaisina sosiaalipalveluina annettavien perhepalveluiden asiakkaat. Asiakkaat valittiin yhdessä työelämäkumppanin kanssa niin, että asiakasryhmä soveltui opinnäytetyömme aiheeseen ja näin ollen kenelläkään asiakkaista ei ollut lastensuojelun asiakkuutta. Lisäksi asiakkaiden rajaamiseen vaikutti heidän ikä, koska halusimme keskittyä alle 10-vuotiaisiin lapsiin.

Tavoitteena oli lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen vahvistaminen, jota käsiteltiin hauskan yhdessäolemisen ja – tekemisen avulla. Lisäksi oma tavoitteemme oli saada osallistujat osallistumaan aktiivisesti toimintaan sekä tarjoamaan heille positiivinen kokemus yhdessä toimimisesta heille järjestetyn perheleirin kautta.

7.1 Perheleirin valmistelu

Ennen toteutusta asiakasryhmälle lähetettiin tiedote (Liite 1), jossa kerrottiin tulevasta kokonaisuudesta sekä pyydettiin sitovat ilmoittautumiset (Liite 2). Kerroimme tiedotteessa, että perheleiri toteutetaan, jos ilmoittautuneita lapsia on vähintään neljä. Toiminnalliseen kokonaisuuteen ilmoitti lopulta osallistuvansa kuusi lasta ja kuusi vanhempaa. Lapset olivat 5 – 10 -vuotiaita. Ennen ensimmäistä tapaamiskertaa lähetimme ilmoittautuneille kohdennetut Tervetuloa-kirjeet (Liite 3), joissa kerroimme, että perheleiri toteutuu sekä ilmoitimme lopulliset tapaamisajankohdat. Ensimmäisellä tapaamiskerralla jaoimme myös osallistujille leirikirjeet (Liite 4), joissa avattiin tarkemmin tulevien tapaamiskertojen aikatauluja sekä sisältöjä.

Perheleirin aikana keräsimme osallistujilta jokaisen kerran jälkeen palautetta. Palautteena toimi palautepuu, johon oli tarkoitus tapaamiskertojen edetessä kasvattaa koivupuun juuret, kaarna sekä lehdet, joihin palaute kirjoitettiin. Puun viereen laitoimme valmiiksi apukysymyksiä, jotka olivat auttamassa osallistujia pohtimaan vastauksiaan. Apukysymykset olivat: Mitkä olivat ajatuksesi tänään tapaamisiltaan tullessa? Mikä oli parasta? Mikä oli tylsintä? Mitä pidit illan toiminnasta? Mitä odotat tapaamiskerroilta? Viimeisen kerran jälkeen apukysymyksiä oli enemmän, joiden avulla saimme osallistujilta ajatuksia koko toiminnasta. Palautteenanto tehtiin anonyymisti ja perheet saivat kirjoittaa palautteita vapaasti tapaamiskertojen aikana. Palautteenannon tarkoituksena oli saada osallistujat miettimään ajatuksiaan sekä tunnelmiaan tapaamiskerrasta sekä toiminnalliseen kokonaisuuteen osallistumisesta.

Palautepuun lisäksi havainnoimme itse sekä omaa toimintaamme että parien välistä vuorovaikutussuhdetta. Saimme lisäksi palautetta suoraan työelämäkumppaniltamme, jolta oli aina yksi työntekijä läsnä toimintakerroilla. Seuraavissa alaluvuissa avaamme koko perheleirin yksi tapaamiskerta kerrallaan.

7.2 Ensimmäinen tapaamisilta

Ensimmäinen tapaamisilta pidettiin työelämäkumppanin tiloissa ja illan tarkoituksena oli tutustuminen ja ryhmäytymistä edistävän toiminnan toteuttaminen. Paikalle saapui viisi paria eli yksi pari ei osallistunut iltaan. Pari ei ollut ilmoittanut poissaolostaan etukäteen.

Ilta aloitettiin osallistujien vastaanottamisella ja osallistujat ohjattiin sisätiloihin kahvi/tee- ja mehutarjoilulle. Tarjoilun aikana esittelimme itsemme sekä kerroimme tulevan illan aikataulun sekä ohjelman. Tämän jälkeen keskustelimme yhteisistä säännöistä, jotka koskivat perheleiriä sekä jokaista osallistujaa. Toimme esille myös sen, että samat säännöt koskevat myös meitä sekä opinnäytetyön loppuraporttia. Osallistujien

joukosta säännöiksi nousivat esille vaitiolovelvollisuus sekä yksityisyyden suoja etenkin kuvien jakamisen suhteen. Lisäksi ohjaajien toimesta halusimme nostaa esille vapaaehtoisuuden toimintaa kohtaan. Luodessamme sääntöjä yhdessä, vahvistimme osallistujien osallisuutta sekä sääntöihin sitoutumista.

Sääntöjen jälkeen osallistujien kanssa tehtiin esittelykierrros pelikorttien avulla. Lapsi ja vanhempi pääsivät kertomaan itsestään sekä yhteisistä harrastuksistaan pelikorttien osoittaman lukumäärän verran. Pareille annettiin yksi kortti ja he saivat valita miten he jakavat kortin osoittaman lukumäärän keskenään. Osa pareista päätti kertoa molemmista kortin osoittaman luvun verran asioita ja osa pareista jakoi esimerkiksi numeron kuusi puoliksi. Jotkut vanhemmista kertoivat lapsensa harrastuksista ja lapset vanhempiensa. Myös ohjaajat osallistuivat tähän esittelykierrrokseen. Tutustumisleikin yhteydessä osallistujien kesken syntyi hyvää keskustelua muun muassa harrastuksista.

Tutustumisleikin jälkeen osallistujat jaettiin kolmeen joukkueeseen; kaksi joukkuetta muodostui kahdesta lapsi-vanhempi parista ja kolmannessa joukkueessa oli yksi lapsi-vanhempi pari sekä kaksi ohjaajaa. Leikkinä oli "sanasota", jonka tarkoituksena oli opetella toisten nimiä sekä kommunikoidaan yhdessä ja pitää hauskaa. Leikin ideana oli kirjoittaa jokaisen joukkuelaisen nimi paperille ja keksiä ryhmänä sanoja, joiden alkukirjain löytyi jonkun osallistujan nimestä. Yksi ohjaajista toimi ajanottajana sekä kertoi aihealueita, joista sanoja piti keksiä. Lopuksi kävimme läpi mitä ja kuinka paljon sanoja joukkueet olivat keksineet. Lapset saivat halutessaan lukea joukkueensa keksimiä sanoja ja tarvittaessa lasten vanhemmat auttoivat lapsiaan lukemisessa sekä laskemisessa.

Sanasota- leikin jälkeen siirryimme kahvipöydästä pelailemaan lautapelejä. Ohjeistimme lapset ja vanhemmat pelaamaan lautapelejä joko pareina tai ainakin osallistumaan samaan peliin. Olimme rajanneet pelejä etukäteen sekä ajallisesti että pelaajamääriltään sopiviksi

peleiksi. Pelejä oli mukana muun muassa Alias, Muuttuva labyrintti sekä Haluatko miljonääriksi. Pelituokion tarkoitus oli olla vapaampaa tekemistä lapsen ja vanhemman välillä sekä vapauttaa illan tunnelmaa entisestään. Pelaaminen sai aikaan paljon naurua sekä keskustelua. Osallistuimme myös peleihin joko pelaajan tai peliohjaajan roolissa.

Ennen iltapalaa osallistujat pyydettiin yhteen tilaan, jossa kerroimme heille kotitehtävästä, joka tuli tehdä lauantain leiripäivälle. Kotitehtävänä oli helposti toteutettavissa oleva yhdessä tekeminen, joka lisäisi heidän aikaansa yhdessä. Tekeminen tuli dokumentoida jotenkin esimerkiksi ottamalla kuva yhteisestä hetkestä. Lapset saivat tulla hakemaan aarrearkusta hyvin tärkeäksi mainitun kirjerullan, joka sisälsi ohjeistuksen kotitehtävään. Ohjeistus sisälsi muutamia tehtävävaihtoehtoja, joista lapsi ja vanhempi saivat valita minkä/mitkä toteuttavat yhdessä. Vaihtoehtoja olivat muun muassa ”Lähde retkelle vanhempasi kanssa”, ”Tehkää ruokaa yhdessä”, ”Pelatkaa lauta-/ pihapeli yhdessä” ja ”Askarrelkaa yhdessä”. Ohjaaja luki vielä ohjeistuksen ääneen sekä vastasi osallistujilta tulleisiin kysymyksiin. Yksi lapsista halusi esimerkiksi kysyä, saako retkelle ottaa eväitä mukaan ja toinen ilmoitti tämän kotitehtävän olevan kiva juttu. Lapsista huomasikin, että he olivat kotitehtävästä innoissaan. Aluksi joillekin lapsista kotitehtävä- nimestä nousi mieleen koulussa annetut kotitehtävät, mutta tarkensimme tehtävän olevan mukava, yhdessä vanhemman kanssa toteutettava tekeminen, jonka suorittamisen on tarkoitus olla kivaa. Kotitehtävänannon jälkeen kerroimme, että loppuillan aikana osallistujilta toivotaan palautetta palautepuuhun. Yksi lapsista innostui kertomaan palautteen ääneen. Hän kertoi tykänneensä kaikesta illassa.

Tapaamisilta päättyi iltapalaan, jonka yhteydessä kaikille osallistujille jaettiin leirikirje koskien tulevien tapaamiskertojen aikatauluja sekä sisältöjä. Osallistujille annettiin myös mahdollisuus kysyä tulevista tapaamiskerroista. Iltapalan yhteydessä osallistujat keskustelivat keskenään sekä ohjaajien kanssa. Tuli ilmi, että jotkut lapsista tietävät toisensa aikaisemmista leireistä, mutta ketkään eivät olleet kovin tuttuja

keskenään. Osa näki illan aikana ensimmäistä kertaa. Iltapalan jälkeen osallistujat kirjoittelivat palautteita sekä osa lapsista innostui piirtämään. Kiitimme lopuksi vielä kaikkia illasta ja kerroimme miten mukavaa oli, että he ovat saapuneet paikalle.

7.2.1 Palautteet

Ensimmäisellä tapaamiskerralla perheet kirjoittivat palautteita lapuille, joista muodostui palautepuun juuret. Palautteissa luki:

Täällä oli koko illan todella kivaa. On kiva tulla uudestaan. Pelaaminen yhdessä oli kivaa. Toivottavasti jatkossakin on yhtä mukavaa.

Alussa oli tylsää ja lopussa oli kivaa.

Mukavaa tutustua uusiin ihmisiin. Naurua, iloa, välittömyyttä. Kun annat itsestäsi, saat myös kaksin verroin takaisin.

Ei tehnyt mieli lähteä, siellä on tyhmää/tyhmiä ihmisiä. Mutta olikin ihan mukavaa ja kivoja ihmisiä.

Oli mukavaa pelata lautapelejä yhdessä =). Kiva tutustua uusiin ihmisiin. Hyvää iltapalaa =)

Mukavaa tavata samanhenkisiä ihmisiä ja ruoka oli ihanaa, kiitos <3. Lapsen suusta: Ei ollut tylsää, kaikki oli kivaa <3 <3 =) =).

7.2.2 Illan erityishuomiot

Ensimmäinen tapaamisilta sujui mielestämme kaikin puolin hyvin. Ensimmäisiä asiakkaita odotellessamme muistimme, että emme olleet laittaneet perheleiristä kertoviin kirjeisiin tarkempaa tietoa tapaamispaikasta. Työelämäkumppanin perhetukikeskuksen piha-alueella on yhteensä kolme rakennusta, joten työelämäkumppanin edustaja lähti pihalle vastaanottamaan ja kertomaan tarkemmin mihin asiakkaiden kuuluisi tulla. Tapaamisillan aluksi olisimme voineet myös esitellä tarkemmin sisätiloja ja käydä läpi esimerkiksi mistä vessat löytyvät ja mitä

tiloja voimme käyttää. Osalle asiakkaista talo oli tuttu, mutta toiset asiakkaat olivat sellaisia, jotka eivät olleet aikaisemmin käyneet paikalla.

Olimme aikatauluttaneet illan melko tarkkaan ja huomasimme pelien lomassa, että olimme hieman myöhässä aikataulusta. Ilta ja siirtymät olivat kuitenkin rauhallisia eikä meidän ohjaajien puolelta välittynyt kiireistä tunnelmaa. Ensimmäiseen tapaamisiltaan kuului paljon tiedotusasioita, joihin olimme varanneet erikseen aikaa, mutta sitä oli kuitenkin liian vähän. Olisimme halunneet muun muassa lukea perheille annettavan leirikirjeen yhdessä, mutta ajanpuutteen vuoksi mainitsimme vain tärkeimmät asiat ja muistutimme lukemaan kotona vielä tarkemmin läpi. Illan aikataulu olisi voinut olla hieman väljempi tai pelit olisivat voineet olla lyhyempiä, jolloin aikataulu ei olisi ollut niin tiukka.

Illan aikana lapset ja vanhemmat heittäytyivät reippaasti mukaan suunnittelemaamme illan ohjelmaan ja oli ilo ohjata asiakkaille, jotka olivat iloisin mielin mukana ja tuntuivat pitävän ohjelmasta. Saimme illasta paljon positiivista palautetta sekä kiitosta, ja illan aikana syntyi mukava määrä erilaisia keskusteluja mielenkiintoisista aiheista. Istuimme kuitenkin ensimmäisen tunnin ajan pöytien ääressä ja palautteissa tulikin esille myös se, että alku oli ollut osan mielestä tylsä. Pohdimme lisäksi etukäteen sitä, että miten kotitehtävä otetaan vastaan, mutta suurin osa tykkäsi tehtävästä ja osa alkoi jo heti suunnitella omaa toimintaa. Illasta jäi hyvä ja rauhallinen mieli seuraavia tapaamisia ajatellen. Osallistujien rohkeus ja heittäytyminen oli innostavaa.

7.3 Toinen tapaamisilta

Toinen tapaamisilta pidettiin työelämäkumppanin tiloissa ja illan tarkoituksena oli yhdessä toimiminen lapsi – vanhempi- pareina. Tapaamisiltaan saapui paikalle samat viisi paria, jotka olivat ensimmäiselläkin kerralla. Toisella tapaamiskerralla selvisi, että poisjäänyt pari oli jo etukäteen sanonut olevansa estynyt tulemaan tapaamisiltoihin. Pari kuitenkin oli kertonut tulevansa viikonlopun leiripäiville.

Toinen tapaamisilta aloitettiin yhteisellä aloituksella pihalla. Kaikki saapuivat ajoissa paikalle ja aloitimme illan pelaamalla ensin polttopalloa. Pihalla oli hyvin kylmä, mutta kaikki osallistuivat mukavan aktiivisesti polttopallon pelaamiseen.

Polttopallon jälkeen siirryimme Pihakimble – peliin, jota pelattiin pareittain. Pihakimblessä oli tarkoituksena tehdä mahdollisimman nopeasti erilaisia tehtäviä ja onnistuneen suorituksen jälkeen sai käydä liikuttamassa pelinappulaa pihan keskelle rakennetulla pelilaudalla. Tarkoituksena oli ”syödä” toisia. Kierroksen voittaja oli se, joka söi ensimmäisenä jonkun toisen pelinappulan. Pihakimbleä pelattiin yksi kierros, joten jokainen pari suoritti viisi erilaista tehtävää. Pihakimblen tehtävinä olivat: pallon tarkkuusheitto lakanan avulla, ilmapallon kuljetus kylkien välissä, keilojen kaataminen, frisbeen heitto koriin sekä palapelin kokoaminen. Pihakimble oli kaikille uusi pihaleikki ja jokainen pari osallistui aktiivisesti peliin tehden yhteistyötä. Pareilta tuli positiivista palautetta pelin monipuolisuudesta sekä siitä, että se oli uudenlainen tapa pelata kimbleä.

Alkuleikkien jälkeen moni tuntui olevan jo kylmissään, mutta leikkien jälkeen jokainen pari sai taiteilla yhdessä pihalle vielä oman taideteoksen. Osallistujia ohjeistettiin keräämään lähialueelta luonnonmateriaaleja ja käyttämään niitä hyväkseen taideteoksen tekemisessä. Parit alkoivat innokkaasti etsimään materiaaleja tuotukseensa ja jokainen pari sai aikaiseksi erilaisen ja omannäköisensä taideteoksen. Toisilla pareilla meni teoksen tekemiseen aikaa hyvin vähän ja muutamalla kesti huomattavasti pidempään. Suurin osa pareista teki hyvää yhteistyötä, mutta jonkun parin kohdalla huomasi, että lapsen mielenkiinto tehtävää kohtaan loppui melko nopeasti. Tällöin vanhempi jatkoi taideteoksen tekemistä pääosin yksin.

Kun taideteokset olivat valmiita, jokainen pari sai halutessaan kertoa omasta teoksestaan kuvitellussa taidenäyttelyssä. Kiersimme yhdessä taideteokset läpi ja jokainen pari uskalsi rohkeasti kertoa omasta työstään. Lasten kohdalla havaitsimme, että suurin osa heistä kertoivat hyvin

mielellään taideteoksistaan. Oli kiva huomata, miten erilaisia teoksia syntyi melkeinpä samanlaisista luonnonmateriaaleista niinkin lyhyessä ajassa.

Taidenäyttelyn jälkeen siirryimme sisätiloihin. Pidimme hieman taukoa ja lapset innokkaasti aloittivatkin piirustustouhuja. Myös pihakimblestä jääneet ilmapallot kiinnostivat lapsia kovasti ja muutamat lapset alkoivat leikkiä yhdessä palloilla. Jotkut vanhemmat löysivät jutunaiheita keskenään ja toiset taas kävivät istuskelemaan lastensa lähettyville.

Kävimme läpi illan palautepuun ja annoimme jokaiselle tehtäväksi kirjoittaa palautetta ennen kotiinlähtöä. Toisen tapaamisillan palautteet kiinnitettiin koivun runkoon mustiksi kaarnoiksi. Sama lapsi, joka ensimmäisellä kerralla halusi sanoa palautteen ääneen, halusi tehdä sen myös toisella tapaamiskerralla. Hän antoi saman palautteen kuin ensimmäiselläkin kerralla eli kaikki oli kivaa eikä mikään ollut tylsää. Annoimme osallistujien tehdä vähän aikaa omia juttuja ja kävimme rentoa keskustelua vanhempien ja lasten kanssa. Ennen iltapalaa leikimme vielä Pantomiimi-leikkiä. Lähes jokainen osallistui leikkiin. Kaksi lasta eivät halunneet houkutteluista huolimatta esittää mitään. Emme halunneet pakottaa ketään, joten lapset saivat katsoa vierestä. Lasten vanhemmat päättivät rohkaista lapsiaan ja menivät yhdessä esittämään yhden pantomiimin. Sanoimme lapsille, että myöhemminkin pääsee esittämään, jos kiinnostus kasvaa. Pantomiimissä oli esitettävänä muun muassa leffailta, rannalla oleminen, imurointia ja puutarhurina oleminen.

Illan päätteksi kokoonnuimme kaikki iltapalalle keittiöön. Iltapalalla tunnelma oli rento ja keskusteluja syntyi mukavasti. Muutamat vanhemmista löysivät taas samoja keskustelunaiheita, joista jutella. Iltapalan jälkeen osa lapsista innostui vielä leikkimään olohuoneen puolella ilmapalloilla, ja muutamat vanhemmat juttelivat keskenään. Ilta päättyi hyvillä mielin kiitoksiin ja iloisiin hymyihin. Näytti, että jokainen olisi viihtynyt illassa hyvin ja muutamat sanoivat kiitoksien yhteydessä hyvää palautetta siitä, että toiminta oli uutta heille. Muistutimme vielä lauantain leiripäivästä ja kotitehtävästä, joka tuli tehdä siihen mennessä.

7.3.1 Palautteet

Toisella tapaamiskerralla perheet kirjoittivat palautteita lapuille, joista muodostui koivun runkoon kaarnaa. Palautteissa luki:

Yhdessä luominen ja tekeminen oli kivaa.

Kovin väsynyt tullessa, mutta ulkoleikit virkisti, sisälle tullessa väsy iski uudelleen. Hauskaa oli kuitenkin!

Oli kivaa ja viellä rölli oli hauska.

Oli kiva oppia uusia pihaleikkejä. Vaikka tarmoa ei ollutkaan kauheasti.

Oli kivaa.

Ihana ilma, kun ulkoiltiin. Rahahuolet unohtui, kun tehtiin taidetta. seura piristi. Nälkä tuli touhuillessa -> Ruokaa ootellessa kirjoittelin nämä.

Kivoja ulkopelejä. Mikään ei ollut tylsää vaan kaikki oli kivaa. Oli kiva olla ulkona.

Oli kivaa pelata.

7.3.2 Illan erityishuomiot

Toisessa tapaamisillassa työelämäkumppanin edustajana toimi eri henkilö kuin edellisellä viikolla ja alkulämmittelujen jälkeen huomasimmekin, että osallistujat hieman ihmettelivät kuka hän on. Olisi ollut hyvä, jos olisimme esitelleet kunnan työntekijän jo heti illan alussa, mutta esittelimmekin hänet vasta leikkien jälkeen.

Alkuilta sujui hyvin aikataulun mukaisesti. Olimme varanneet taideteoksen tekemiseen ja kuvitteellisen taidenäyttelyn kiertämiseen lähes tuplasti aikaa mitä siihen meni. Olimme miettineet ulos toimintaa niille, jotka olivat aikasemmin valmiita, mutta moni tuntui olevan todella kylmissään joten lähdimme sisälle kun kaikki olivat saannet taideteoksen tehtyä ja olimme

kiertäneet kaikkien työt. Vaikka olimme varanneet paljon enemmän aikaa ulkoiluun, siirtyminen sisälle ja toiminta sisällä oli kuitenkin luonnollista ja pääsimme kokeilemaan myös varasuunnitelmaa. Koimme, että illan aikana ei näkynyt se, että käytimme varasuunnitelmaa.

Havainnoimme illan aikana paljon erilaisia vuorovaikutustilanteita lasten ja vanhempien välillä. Pelien ja tehtävien lomassa monella esimerkiksi kilpailuhenki nousee pintaan ja vuorovaikutus voi olla hyvin erilaista kuin tavallisessa arjessa kotona. Toisinaan oli vaikea hahmottaa heidän keskinäisestä kommunikoinnistaan, että oliko kyse vitsailusta vai milloin lapsi tai vanhempi oli tosissaan.

Ohjaajina oli hyvä saada kokemus kahdesta täysin erilaisesta illasta. Ensimmäinen tapaamisilta oli liian tiukka kun taas toisen illan aikana jouduimme käyttämään varasuunnitelmaa. On hyvä saada kokemuksia erilaisista toteutuksista. Saimme toisen tapaamisillan aikana myös paljon positiivista palautetta, mutta osallistujat kertoivat myös rohkeasti rakentavaa palautetta esimerkiksi ulkoilusta.

Ensimmäisen tapaamisillan tapaan jäimme innostuneena ihmettelemään osallistujien heittäytymis – ja osallistumiskykyä ohjattuun toimintaan. Lapset ja vanhemmat olivat niin innostuneita tekemään erilaisia asioita, että huomasimme myös ohjaajien kanssa suorittavamme osaa tehtävistä ja näin olimme kaikki mukana toiminnassa.

7.4 Viikonlopun ensimmäinen leiripäivä

Ensimmäinen leiripäivä pidettiin työelämäkumppanin tiloissa. Päivän tarkoituksena oli toimia lapsi- vanhempi- pareina erilaisten tehtävien parissa sekä valmistaa lounas sekä päivällinen yhdessä. Kaikki parit tulivat ajoissa paikalle. Paikalle saapui viisi paria, joista yksi pari oli uusi. Yksi jo tuttu pari oli ilmoittanut, etteivät he osallistu tähän ensimmäiseen leiripäivään, koska lapsi oli sairastunut.

Leiripäivä aloitettiin ulkona, jossa kävimme ensin nimikierroksen, koska paikalla oli yksi uusi pari. Tämän jälkeen ryhmälle kerrottiin päivän

sisältöä, jotta he tiesivät mitä odottaa. Alkusanojen jälkeen lämmittelimme leikkivarjon kanssa. Aluksi kokeilimme, miten leikkivarjoa pystyy liikuttelemaan ja miltä tuntuu tehdä leikkivarjosta telttä, minkä alle mennä. Yhdessä lämmittelyleikissä ohjaaja huusi aina värin, jonka jälkeen sen värin kohdalla olleet ihmiset vaihtoivat paikkoja varjon ali. Leikimme myös popcorn-konetta, joka tarkoitti sitä, että leikkivarjon päälle heitettiin palloja, jotka tuli saada pois varjon päältä. Kokeilimme myös, miten palloja pystyi pitämään varjon päällä. Kaikki osallistujat olivat leikeissä aktiivisesti mukana ja etenkin lapset tykkäsivät leikkivarjosta.

Leikkivarjon jälkeen pelasimme muistipeliä lapsi- vanhempi- pareina. Keskelle pihaa oli aseteltu kortteja väärinpäin, joita lapsen ja vanhemman oli tarkoitus käydä vuorotellen kääntämässä omalta kotipesältään. Pelin ideana oli se, että pelin aikana tuli kommunikoida keskenään ja antaa toiselle vihjeitä, missä mikäkin kortti sijaitisi. Yksi lapsista oli hieman vetäytyneen oloinen pelin aikana eikä halunnut osallistua korttien kääntämiseen kovinkaan aktiivisesti. Ohjaajien keskusteltua lapsen kanssa sekä äidin näytettyä mallia lapsi kuitenkin rohkaistuis kokeilemaan pelaamista. Pari löysikin lopulta pareja, mikä toi heille onnistumisia.

Muistipeli osoittautui aluksi hieman haastavaksi peliksi, koska muistipelin kortit olivat aika pieniä eikä kuvia nähnyt kotipesästä asti. Tämän vuoksi myös vihjeiden antaminen oli hieman vaikeaa. Muutamalta vanhemmalta tuli pelaamisen alussa palautetta siitä, ettei muistipeli toiminut sujuvasti, koska kortteja ei nähnyt keskellä olevien ihmisten selkien takaa. Huomasimme, että tämä vaikutti pelaamiseen ja jotkut vanhemmista keskittyivät haasteisiin enemmän kuin itse pelaamiseen. Yritimme kuitenkin kannustaa pareja ja muistutimme kommunikoinnin tärkeydestä. Jotkut pareista pelasivat hienosti yhteen ja kertoivat selkeitä vihjeitä toisilleen. Pikkuhiljaa pareja alkoi löytyä ja lopuksi osallistujien kesken oli hyvää kannustamista.

Päivän aloituksen jälkeen siirryimme sisälle valmistamaan lounasta. Olimme etukäteen kirjoittaneet paperille työtehtäviä, joista parit saivat valita mieluisensa. Valitseminen tapahtui ongelmitta ja kaikkiin työtehtäviin

löytyi tekijät. Lounaan valmistaminen sujui mukavasti, vaikkakin aika kului yllättävän nopeasti ja etenkin joillakin lapsilla alkoi olla jo kova nälkä. Lisäksi jotkut työtehtävistä olivat lapsille hieman haastavampia kuin toiset.

Iltapäivä alkoi Haaveiden pilvilinna- työskentelyllä. Pareille luettiin ensin tarina toiveista ja niiden toteutumisesta. Parit hiljentyivät lukuhetkelle hyvin ja jotkut pareista selvästi väsyivät tarinan aikana. Tarinan jälkeen parit pääsivät leikkaamaan lehdistä omia toiveitaan ja liimaamaan niitä valkoiselle paperille. Lasten ja vanhempien välillä oli hyvää keskustelua ja kaikki parit tekivät hyvin yhteistyötä. Tehtävä oli selvästi mieluisa ja esillelaittoon panostettiin. Jotkut lapsista halusivat etsiä juuri tietyn kuvan lehdistä ja heillä oli selvästi visio, minkä he halusivat toteuttaa. Parityöskentelyn aikana huomasimme, että nuorimmaisen osallistujan keskittyminen alkoi hieman eksyä itse työstä ja tämän vanhempi työsti heidän Pilvilinnaansa pääosin yksin.

Parit pääsivät esittämään omat tuotoksensa välipalan äärellä. Suurin osa pareista esitti avoimesti aikaansaannoksiaan ja toiveita löytyi laidasta laitaan jokaisen Pilvilinnasta. Toiveet olivat sekä rahallisesti arvokkaita että hyvin arkilähtöisiä. Suurin osa toiveista olivat kuitenkin lapsen ja vanhemman yhdessä tekemisiä. Yksi pari päätti, etteivät he halua esittää tuotostaan muille, mikä heille sallittiin. Parit saivat viedä Pilvilinnat kotiin muistuttamaan heitä omista haaveistaan. Välipalan aikana nuorimmaisen ylienergisyyden vei voiton ja vanhempi katsoi parhaaksi lähteä hetkeksi pois välipalapöydän äärestä. Olimme ohjaajien kanssa yhtä mieltä siitä, että päivä oli ollut hyvin pitkä ja työntäyteinen tälle nuorimmaiselle ja ylienergisyyden olikin ihan ymmärrettävää.

Välipalan jälkeen kävimme heti läpi kotitehtävän, joka oli annettu jo ensimmäisellä tapaamiskerralla. Kaikki olivat suorittaneet hienosti kotitehtävän ja kertoivat avoimesti siitä, mitä he olivat yhdessä tehneet. Dokumenteiksi oli tuotu valokuvia, kauppakuitteja sekä paperille kirjoitettu todistus siitä, että tehtävä on suoritettu. Kotitehtävän purun yhteydessä osallistujille annettiin tehtäväksi miettiä sekä sisällä että ulkona mahdollisia yhteistekemisiä ja kirjoittaa niitä niille varatuille seinille kiinnitetyille

papereille loppupäivän aikana. Tämä tehtävä mahdollisti ideoiden jakamisen kaikkien kesken sekä itsenäistä pohdintaa siitä, mitä lapsen tai oman vanhemman kanssa voisi tehdä. Seinille tuli ihan mukavasti ideoita. Näitä ei käyty ääneen läpi, vaan pareja kehoitettiin lukemaan niitä itsenäisesti. Yksi pari poistui tässä vaiheessa omille menoille, mikä oli ilmoitettu etukäteen.

Kotitehtävän purun jälkeen aloitimme päivällisen valmistuksen samalla periaatteella kuin lounaankin valmistus. Muutaman lapsen kanssa siirryttiin ulos, jotta saimme porukkaa hieman jaettua sekä ylivilkkaimmat lapset pääsivät purkamaan energiaansa. Päivällisen mentyä uuniin ohjelmassa oli yksi sisäleikki, johon vapaaehtoiset saivat osallistua. Leikin jälkeen vuorossa oli rentoutus.

Rentoutuksen aloittaminen oli hieman haasteellista, kun musiikki ei lähtynyt soimaan cd-soittimesta. Muutaman yrityksen jälkeen päätimme ottaa avuksi puhelimen, jonka avulla saimme musiikkia rentoutuksen tueksi. Rentoutuksen piti yksi ohjaajista, joka luki ohjeita osallistujille. Rentoutus oli tarkoitettu kaikenikäisille, mutta selvästi nuorimmalle lapselle se oli hieman vaativa ja pitkä. Vanhemmat antoivat hyvää palautetta rentoutuksesta ja he selvästi pitivät hetkestä, jolloin sai vain olla ja hiljentyä kuuntelemaan. Rentoutuksen jälkeen osallistujille ohjeistettiin palautteenanto, koska paikalla oli yksi uusi pari, jolle palautepuu ei ollut vielä tuttu. Tämän jälkeen siirryttiin päivälliselle, jonka yhteydessä parien välillä syntyi keskustelua ja ohjaajat muistuttivat vielä viimeisen leiripäivän sisällöstä.

7.4.1 Palautteet

Ensimmäisenä leiripäivänä osallistujat saivat askarrella kartongista koivulle lehtiä, joihin kirjoittivat palautteitaan. Palautteissa luki:

Oli tosi kivaa. Mikään ei ollu tylsää.

Kaikki ovat olleet ihanan reippaita, mukavaa kun kaikki osallistuvat!

Aamulla ei olisi yhtään huvittanut lähteä. Raskas viikko takana ja kova väsymys. Ulkona kyllä sllmät avautui, mutta oli kyllä liian kylmä. Muuten mukava päivä. Kiva oli tehdä ruokaa yhdessä. Unelmien pilvilinna-tehtävä oli kiva.

Unelmien miettiminen oli kivaa. Ruuan teko yhdessä oli kivaa.

Kiva päivä oli ja seura ja ruokaa oli riittävästi ja se oli hyvää. Aika meni siivillä ja toi vaihtelua meidän touhuihin. Kiitos ohjaajille kivasta ohjelmasta.

Mukavaa ohjelmaa ja hyvää ruokaa. Äiti vaan vähän väsynyt.

Mieletön vappu-fiilis!

Positiivinen hyvä energia ihan koko päivä. Ohjelmaa oli hyvin ja tarkkaan kelloitettu. Ei ollu häsläämistä vaan rauhallista kivaa tekemistä! Poika tykkäs ulkoilusta vaikka kylmä oli, ei menoo haitannu.

7.4.2 Leiripäivän erityishuomiot

Ensimmäisen leiripäivän ilma oli hyvin kylmä, mutta päätimme kuitenkin pitää suunnitellun ulkoilutuokion ohjelmassa. Olimme ilmoittaneet etukäteen että olemme pihalla jos ei sada ja muistutimme asiasta myös toisen tapaamisillan aikana. Olimme yllättyneitä siitä, kuinka paljon ulkoilua kuitenkin ihmeteltiin ja kuinka paljon se saattoi viedä energiaa leikeiltä ja peleiltä. Uuden lapsen ja vanhemman kohdalla huomasimme, että he eivät olleet saaneet leirikirjettä ollenkaan, jolloin he eivät myöskään tienneet, että olemme ulkona. Lasta asia ei niinkään haitannut, mutta äidillä tuntui olevan todella vähän päällään vaatetta.

Ulkona pelattu muistipeli ei mennyt suunnitelman mukaan. Kuvat olivat liian pieniä, että ne olisi voinut nähdä omalta kotipesältäään. Kuvia olisi pitänyt suurentaa tai vaihtoehtoisesti jokaisen kotipesä olisi pitänyt siirtää lähemmäksi muistipeliä.

Olimme suunnitelleet, että valmistamme viikonlopun ruuista jonkun, mutta keittäjän sairastumisen takia jouduimme muuttamaan suunnitelmaa ja

valmistamaan kaikki ateriat itse. Varasimme ruuanlaittoon aikaa noin 1,5 tuntia, mutta ruuan valmistaminen 13:lle ihmiselle oli yllättävän haastavaa ja vei aikaa kauemmin mitä olimme miettineet. Moni lapsi ja vanhempikin olivat jo kovin nälkäisiä kun ruoka saatiin lopulta pöytään. Päällisin puolin ruuanlaitto ja vapaa toiminta ulkoilun jälkeen menivät hyvin, mutta yksi ohjaajista kaipasi välitekemistä niille jotka olivat oman osuuden ruuanlaitosta jo suorittaneet.

Päivä olisi voinut olla ehkä hieman lyhyempi tai enemmän tauotettu. Nuorin osallistuja oli 5- vuotias ja iltapäivästä hänellä oli jo hyvin paljon energiaa. Onneksi aikataulumme mahtui myös lyhyt energianpurku pihalla ennen päivällistä. Joitakin tehtäviä olisi voinut olla hyvä myös hieman helpottaa nuorimmaista osallistujaa ajatellen.

Ensimmäisen leiripäivän rentoutustuokio oli enemmän suunnattu aikuisille ja vaikka olimme miettineet ja testanneet rentotusta etukäteen, olisimme voineet valita siihen toisenlaisen rentoutuksen. Nuorin osallistuja ei jaksanut keskittyä siihen, eikä moni vanhemmista lapsistakaan.

Ohjaajina jäimme pohtimaan vanhempien aktiivisuutta ilman ohjattua toimintaa lasten kanssa. Ohjatuissa leikeissä ja peleissä aikuiset olivat hyvin mukana, mutta vapaiden hetkien aikoina lapset ja vanhemmat saattoivat olla hyvinkin erillään toisistaan.

Haaveiden pilvilinna- tehtävä toimi tämän ryhmän kanssa todella hienosti. Jokainen lapsi ja aikuinen jaksoi kuunnella sadun toiveista ja ymmärsivät sadun sekä ohjeistuksen pohjalta upeasti tehtävän idean. Jokaisella parilla oli omanlaisensa tapa ja tyyli tehdä tehtävää, mutta kaikki jaksoivat keskittyä ja panostaa miettimiseen ja monella oli konkreettisia haaveita. Haaveet olivat pääsääntöisesti hyvin realistisia ja yhdessä pohdittuja. Toiveista ja haaveista tuli todella lämmin olo, koska monella haaveena oli myös yhdessä toteutettavia asioita.

Kotitehtävä oli suoritettu mallikkaasti kaikilla osallistujilla, paitsi ensimmäisenä leiripäivänä paikalle saapuneella lapsella ja äidillä. He eivät olleet tietoisia tehtävästä.

Päivä oli onnistunut, vaikka aamulla kylmä keli sekä kokonaisuudessaan pitkä päivä vaikuttivat jossakin määrin osallistujien aktiivisuuteen. Aikataulussa pysyttiin yllättävän hyvin, vaikka päivä oli pitkä ja toiminta oli ohjaajillekin uutta. Vanhemmilta ja lapsilta tuli hyvää palautetta päivän toiminnasta, mutta muutamat vanhemmista epäröivät viimeiseen leiripäivään osallistumista epävakaan sään vuoksi. Yksi lapsista kertoi lisäksi ääneen, että hänellä oli ollut tylsää.

7.5 Viikonlopun toinen leiripäivä

Toinen leiripäivä pidettiin työelämäkumppanin tiloissa. Päivän tarkoituksena oli toimia lapsi- vanhempi- pareina erilaisten tehtävien parissa sekä viettää yhteistä vappuriehaa. Päivä oli tarkoitus aloittaa ulkona, mutta talvisen kylmän ja märän sään vuoksi aloitimme sisätiloissa. Kaksi paria ilmoitti, että olivat estyneitä saapumaan paikalle.

Ensimmäiseksi leikittiin lämmittelyleikkinä Kuppi- ja kannu-peliä, jossa vanhemmat ja lapset kisasivat vastakkain. Pelin tarkoituksena oli, että toinen joukkue käänsi maahan aseteltuja merkkejä tietyn ajan aikana nurinpäin ja toinen joukkue taas oikein päin. Pelissä ei ollut voittajia, vaan kaikki osallistujat saivat aplodit ja kannustukset innokkaasta osallistumisestaan. Toisena lämmittelyleikkinä oli pareittain tehtävä Rikkinäinen puhelinlanka piirtäen, jossa parien toinen osapuoli piirsi kuvan toisen selkään ja toinen piirsi saman kuvan paperille.

Lämmittelyleikkien jälkeen aloitettiin vappurieha, joka koostui erilaisista tehtävistä sekä vapaasta oleilusta. Aluksi pareille kerrottiin, että tehtävissä ei ole tarkoituksena kilpailla, vaan tsemppata ja kannustaa kaikkia osallistumaan. Pareille kerrottiin myös, että hyvästä asenteesta ja kannustamisesta olisi iltapäivällä luvassa palkinto kaikille. Vappuriehan ensimmäinen tehtävä oli pallon kuljetus lusikassa. Jokainen pääsi vuorotellen kuljettamaan sählypalloa teelusikassa eteiseen rakennetun radan läpi. Kaikki kannustivat ja tsemppasivat toisiaan todella hienosti koko pelin ajan.

Toisena tehtävänä oli herneiden noukkiminen pyykkipojilla. Tämä tehtävä suoritettiin pareittain. Pareille annettiin kaksi lautasta ja kaksi pyykkipoikaa ja tarkoituksena oli pyykkipoikien avulla siirtää herneitä lautaselta toiselle. Kaikki parit keksivät nopeasti tekniikan, jolla herneet oli helppo siirtää ja näin jokainen pari sai hyvän määrän herneitä siirrettyä annetussa ajassa.

Seuraavaa tehtävää varten siirryimme hetkeksi ulkoilemaan. Koska ulkona oli edelleen kylmä, otettiin aluksi lämmittelyleikiksi häntähippa.

Häntähippassa osallistujiin kiinnitettiin nauhoja, joita oli tarkoitus napata toisilta. Kaikki osallistuivat leikkiin hyvällä asenteella. Lämmittelyhipan jälkeen parit saivat heitellä vesi-ilmapalloilla yhtä ohjaajaa. Pisteiden osuessaan ohjaajaan vesi-ilmapallolla. Palloja heitettiin niin kauan, että ne hajosivat. Tämä oli kaikista osallistujista hauska tehtävä, eikä kylmä ilma haitannut enää yhtään.

Vesi-ilmapallojen heittelyn jälkeen siirryttiin sisätiloihin valmistelemaan lounasta. Parit saivat jälleen valita itselleen mieluisan työtehtävän ruoan valmistamisessa. Saatuaan oman osuutensa valmiiksi tai odotellessaan omaa vuoroaan parit pelailivat erilaisia lautapelejä, piirtelivät ja askartelivat.

Lounaan jälkeen jatkettiin vappuriehaa tietovisan parissa. Leikkimieliseen kisaan osallistuttiin pareittain. Kysymykset oli valittu niin, että jokainen pari varmasti saisi oikeita vastauksia. Tarkoituksena oli, että vanhemmat ja lapset pohtivat vastauksia yhdessä. Lopuksi kävimme oikeat vastaukset läpi, mutta emme varsinaisesti laskeneet pisteitä. Tietovisan jälkeen oli vuorossa vappukuvaus, joka tapahtui erillisessä tilassa. Paikalle oli hankittu erilaista vappurekvisiittia sekä askarreltu iso, siirreltävä vappukehys, jota hyödyntäen parit saivat käydä omilla puhelimillaan ottamassa hullunkurisia vappukuvia. Yhteisessä tilassa oli kasvomaalit, joilla sai halutessaan tehdä maalauksia kasvoihin tai esimerkiksi käsiin. Kuvauksen jälkeen pareja pyydettiin keksimään yhdestä kuvasta lyhyt tarina tai runo, joka liittyisi kuvaan.

Kun kaikki olivat saaneet kuvat ja tarinat valmiiksi, siirryttiin herkuttelemaan kahvilla, simalla ja munkeilla. Halukkaat saivat tässä kohtaa kertoa kirjoittamansa tarinan sekä näyttämään kuvan, josta tarina kirjoitettiin. Yksi pareista joutui tämän jälkeen lähtemään, mutta muiden kanssa jatkettiin vielä parirentoutuksella. Edellisestä päivästä viisastuneina musiikki laitettiin tällä kertaa heti puhelimen kautta. Parit ottivat itselleen patjan sekä sählypallon ja parin toinen osapuoli asettui patjalle makaamaan toisen hieroessa pallolla ohjaajan sanelemien ohjeiden mukaisesti. Puolessa välissä vaihdettiin osia. Porukan nuorin osallistuja ei ollut innostunut tästä toiminnosta, eikä malttanut hiljentyä hierottavaksi tai olla hierojana. Ohjaaja tuli avuksi hieromaan äitiä ja toinen aikuinen rauhoitteli lasta sen ajan.

Päivän aikana ja erityisesti päivän lopussa osallistujilta pyydettiin palautetta palautepuuhun. Jo aiemmin mukana olleiden apukysymyksien lisäksi esillä oli tarkentavia, koko perheleiriin liittyviä kysymyksiä, joihin sai vastata joko puuhun liitettävällä palautelapulla tai sitten erillisellä lapulla. Yksi pari, joka ei tälle viimeiselle kerralle päässyt mukaan, oli pyytänyt mahdollisuutta antaa palautetta, joten hänelle kirjoitettiin kirje, jossa oli palautekysymykset sekä sähköpostiosoite, jonne palautteen voisi laittaa. Kotiinlähdön hetkellä kaikille pareille jaettiin vielä kiitoksena hyvästä asenteesta ja tsemppaamisesta pieni herkkupussukka, jossa oli herkkujen lisäksi ilmapallo.

7.5.1 Palautteet

Myös toisena leiripäivänä palautetta kerättiin itse askarreltuihin lehtiin. Kartonki oli kuitenkin eri väristä, jotta eri päivien palaute erottuisi. Toinen leiripäivä päätti toiminnallisen kokonaisuuden, joten jo käytössä olleita apukysymyksiä muutettiin hieman ja niiden lisäksi kysyimme mielipiteitä koko perheleiristä.

Palautekysymykset olivat: 1. Mitkä olivat ajatuksesi leirille tullessa? 2. Mikä oli parasta? Mikä oli tylsintä? 3. Mitä pidit leirin toiminnasta? 4. Saitko leiriltä jotain ideoita kotiarkeen? Mitä? 5. Koitko leirin hyväksi? Miten? 6.

Voisitko tulla uudelleen? Miksi? 7. Suosittelisitko muille perheille? Miksi?
 8. Miltä parityöskentely tuntui? sekä 9. Mitä muuttaisit leirissä? (Mitä lisää?
 Mitä vähemmän? Tapaamisten kesto? Kokonaisuuden pituus?). Osa
 osallistujista kirjoitti lisäkysymystenkin vastaukset puiden lehtiin, osa
 erilliselle paperille. Palautteissa luki:

Kivoja leikkejä, mukava ja rento tunnelma, kaikki kannustivat toisiaan, saman henkistä porukkaa ja helppo keskustella, paljon naurua, hyvää ruokaa

4. Erilaisia leikkejä & yhdessä tekemistä. 5. Kyllä. Yhdessä oli paljon positiivista kokemusta. 6. Kyllä. Lisää ideoita hakemaan ja olemaan yhdessä. 7. Joo! On aina hyvä olla ilman riitaa ja paineita yhdessä. Omassa kodissa arki liian läsnä. 8. Kivalta. 9. Enemmän leikkejä. Tapaamista useampia ja/tai pidempiä. Vähemmän puhumista.

Saimme tekemistä vapaapäiviin. Parityöt olivat mukavia. Tapaamisten kestot olivat riittäviä. Tulisimme kyllä uudestaan. Lapsi varsinkin piti ja jäi harmittelemaan kun tapaamiset loppuivat. Valmiiksi suunniteltu ohjelma helpotti äidin päiviä + valmis ruoka. Ulkoilu mukavaa. Lapsi oli puolet nuorempi kuin muut, ei oikein oman ikäisen juttuja ja osa tehtävistä liian vaikeita

Äidillä tänään virkeämpi mieli, tyttäreillä väsyneempi. Pelit/leikit mukavia. Tänään selvästi enemmän vapaata seurustelua kuin muina päivinä, se oli vähän tylsää.

Ajatukset olivat positiiviset tullessa ja vikana päivänä. Leipominen ja ruoanlaitto yhdessä oli luovaa sekä ruoat maistuivat. Parasta oli yhdessäolo ja keskustelu. Parityöskentely oli ihanaa. En muuttaisi leirissä mitään, kaikki oli kivaa, oli tosi kivaa. Kiitos. Mikään ei ollut tylsää.

4. Ruoka ohjeita, leikkejä. 5. Ehkä/lapsi. Kyllä. Toisten tavasta käsitellä lapsiaan voi ottaa opiksi/äiti. 6. Voisin/lapsi. Voisin/äiti. Mukavaa rentoa oleilua. 7. Ehkä/lapsi. Kyllä/äiti. Voi lähentää välejä. 8. Helpolta, mukavalta. 9. Viikonloppuna haluaisi ottaa aamun rauhallisesti -> myöhempi aloitus 10.30/11. Ilta jutut oli hyvä pohjustus, viikonloppuna rento tunnelma kun lähes kaikki jo tuttuja. La ehkä vähän liian pitkä päivä.

7.5.2 Leiripäivän erityishuomiot

Toinen ja viimeinen leiripäivä käynnistyi varasuunnitelman mukaisesti sisätiloissa. Lämmittelyleikit toimivat mukavasti myös sisällä. Pieni ulkoilutuokio ilmapalloheittojen lomassa teki kuitenkin tosi hyvää. Toisen leiripäivän aikana huomasi hyvin sen, että pieni porukka oli muodostunut hyvin tiiviiksi. Palautteissakin oli mainittu, että iltatapaamiset olivat hyvä pohja viikonlopulle ja olimme ohjaajina täysin samaa mieltä. Oli huomattavasti helpompi lähteä ohjaamaan pitkiä leiripäiviä, kun oli jo hieman tutustunut lapsiin ja aikuisiin.

Ohjaajina halusimme tehdä vappuaatosta rennomman ja hauskemman päivän kisailemalla ja suomalla mahdollisuuden myös vapaaseen toimintaan, mutta perheillä sekä meillä ohjaajilla nousi ajatuksia siitä, että toimintaa olisi voinut olla hiukan enemmän. Meillä ohjaajilla oli leikkejä valmiina mietittynä, mutta emme koskaan käyttäneet niitä. Vappukuvien ottaminen ei innostanut perheitä ihan yhtä paljon kuin olimme ajatelleet, sen yhteyteen olisi hyvin voinut ottaa jonkun leikin tai pelin. Kuvista oli tarkoitus kirjoittaa tarina, mutta muokkasimme aikataulua iltapäivällä uusiksi, jotta jokainen pari sai kahvia ja herkkuja yhden parin joutuessa lähtemään aikaisemmin. Tarinoiden ja runojen esittäminen jäi siksi liian vähälle huomiolle. Runoista tuli kuitenkin todella lyhyessä ajassa hyvin kivoja, ne olisivat ansainneet enemmän huomiota.

Kokonaisuudessaan olimme tyytyväisiä perheleiriin, ja loppua kohden lapsien ja vanhempien käytyä hieman tutummiksi pystyi jo hieman soveltamaan omaa toimintaa. Nopeasti oppi tietämään mistä he pitivät ja mistä eivät.

8 POHDINTA

Tulevina sosiaalialan ammattilaisina koemme, että opinnäytetyön tekeminen toi meille arvokasta kokemusta tulevaisuutta ajatellen. Pääsimme suunnittelemaan ja toteuttamaan toiminnallisena kokonaisuutena toteutetun perheleirin alusta alkaen ja tekemään yhteistyötä työelämäkumppanimme kanssa. Lisäksi pääsimme työskentelemään asiakkaiden kanssa ilman jyrkkää asiakas- työntekijä-asetelmaa. Opimme opinnäytetyöprosessin aikana lisää projektityöskentelystä sekä kehitimme omia ryhmätyöskentelytaitoja. Saimme arvokasta kokemusta myös perhetyön parista, mikä oli meille kaikille uutta työskentelyaluetta. Uudistunut sosiaalihuoltolaki sekä valmisteilla oleva sote-uudistus edellyttävät palvelutarjonnan kehittämistä ja monipuolistamista myös tulevaisuudessa, joten opinnäytetyöprosessin avulla hankittu osaaminen palveluiden kehittämisestä hyödyttää meitä myös tulevaisuudessa työelämässä.

8.1 Päätelmät

Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda sosiaalipalveluiden piiriin erillisen oppaan muodossa toimintamalli, jota työelämäkumppani voi jatkossa soveltaen hyödyntää osana palvelutarjontaansa. Työmme tarkoituksena oli kehittää ja monipuolistaa kunnan sosiaalipalveluita. Suunnittelimme ja toteutimme toiminnallisena kokonaisuutena perheleirin, jonka omana tavoitteena oli lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen vahvistaminen yhdessä tekemisen kautta. Lisäksi asetimme omalle työryhmällemme tavoitteeksi saada leirillä mukanaolijat osallistumaan toimintaan aktiivisesti sekä tarjoamaan heille positiivinen kokemus yhdessä toimimisesta.

Opinnäytetyömme tavoite toteutui hyvin. Loimme työelämäkumppanin palvelutarjontaan uuden toimintamallin, jota kokeilimme käytännössä kunnan sosiaalipalveluina annettavien perhepalveluiden asiakkaille. Perheleiristä rakensimme erillisen kirjallisen oppaan, jota voi jatkossa hyödyntää sellaisenaan tai sovellettuna. Palvelutarjonnan kehittämistyö on

jatkuva prosessi ja tämä opinnäytetyö on vain pieni osa sitä. Palveluiden kehittämisestä sekä monipuolistamisesta vastaa jatkossa kunta, mutta opinnäytetyömme on toimivaksi todettuna hyvä väline jatkaa tätä kehittämisprosessia. Työelämäkumppani piti opinnäytetyön aihetta myös hyvin tarpeellisena ja oli sitä mieltä, että toimintamallia voisi mahdollisesti käyttää sovellettuna kunnassa.

Toiminnallisen kokonaisuuden tavoitetta tarkastelimme asiakkaiden antamien palautteiden sekä meidän omien havaintojemme kautta. Toteutimme pääosin pareina tehtäviä aktiviteetteja, jolloin lapsi ja vanhempi olivat vuorovaikutuksessa keskenään. Toimintakertoja oli vain neljä, mutta havaitsimme, että loppua kohden perheiden osallistuminen toimintaan oli vapaantuneempaa. Lisäksi saimme palautetta siitä, että toiminta oli arkilähtöistä, ja muutama perheistä sanoi voivansa kokeilla eri aktiviteetteja kotonakin.

Saavutimme työryhmämme oman tavoitteen. Perheleirille osallistui vähän alle puolet tiedotteen saajista. Toimintaan ilmoittautuneet perheet olivat pääosin paikalla jokaisella kerralla. Yksi perhe osallistui vain yhteen viikonlopun leiripäivään, kun taas yksi pari joutui jäämään viikonlopun leiripäivistä pois sairastapauksen vuoksi. Paikalla olevat perheet osallistuivat toimintaan aktiivisesti, ja osallistujilta tuli pääosin positiivista palautetta perheleiristä.

Toiminnalliseen kokonaisuuteen osallistui mielestämme hyvä määrä perheitä. Jäimme kuitenkin miettimään syitä siihen, miksi yli puolet tiedotteen saajista ei osallistunut kokonaisuuteen. Palveluita on tärkeää kehittää ja monipuolistaa, jotta asiakkailla on mahdollisuus valita itse heidän tarpeitaan ja toiveitaan vastaavia palveluita. Perheleirin aikana nousi hyvin vahvasti esille vertaistuen merkitys, ja osallistujat toivat sitä myös itse esille. Osallistujien mukaan on mukava olla samanhenkisten ihmisten kanssa sekä päästä keskustelemaan uusien ja vanhojen tuttujen kanssa. Lisäksi vanhemmat nostivat esille arjen kiireen sekä muut

velvollisuudet, jotka vaikuttavat yhteiseen aikaan lapsen kanssa, ja jotka unohtuivat perheleirin aikana.

Opinnäytetyömme toteutus oli tärkeä, koska aihe oli ja on edelleen ajankohtainen, sekä työn aihe nousi esille myös työelämäkumppanilta. Palveluiden kehittäminen on jatkuva prosessi, koska asiakkaiden tarpeet sekä kuntien omat rakenteet ovat jatkuvassa muutoksessa. Lisäksi päivitetyn sosiaalihuoltolain myötä palveluita tulee tarkastella ja päivittää sen mukaiseksi, esimerkiksi kunnan on tärkeä kehittää sekä monipuolistaa perheille tarjottavia matalan kynnyksen palveluita.

8.2 Arviointi

Tämänkaltainen toiminnallinen kokonaisuus järjestettiin ensimmäistä kertaa kunnassa, joten emme osanneet arvioida etukäteen kuinka suuri osallistujamäärä tulee olemaan tai millaiset aktiviteetit ovat toimivia. Emme myöskään tienneet etukäteen minkä ikäisiä lapsia perheleirille tulee osallistumaan, koska ikärajuksemme oli jälkikäteen ajatellen liian laaja. Perheleirille osallistui loppujen lopuksi yksi lapsi, joka oli iältään huomattavasti toisia lapsia nuorempi, mikä toi hieman haastavuutta toimintaan. Seuraavalla kerralla toiminnallisen kokonaisuuden voisi kohdentaa heti tarkemmin rajatulle kohderyhmälle, jotta kaikilla osallistujilla olisi tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa aktiviteetteja.

Järjestetty toiminta oli pääosin onnistunutta ja saimme osallistujilta siitä hyvää palautetta. Olimme suunnitelleen hyvin varaleikkejä, joita hyödynsimme, kun jäi ylimääräistä aikaa. Ruuanlaittoon meni yllättävän paljon aikaa, joka on hyvä ottaa huomioon jatkossakin. Perheleirin suunnitteluvaiheessa on hyvä huomioida myös osallistujien kokonaismäärä sekä toiminnan aikana tulevat mahdolliset poissaolot. Olimme alun perin suunnitelleet, että maksimi osallistujamäärä on kymmenen paria. Koemme, että kymmenen paria olisi ollut liian suuri määrä, sillä tilat olisivat olleet liian pienet sille määrälle. Toiminnallisen kokonaisuuden aikana tuli muutama yllättävä poissaolo, joten niiden päivien toiminnot saatiin suoritettua nopeammin kuin oli ajateltu.

Tavoitteemme oli melko iso verrattuna toiminnallisen kokonaisuuden keston. Vuorovaikutussuhteen vahvistaminen on sanavalintana hyvin laaja ja syvä käsite ja koemme, että toiminnallisen kokonaisuuden toteutus oli enemmänkin lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen tukemista yhteisen toiminnan avulla kuin sen vahvistamista. Mielestämme neljän kerran aikana emme pysty vahvistamaan vuorovaikutussuhdetta, sillä jokaisella se on erilainen ja jokaisen vuorovaikutustaidot vaihtelevat. Emme teettäneet alussa etukäteiskyselyä, joten oli vaikea arvioida kehitystä. Tavoite olisi ollut realistisempi, jos toiminnallisen kokonaisuuden kesto olisi ollut pidempi. Rakensimme kuitenkin perheleirin niin, että se sisälsi helposti arjessa toteutettavia aktiviteetteja, joita perheet voivat myös jälkikäteen tehdä. Lisäksi huomasimme, että osallistujat ryhmäytyivät nopeasti ja saimme palautetta siitä, että kaksi iltatapaamista auttoivat vapauttamaan viikonlopun leiripäivien tunnelmaa.

Suunnittelemamme ja toteuttamamme toimintamalli tarjoaa hyvän ja käyttökelpoisen kokonaisuuden myös jatkossa käytettäväksi. Opas sisältää perheleirin valmiin rakenteen toimintoihin sekä aikatauluineen, ja sitä pystyy käyttämään sellaisenaan tai sovellettuna missä yhteydessä vaan. Jatkossa toimintoja voi jatkokehittää ja lisätä esimerkiksi haastavuutta, jos osallistujat ovat vanhempia tai toiminta on jatkunut jo pidempään. Oppaassa ei ole kirjattu perheleirin etukäteisvalmisteluja, koska rakensimme oppaan sillä periaatteella, että se tulee sosiaalialan ammattilaisten käyttöön.

Kuntien sosiaalipalveluiden kehittämistyö on pitkäkestoinen prosessi ja meidän toteuttamamme kokonaisuus oli pieni askel kehittämistyössä. Kehittämistyön haastavuutta lisää muun muassa kunnan resurssit ja sen toteuttamiseen vaikuttaa myös työntekijöiden halu ja aktiivisuus kehittää palveluita. On myös haastavaa tarjota kaikkien asiakkaiden toiveita vastaavia palveluita, koska toiveita ja tarpeita on monia. Tuleva sote-uudistus edellyttää myös kilpailukykyisten palveluiden kehittämistä, joten nähtäväksi jää, miten kunnat lähtevät kehittämään omia palveluitaan kysyntää vastaaviksi.

8.3 Eettisyys ja luotettavuus

Valtakunnallisen terveydenhuollon eettisen neuvottelukunnan ETENE:n mukaan etiikka muodostuu yksilön arvoista, ihanteista ja periaatteista jotka koskevat hyvää, pahaa, oikeaa ja väärää (Vilén, Tapio, Janhunen, Nissinen & Seppänen 2010, 62). Eettisyys kuuluu tärkeänä osana ammatillisuuteen ja sen avulla turvataan sekä ammattilaisen että asiakkaan oikeuksia. Eettisten periaatteiden myötä ammattilainen tietää miten toimia asiakastilanteissa ja miten turvata palveluiden käyttäjiä epäoikeudenmukaisuudelta. Sosiaalialalla etiikka on vahvasti yhteydessä ihmisoikeuksiin, sillä työn tavoitteena on muun muassa tehdä hyvää, auttaa asiakkaita sekä olla läsnä asiakkaan muutoksessa ja kehityksessä. Sosiaalialan ammattilaisilla on tärkeä rooli etiikan toteuttamisessa, sillä työhön liittyy valta ja vaikutusmahdollisuudet asiakkaan elämään. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013, 5-6.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012, 6) kertoo, että tutkimuseettisiin periaatteisiin kuuluvat muun muassa itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyyden ja tietosuojan huomioiminen. Rauhala ja Virokannas (2011, 239) muistuttavat, että sosiaalialalla on huomioitava tutkittavien lisäksi myös muiden perheenjäsenten yksityisyyssuoja.

Otimme eettisyyden huomioon toiminnallisen kokonaisuuden suunnittelussa sekä toteutuksessa. Itsemääräämisoikeus toteutui, kun annoimme perheille mahdollisuuden valita haluavatko he osallistua toiminnalliseen toteutukseen. Lisäksi toiminnallisen kokonaisuuden aikana perheillä oli oikeus jättäytyä pois toiminnasta, mikäli he niin kokivat sekä toiminnan aikana perheille annettiin tarvittaessa yksityisyyttä muun muassa tehtäviä tehdessä. Vahingoittamisen välttäminen otettiin huomioon huolehtimalla asiakkaiden ihmisarvon kunnioittamisesta sekä tarjoamalla asiakkaille maksuton toiminnallinen kokonaisuus ilman yllättäviä kustannuksia. Toiminnallisen kokonaisuuden tarkoituksena oli, että asiakkaat hyötyvät siitä eivätkä olleet vain opinnäytetyön tekijöinä.

Emme myöskään analysoineet asiakkaidemme toimintaa epäkunnioittavasti, vaan keskityimme arvioinnissa havainnointiin ammattimaisesti sekä oman toimintamme tarkasteluun.

Yksityisyyden ja tietosuojan turvaaminen tuli esille kirjallisessa raportoinnissa, sillä työelämäkumppani halusi turvata asiakkaidensa yksityisyyden pysymällä anonyymina. Emme keränneet asiakkaistamme yksityisiä tietoja emmekä kuvaa raportissamme asiakkaitamme tunnistettavasti. Lisäksi palautteenanto toiminnallisen kokonaisuuden päättyessä suoritettiin anonyymisti. Otimme kuvia toimintatuokioistamme, joten kysyimme osallistujilta lupaa kuvien ottamiseen. Kuvissa ei näy kenenkään kasvoja. Toiminnallisen kokonaisuuden alkaessa loimme yhteiset säännöt, joissa nostimme esille etenkin vapaaehtoisuuden, yksityisyyssuojan sekä kuvien jakamisen sosiaaliseen mediaan. Eettisyys toteutui myös siinä, että kohtasimme asiakkaat samantarvoisina ja annoimme kohderyhmämme asiakkaille mahdollisuuden osallistua leirille heidän taustoistaan riippumatta.

Erilaisissa tutkimuksissa yksi tärkeimmistä asioista on työn luotettavuus ja se, miten luotettavuutta pystytään arvioimaan. Jokaisen tutkimuksen kohdalla olisi kuitenkin tärkeää, että tehdyn tutkimuksen luotettavuus arvioidaan. Luotettavuutta voidaan arvioida monella eri tavalla, ja määrällisen ja laadullisen tutkimuksen arviointitavat poikkeavat hieman toisistaan ja laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi onkin erittäin haastavaa. Työn luotettavuutta nostaa esimerkiksi tekijöiden yksityiskohtainen kuvaus toteutuneesta tutkimuksesta. Yksityiskohtaiseen kuvaukseen tutkimuksesta kuuluvat muun muassa kertominen siitä missä tutkimusta on tehty, minkälaisissa olosuhteissa sitä on tehty sekä kuinka kauan tekemiseen on varattu aikaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 231 – 232.)

Opinnäytetyömme oli toiminnallinen, mutta sisälsi tutkimuksellista osuutta myös sen verran, että pohdimme työelämäkumppanin kanssa sitä, että onko tällaiselle palvelulle tarvetta ja olisiko tämänlaiseen toimintaan

riittävästi asiakkaita. Toiminnalliseen toteutukseen osallistujilta kysyttiin myös asiasta palautekysymysten avulla. Palautekysymyksiä olivat: Koitko leirin hyväksi? Miten? Voisitko tulla uudelleen? Miksi? Suosittelisitko muille perheille? Miksi? Miltä parityöskentely tuntui? sekä Mitä muuttaisit leirissä? (Mitä lisää? Mitä vähemmän? Tapaamisten kesto? Kokonaisuuden pituus? Pohdimme myös työlämäkumppanin kanssa samankaltaisia ajatuksia opinnäytetyöstämme työntekijän näkökulmasta.

8.4 Hyödynnettävyys työelämässä ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyömme toteutuksen myötä koemme sen olevan kunnalle hyödyllinen. Toiminnallisen kokonaisuuden myötä työelämäkumppani sai näkemystä siitä, millainen kannatus opinnäytetyön aihetta vastaavilla perheleireillä oli ja on mahdollisesti jatkossa. Toiminnalliseen kokonaisuuteen osallistui aluksi kuusi perhettä ja koemme sen olevan hyvä määrä, huomioon ottaen kohderyhmän suuruuden. Lisäksi työelämäkumppani oli osana suunnittelu- ja toteutustyötä, koska teimme tiivistä yhteistyötä työelämäkumppanin kanssa koko kevään ajan. Toiminnallisen kokonaisuuden toteutusvaiheessa mukana oli aina yksi kunnan työntekijöistä, joka seuraili toimintaa sekä avusti tarvittaessa.

Kunnalla on mahdollisuus ottaa palvelumalli osaksi heidän palvelutarjontaansa, sillä kunta ei tällä hetkellä tarjoa leirejä liittyen lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen vahvistamiseen. Lisäksi toiminnallisesta kokonaisuudesta luotua opasta voi soveltaen käyttää myös muiden asiakasryhmien kanssa. Leirin suunnitteleminen sekä toteuttaminen on kunnalle edullinen tapa tukea lapsiperheitä sekä tarjota heille toimintaa. Leirien sisältö voisi vaihdella kausittain ja se voitaisiin järjestää esimerkiksi kahdesti vuodessa. Leiriä voisi jatkossa vetää esimerkiksi tukihenkilöt tai perhetyöntekijät, jolloin vetäjät voivat suoraan kertoa leiristä asiakkailleen sekä olla osin tuttuja osallistujille.

Opinnäytetyön aihe tarjoaa hyviä jatkotutkimusaiheita. Kuntien kehittämistyötä voisi jatkossa tutkia esimerkiksi siltä osin, millaisia palveluja kunnat tarjoavat uuden sosiaalihuoltolain mukaisina

sosiaalipalveluina annettavien perhepalveluiden asiakkaille ja miten palvelut ovat kehittyneet. Laki astui voimaan jo vuonna 2015, mutta uskomme, että palvelutarjontaa voisi kehittää vielä enemmänkin. Tältä osin tutkimukseen voisi nostaa esille sekä asiakkaiden näkökulmia että kunnan näkemyksiä siitä, mitä palveluita olisi hyvä olla olemassa.

Neljän kerran kokonaisuus oli melko lyhyt aika nähdä kehitystä tai tehdä virallisia päätelmiä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen vahvistumisesta, joten aihetta voisi jatkotutkia esimerkiksi uuden pidempikestoisen opinnäytetyön tai muun tutkimustyön avulla. Lisäksi jatkossa voitaisiin tehdä tutkimusta siitä, onko uuden sosiaalihoitolain mukaisia ennaltaehkäiseviä palveluja käyttäneille asiakkaille syntynyt myöhemmin lastensuojelun asiakkuus vai ovatko matalan kynnyksen palvelut olleet riittäviä tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä.

LÄHTEET

Ahlström, N. 2015. Kiintymyssuhteen merkitys trauman siirtymisessä yli sukupolvien. Teoksessa Suokas-Cunliffe, A. (toim.) 2015. Häpeästä myötätuntoon. Näkökulmia vakavaan traumatisoitumiseen. Helsinki: Traumaterapiakeskus ry, 184 – 198.

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aula, M. K., Juurikkala, V., Kalmari, H., Kaukonen, P., Lavikainen, M. & Pelkonen, M. 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu 28.1.2017]. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1

From, K. 2010. "Että sais olla lapsena toisten lasten joukossa" Substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisesta osallistumisesta toimintaympäristöissään [verkkodokumentti]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden väitöskirja. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/22736/9789513938017.pdf>

From, K. & Koppinen, M-L. 2012. Menossa mukana. Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Haavisto, K. & Kananoja, A. 2017. Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 144 – 155.

Head start. An office of the Administration for Children and Families. Early Childhood Learning & Knowledge Center (ECLKC) 2013. Understanding Family Engagement Outcomes: Research to Practice Series. Positive Parent-Child Relationships [viitattu 16.4.2017]. Saatavissa: <https://eclkc.ohs.acf.hhs.gov/hslc/tta-system/family/docs/parent-child-relationships.pdf>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hämeen-Anttila, L. 2017a. Sosiaalihuoltolaki asiakkaiden tarpeiden jäsentäjänä. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 199 – 207.

Hämeen-Anttila, L. 2017b. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 216 – 246.

Hämäläinen, J. 2011. Perheintervention oikeutus lastensuojelussa. Teoksessa Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 47 – 65.

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2016. Turvaverkko vai Trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen Parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kalland, M. 2014. Mistä syntyy laadukas varhaiskasvatus? Luentomateriaali seminaarissa Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. 12.9.2014. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [viitattu 15.4.2017].

Saatavilla: <https://mll-fi>

bin.directo.fi/@Bin/cb9ec7220705ddaefc67ecefda1cd75/1492240093/application/pdf/22248966/Kalland_Mist%C3%A4%20syntyy%20laadukas%20varhaiskasvatus.pdf

Kananoja, A. & Lähteinen, S. 2017. Tutkiminen ja kehittäminen sosiaalialalla. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 487 – 501.

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS – kustannus.

Kivelä, V. & Lempinen, J. 2010. Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turku: KOTA- Lasten ja nuorten hyvinvointi ry.

Koivunen, P-L. & Lehtinen.T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Korhonen, A. (toim.). 2012. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Helsinki: Erytishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry.

Kurttila, T. 2015. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2015. Harvojen yhteiskunta vai kaikkien kansakunta? Hallituskausi 2011- 2015 lapsen oikeuksien näkökulmasta. Viitattu [29.1.2017]. Saatavissa: <http://vuosikirja.lapsiasia.fi/wp-content/themes/lav-vuosikirja/files/lapsiasiavaltuutettu-vuosikirja-2015.pdf>

Kähkönen, E. 2014. Sosiaalihuoltolain uudistus madaltaa tuen hakemisen kynnystä. Tesso. Sosiaali- ja terveystieteellinen aikakauslehti [viitattu 28.4.2017]. Saatavissa: <https://tesso.fi/artikkeli/lapsiperheille-tukea-nopeasti-ja-jarkevasti>

Laitinen, M. & Väyrynen, S. 2011. Eettiset haasteet lastensuojelun sosiaalityön prosessissa. Teoksessa Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 163 – 187.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 1.1.2008.

Launonen, K. 2017. Papunet. Tietoa puhevammaisuudesta. Vuorovaikutus ja kommunikointi [viitattu 30.4.2017]. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/vuorovaikutus-ja-kommunikointi>

Linnakangas, R., Lehtoranta, P., Järvikoski, A. & Suikkanen, A. 2010. Perhekuntoutus puntarissa. Kelan psykiatrisen perhekuntoutuksen kehittämishankkeen arviointi. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 109. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 109. Saatavissa:

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17451/Tutkimuksia109.pdf?sequence>

Lähteinen, M. & Hämeen-Anttila, L. 2017. Sosiaalihuollon lainsäädäntö. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 48 – 81.

Marjamäki, P. 2017. Kehittämistoiminta sosiaalialalla. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 502 – 507.

Mattila, K.-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mäkelä, M. 2009. Dialoginen työmenetelmä. Lastensuojelun verkostopalaverikäytännön analyysi [verkkodokumentti]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta [viitattu 20.4.2017]. Pro Gradu – tutkielma. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/20030/URN_NBN_fi_jyu-200904241512.pdf?sequen

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Niemelä, P. 2009. Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa Mäntysaari M., Pohjola, A., Pösö, T. (toim.). Sosiaalityö ja teoria, 209 – 236. Jyväskylä: PS-kustannus.

Niemi, M. 2012. Lapsen ominaisuudet, perheen resurssit ja vanhempi-lapsisuhde lapsen kehityksen ennustajana. Pitkittäistutkimus varhaislapsuudesta kouluikään [verkkodokumentti]. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskunta-kulttuuritieteiden akateeminen väitöskirja. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66944/978-951-44-8918-1.pdf?sequence=1>

Martikainen, K. 2017. Papunet. Tietoa puhevammaisuudesta. LOVIT – avain onnistuneeseen kohtaamiseen [viitattu 30.4.2017]. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/lovit-avain-onnistuneeseen-kohtaamiseen>

Parke, R.D. & Clarke-Stewart, A. Social Development. 2010. John Wiley & Sons: New Jersey.

Pelastakaa Lapset ry. 2016. Lasten osallisuus [viitattu 25.4.2017]. Saatavissa: <https://www.pelastakaaalapset.fi/lapsen-oikeudet/lasten-osallisuus/>

Rauhala, P-L. & Virokannas, E. 2011. Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 235 – 255.

Rinkinen-Holkeri, L. 2011. Rakennetaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutuskumppanuutta. Teoksessa Alila, K. & Parrila, S. (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006 – 2010. Oulu: Ediva, 69 – 92.

Riihelä-Palmu, S. 2008. "Eri teitä samalle laiturille". Toiminnalliset menetelmät perheneuvolan sosiaalityössä [verkkodokumentti]. Tampere: Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos [viitattu 14.4.2017]. Pro-gradu- tutkielma. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/79215/gradu02602.pdf?sequence=1>

Rosenberg, M. 2015. Rakentava ja myötäelävä vuorovaikutus. Helsinki: Basam Books Oy.

Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M. & Mäkelä, J.E. 2015. Stressin säätely. Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salo-Chydenius, S. 2010. Toiminnalliset ja luovat menetelmät. Päihdelinkki.fi [viitattu 8.3.2017]. Saatavissa:

<https://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihdetyon-menetelmat-ja-koulutus/toiminnalliset-ja-luovat-menetelmat>

Salonen, K. 2012. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI- henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet [opas]. Helsinki: Ammattieettinen lautakunta [viitattu 24.2.2017].

Saatavissa: http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. Sosiaalihuoltolaki. Soveltamisopas [viitattu 3.1.2017]. Saatavissa:

<http://stm.fi/documents/1271139/1352015/Sosiaalihuoltolain+soveltamisopas.pdf/cb12a5c4-9bfa-4983-adf6-94ca18815f1b>

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2015a. Lastensuojelu. Lapset, nuoret ja perheet. Kasvun kumppanit. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 10.1.2017]. Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/ehkaiseva_lastensuojelu

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 2015b. Perhetyö. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 29.1.2017].

Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 2016a. Lastensuojelu. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 10.1.2017].

Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 2016b. Lastensuojelu 2015.

Tilastoraportti. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 31.1.2017].

Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=4

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2016c. Osallisuus. Hyvinvointi- ja terveyserot. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos [viitattu 17.4.2017].

Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki [viitattu 1.5.2017]. Saatavissa:

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Valjakka, E. 2016. Vain lakiko lasta suojelee? Oikeustieteiden väitöskirja.

Turun yliopisto. Saatavissa:

<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/124096/Valjakka%20VK.pdf?sequence=2>

Valkeapää, M. 2011. Pomppivat pavut. Ryhmätoimintaa pienille ja isoille. Helsinki: LK-kirjat/ Lasten Keskus.

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 9 – 59.

Vilén, M., Tapio, N., Janhunen, T., Nissinen, L. & Seppänen, S. 2010. Ammattina perhetyö. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 61 – 99.

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö.
Helsinki: Tammi.

Vuorenmaa, M. 2016. Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät [verkkodokumentti]. Tampere: Tampereen yliopisto. Terveystieteiden akateeminen väitöskirja. Saatavissa:

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98335/978-952-03-0019-7.pdf?sequence=1>

LIITTEET

Liite 1: Leiritiedote

Liite 2: Ilmoittautumislomake

Liite 3: Tervetuloa-kirje

Liite 4: Leirikirje

Liite 5: Toimintamallina toimiva opas

Liite 1: Leiritiedote

Hei!

Opiskelemme Lahden ammattikorkeakoulussa Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelmassa sosionomeiksi. Toteutamme opintoihin kuuluvan opinnäytetyön yhteistyössä xxxx kunnan kanssa kevään 2017 aikana.

Opinnäytetyönä suunnittelemme ja toteutamme viikonloppuleirin xxxx perheiden sosiaalipalveluiden asiakkaille. Ennen leiriä järjestämme kaksi erillistä tapaamiskertaa, joiden aikana tutustumme toisiimme sekä tulevan leirin teemaan. Opinnäytetyöhön kuuluu myös kirjallinen loppuraportti, joka on myöhemmin luettavissa internetissä. Huomioimme asiakkaiden yksityisyyden eivätkä osallistujat tai kunta ole tunnistettavissa loppuraportissa.

Leiri järjestetään xxxx Perhetukikeskuksen tiloissa osoitteessa xxxx. Leiri on suunnattu alle 10-vuotiaalle lapselle sekä hänen vanhemmalleen/vanhemmilleen ja se on kaikille osallistujille maksuton. Tapaamiskerrat päättyvät iltapalaan ja leiripäivinä tarjotaan ruokailut.

Tapaamiskerrat järjestetään:

- 19.4.2017 klo 17.00–19.30 • 26.4.2017 klo 17.00–19.30

Leiripäivät järjestetään:

- 29.4.2017 klo 9.30- 16.30 • 30.4.2017 klo 9.30–15.30

Leirin teemana on lapsen ja vanhemman yhdessäolo. Tapaamisten aikana keskitytään yhdessä tekemiseen ja toimimiseen hauskasti ja helposti erilaisten leikkien, tehtävien sekä askareiden avulla. Toiminta toteutetaan pääosin lapsi-vanhempi-pareina ja olemme sekä ulkona että sisällä.

Huom! Osallistujat eivät ole vakuutettuja kunnan puolesta ja vanhemmat ovat vastuussa omasta lapsestaan.

Pyydämme teiltä sitovan ilmoittautumisen 24.3.2017 mennessä. Ilmoittautuminen tapahtuu palauttamalla kirjeen mukana oleva ilmoittautumislomake postitse: xxxx TAI palauttamalla lomake perhetyöntekijälle TAI soittamalla jompaankumpaan alla olevaan numeroon.

xxxx

xxxx

Tiedotamme leirin sisällöstä tarkemmin ensimmäisen tapaamiskerran yhteydessä.

TERVETULOA MUKAAN!

Jos jokin mietityttää, niin ota yhteyttä xxxx tai xxxx.

Terveisin, Annika Jaakola, Miida Leino ja Tiina Noppa

Liite 2: Ilmoittautumislomake

ILMOITTAUTUMINEN PERHELEIRILLE

Perheleiri järjestetään huhtikuussa 2017 xxxx perhetukikeskuksen tiloissa, osoitteessa xxxx. Leiri sisältää kaksi tutustumisiltaa sekä viikonlopulle sijoittuvat leiripäivät.

Tutustumisillat ovat:

- ke 19.4. klo 17–19.30 sekä ke 26.4. klo 17–19.30

Ja leiripäivät:

- la 29.4. klo 9.30–16.30 sekä su 30.4. klo 9.30–15.30

Leiri täytetään ilmoittautumisjärjestyksessä. Mukaan mahtuu kymmenen ensimmäiseksi ilmoittautunutta lasta. Leiri toteutetaan, jos ilmoittautuneita lapsia on vähintään neljä. Leiri on suunnattu alle 10-vuotiaille lapsille ja heidän vanhemmilleen.

Sitova ilmoittautuminen 24.3.2017 mennessä. Ilmoittautuminen tapahtuu palauttamalla kirjeen mukana oleva ilmoittautumislomake postitse: xxxx TAI palauttamalla lomake perhetyöntekijälle TAI soittamalla jompaankumpaan alla olevaan numeroon.

xxxx

xxxx

1. Osallistuvien lasten tiedot:

Nimi (Etunimi riittää)	Ikä	Ruoka-aineallergiat	Muuta huomioitavaa (esim. toimintaan liittyvät rajoitteet)

2. Osallistuvien aikuisten tiedot:

Nimi (Etunimi riittää)	Ruoka-aineallergiat	Muuta huomioitavaa (esim. toimintaan liittyvät rajoitteet)

Tervetuloa viettämään ikimuistoisia hetkiä yhdessä!

Toivottavat Annika, Miida ja Tiina

Liite 3: Tervetuloa-kirje

MOIKKA!

Olette ilmoittautuneet xxxx Perhetukikeskuksessa pidettävälle Perheleirille ja nyt meillä on ilo ilmoittaa, että leiri toteutuu. Kiva, että päätitte osallistua mukaan! Kaiken kaikkiaan leirille päätti lähteä mukaan 6 lasta ja 6 aikuista.

Leiri toteutetaan

ke 19.4.2017 klo 17.00-19.30

ke 26.4.2017 klo 17.00-19.30

sekä

la 29.4.2017 klo 9.30-16.30

su 30.4.2017 klo 9.30-15.30

xxxx

xxxx

Keskiviikko-iltaisin tarjoillaan iltapala, lauantaina lounas ja päivällinen sekä sunnuntaina lounas ja vappuherkut!

Ensimmäisellä tapaamiskerralla 19.4 tutustumme toisiimme ja vietämme rentoa aikaa yhdessä pelaillen sisätiloissa. Toisella tapaamiskerralla 26.4 olemme pääsääntöisesti ulkona, jolloin on hyvä varautua asianmukaisin varustein. Leiripäivinä 29.4 ja 30.4 vietämme aikaa sekä sisällä että ulkona. Tarkoituksena on viettää hauskaa yhteistä aikaa vapputunnelmissa!

NÄHDÄÄN PIAN!

Jos jokin vielä mietityttää, voitte ottaa yhteyttä xxxx

Terkuin,

Annika, Miida ja Tiina

Liite 4: Leirikirje

Mukavaa, että olette lähteneet mukaan Perheleirille! Toivottavasti leiristä tulee mieleenpainuva kokemus. Ohjelmassa on mukavaa ja monipuolista toimintaa. Me ohjaajat olemme leirillä teitä varten ja vastaamme mielellämme mieltänne askarruttaviin kysymyksiin. Tämä leirikirje sisältää tarkempaa tietoa leirin aikatauluista, sisällöstä ja mukaan tarvittavista varusteista.

Keskiviikko 26.4.2017

- 17.00 Illan aloitus ulkona pihapelejä pelaten
- 17.30 Yhdessä taiteillen
- 18.30 Palautteen anto
- 18.45 Iltapalan valmistus

! Huomioithan, että keskiviikkona olemme ulkona.

Lauantai 29.4.2017

- 9.30 Päivän aloitus ulkona pihapelejä pelaten
- 10.30 Lounaan valmistus ja tauko
- 12.00 Haaveiden pilvilinna

14.00 Välipalan valmistus ja tauko
15.00 Kotitehtävän purku
15.30 Rentoutus ja palautteen anto
16.30 Päivällinen

! Huomioithan, että lauantaina olemme ulkona sekä käymme kotitehtävän läpi.

Sunnuntai 30.4.2017

9.30 Päivän aloitus ulkona pihapelejä pelaten
10.00 Vappurieha alkaa!
10.45 Lounaan valmistus ja tauko
12.00 Vappurieha jatkuu sisätiloissa!
14.00 Rentoutus
14.15 Palautteen anto, vappuherkuttelua sekä leirin lopetus

! Huomioithan, että sunnuntaina olemme ulkona sekä sinulla on mahdollisuus tuoda mukanasasi vappurekvisiittaa.

ENSI VIIKKOON! ☺

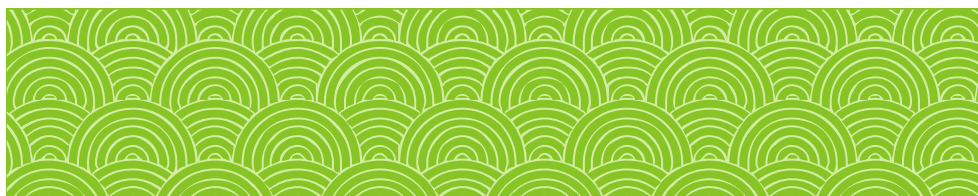
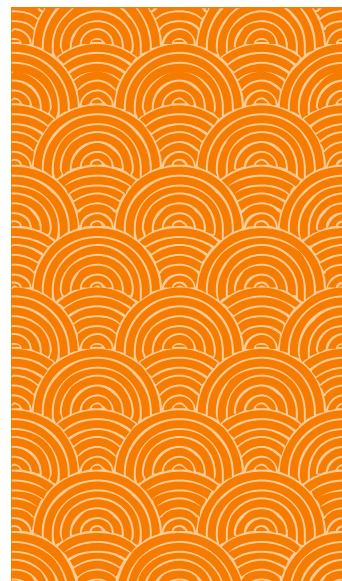
Terveisin Annika, Miida ja Tiina

Perheleiri

Lapsen ja vanhemman välistä
vuorovaikutusta vahvistavan leirin
toteuttamisopas

Annika Jaakola, Miida Leino, Tiina Noppa 2017

Sisällys

<u>JOHDANTO</u>	79
<u>PERHETYÖ</u>	80
<u>LAPSEN JA VANHEMMAN VUOROVAIKUTUSSUHDE</u>	80
<u>TOIMINNALLISET MENETELMÄT</u>	81
<u>LEIRIN SISÄLTÖ</u>	82
<u>Ensimmäinen tapaamiskerta</u>	82
<u>Toinen tapaamiskerta</u>	86
<u>Ensimmäinen leiripäivä</u>	89
<u>Toinen leiripäivä</u>	94
<u>VINKKI-NURKKA</u>	99
<u>EXTRA-LEIKKEJÄ</u>	100
<u>LÄHTEET</u>	102

JOHDANTO

Tämä opas on tehty osana Perheleiri - Vuorovaikutusta vahvistava toiminnallinen kokonaisuus perheille - opinnäytetyötä, joka on toteutettu Lahden ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmaan kevään 2017 aikana. Toiminnallinen opinnäytetyö suoritettiin yhdessä työelämäkumppanin kanssa, jolle toiminta toteutettiin tämän oppaan rakenteen ja sisällön mukaisesti.

Opas toimii mallina perheleirin toteuttamiselle. Perheleirin tavoitteena on lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen vahvistaminen yhdessä toimien. Perheleiri koostuu kahdesta tapaamiskerrasta sekä kahdesta viikonloppuleiripäivästä.

Malli on suunniteltu toteutettavaksi kolmen ohjaajan toimesta kuudelle lapselle ja heidän vanhemmilleen. Lapset osallistuvat leirille vanhempansa kanssa kahdestaan. Tämä malli on suunniteltu sosiaalihuoltolain mukaisina sosiaalipalveluina annettavien perhepalveluiden asiakkaille, mutta mallia voi soveltaa myös muihin palvelumuotoihin. Tämän oppaan toiminta soveltuu 5-10- vuotiaille lapsille.

Oppaassa on kerrottu ensin lyhyesti perhetyön, lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen sekä toiminnallisten menetelmien tietoperustaa, joka toimii pohjana tällaisen leirin toteutukselle. Tämän jälkeen oppaassa avataan toimintakerrat niiden aikataulujen sekä sisältöjen kanssa. Oppaan lopusta löytyy vinkki-nurkka, jossa on kerrottu hyviä varteenotettavia huomioita leirin järjestämisen suhteen, jotka nousivat esille opinnäytetyön toteuttamisen yhteydessä. Lisäksi lopussa on extraleikkejä, joita voi hyödyntää leirillä, jos on esimerkiksi ylimääräistä aikaa.

PERHETYÖ

Perhetyö on sellaista työtä, jolla voidaan tukea ja auttaa perhettä. Perheen tulee hyötyä perhetyöstä tavalla tai toisella. Perhetyötä voivat olla esimerkiksi perhetapaamiset, yksittäiset keskustelut perheenjäsenten kanssa, kotikäynnit, kerho – ja ryhmätoiminta, retki- ja leiritoiminta tai perhekuntoutus. Perhetyö on muun muassa vanhemmuuden tukemista, kasvatus- ja hoitomenetelmien ohjausta, erityistä tukea tarvitsevien lasten kasvatukseen liittyvää ohjausta tai vuorovaikutustaitojen tukemisesta. (Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen & Tapio 2010, 24–26.)

Perheleirien tarkoituksena on tarjota osallistujille yhteisöllinen kohtaamispaikka, joka on turvallinen sekä salliva. Leirit kokoavat yhteen samassa elämäntilanteessa olevia asiakkaita ja näin ollen ne tarjoavat myös vertaistukea. Monesti leireillä solmitaan myös uusia tuttavuussuhteita. Perhetyö on tavoitteellista toimintaa ja myös leirille on tärkeä asettaa jokin tavoite, minkä ympärille toiminta suunnitellaan. (Seppänen, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Tapio, Tapio & Vilen 2010, 252.)

LAPSEN JA VANHEMMAN VUOROVAIKUTUSSUHDE

Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutussuhde on tukemisen arvoinen. Suhdetta tulee tarpeen tullen vahvistaa ja siihen tarvitaan joskus tukea. Mikään suhde ei ole täydellinen ja tärkeintä lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa on turvallisuus, rakkaus sekä halu tukea ja auttaa lasta tämän kasvussa ja kehityksessä. (Mattila 2011, 55–56.)

Vuorovaikutustaitoja harjoitellaan, jotta vuorovaikutussuhteissa olisi yhteneväisiä toimintatapoja ja sääntöjä, jolloin vuorovaikutuksesta tulee kaikille osapuolille luontevaa arjen toimintaa. Lapsi puhuu ja kertoo asioita sitä enemmän, miten häntä kuunnellaan. Kyseleminen, kannustaminen ja elekieli rohkaisevat lasta ja positiivinen suhtautuminen vuorovaikutukseen lisää hyväksymisen tunnetta lapsella. Kuuntelu ja hyväksyntä vahvistavat lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. (Rinkinen – Holkeri 2011, 81–86.)

Vuorovaikutuksessa yhdessä tekeminen tarkoittaa tilan antamista ja sallivuuden opettelua, joiden avulla opetellaan kuuntelemaan toisia ja

toisten mielipiteitä, sekä myös arvostamaan niitä (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 22 – 23). Kallandin (2014) mukaan rakentava vuorovaikutus syntyy siitä, kun aikuinen on läsnä päivittäisissä toimissa ja kiinnostunut siitä mitä lapsi tekee, ja kohtaa lapsen sellaisena, kuin lapsi on.

Läsnäolo on yksi tärkeimmistä vuorovaikutuksen elementeistä. On tärkeää keskittyä siihen, kenen kanssa on vuorovaikutuksessa ja rauhoittaa mieli kaikelta muulta. Vuorovaikutustilanteissa mukana oleville henkilöille on aina muistettava antaa tilaa ja odottaa aloitteita ja muistaa myös kuunnella. (Martikainen 2017.)

TOIMINNALLISET MENETELMÄT

Toiminnan kautta ihminen tuo esille omaa persoonaansa ja näin ollen kehittyi ihmisenä. Lisäksi ihmisen toiminnallisuus sekä sen osa-alueet kehittyvät, kun ihminen työstää sen hetkisiä taitojaan toiminnan yhteydessä. Toiminnallisuuden kautta syntyneet uudet kokemukset itsestä sekä muista lisäävät ihmisen minäkuvaa sekä maailmankuvaa. Erityisesti toimimisen kautta syntyneet onnistumisen kokemukset vahvistavat yksilön itsetuntoa. (Vesikansa 1988, Riihelä-Palmun 2008, 15 mukaan.)

Toiminnallisuuden kautta asiakasta voidaan auttaa oppimaan uusia toimintamalleja, joita jatkossa asiakas voi hyödyntää. Toiminnan kautta ihminen pystyy kehittymään yksilönä ja oppia uusia tapoja toimia. (Särkelä 2001, Riihelä-Palmun 2008, 15 mukaan.) Yhdessä toimiminen voi joidenkin ihmisten kanssa olla jopa hyödyllisempää kuin puhuminen (Vilen, Leppämäki & Ekström 2001, Riihelä-Palmun 2008, 16 mukaan). Toiminnallisten menetelmien yhtenä tavoitteena onkin auttaa asiakasta tuottamaan itseään ja ajatuksiaan muulla tavoin kuin puhumalla. Tarkoitus on saada vuorovaikutuksesta keveämpi tapa kertoa ajatuksia ja tunteita. Toiminnallisten menetelmien yhteydessä keskitytään asiakkaan voimavaroihin, kiinnostuksen kohteisiin sekä hallinnan ja selviytymisen keinoihin, joiden tukemisessa työntekijä on avainasemassa. (Salo-Chydenius 2010.)

LEIRIN SISÄLTÖ

Leirin tavoitteena on vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta yhdessä toimien. Tarkoituksena on tarjota perheille myös arjessa helposti toteutettavia aktiviteetteja.

Tapaamiskerrat pitävät sisällään ryhmäytymis-/lämmittelyleikkejä, jotka auttavat avoimen tunnelman luomisessa ja tutustuttamaan osallistujia toisiinsa sekä parityöskentelyä, jossa keskitytään lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen sekä yhdessä toimimiseen. Jokainen kerta päätetään palautteen antoon, jonka perheet saavat tehdä anonymisti. Perheille tarjotaan jokaisella kerralla etukäteen määritetyt ruuat. Perheet voivat ottaa mukaan ruuanlaittoon, mikä onkin arkilähtöistä toimintaa parhaimmillaan.

Ensimmäinen tapaamiskerta

17.00 Leirin aloitus sisällä.

17.30 Tutustuminen. Kerro itsestäsi- leikki.

17.45 Ryhmäytyminen. Sanasota- leikki.

18.00 Lautapelien pelailua lapsi-vanhempi-pareina.

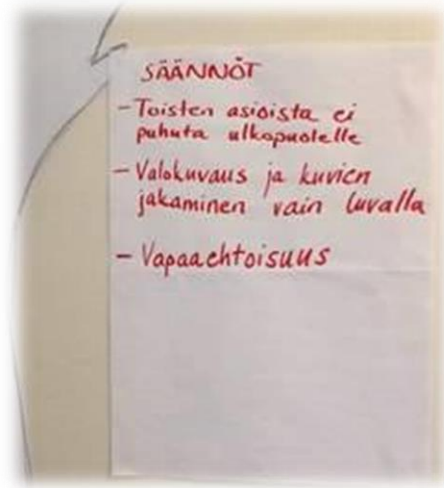
TAUKO

18.45 Kotitehtävän jakaminen.

19.00 Iltapala, leirikirjeen avaaminen ja palautepuu

19.30 Kotiinlähtö.

Leirin aloitus: Ensimmäinen tapaamiskerta aloitetaan kahvi-/mehutarjoilulla, jonka aikana ohjaajat esittäytyvät, kertovat hieman leiristä sekä avaavat illan aikataulua. Lisäksi osallistujien kanssa käydään läpi leirin säännöt. Säännöt sovitaan yhdessä, mutta niissä painotetaan etenkin vaitiolovelvollisuutta, kuvien ottamiseen ja jakamiseen liittyviä ohjeita, vapaaehtoisuutta sekä jokaisen yksityisyyden kunnioittamista.

Kerro itsestäsi: Tämä on tutustumisleikki, joka leikitään pelikorttien avulla. Korttipakasta nostetaan kortti ja kerrotaan numeroarvon verran asioita lapsesta ja vanhemmasta yhteensä. Pelikorteista ovat mukana esimerkiksi numerot 2 – 6, jolloin pystytään ennalta rajaamaan keksittävien asioiden määrää.

Sanasota: Ryhmäytymisleikki, jossa ryhmä jaetaan kolmeen joukkueeseen ja jokaiseen joukkueeseen liittyy yksi ohjaajista. Ryhmän jäsenet kirjoittavat nimensä paperille ja keksivät ryhmänä sanoja, joiden alkukirjaimet löytyvät jonkun osallistujan nimestä. Sanoja keksitään annetuista aihepiireistä ja yhteen aihepiiriin on varattu aikaa kolme minuuttia. Aihepiirejä voivat olla esimerkiksi ruokaan liittyvät sanat, eläimet ja urheiluun liittyvät sanat.

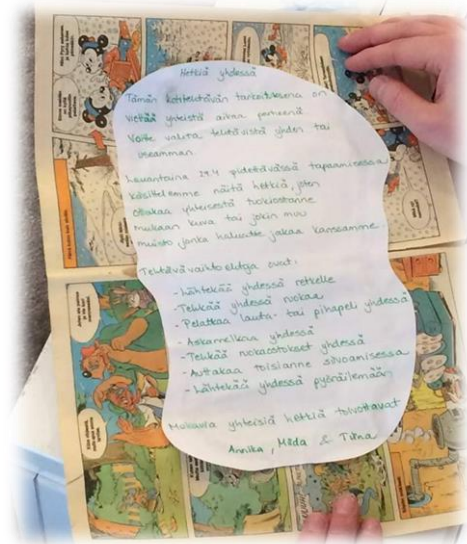

Lautapelit: Lautapelit on rajattu etukäteen sekä ajallisesti että pelaajamääriltään sopiviksi peleiksi. Lautapelejä voivat olla esimerkiksi Alias, Afrikan tähti ja Kimble. Tarkoituksena on pelata pelejä ryhmissä lapsi-vanhempi-pareina.

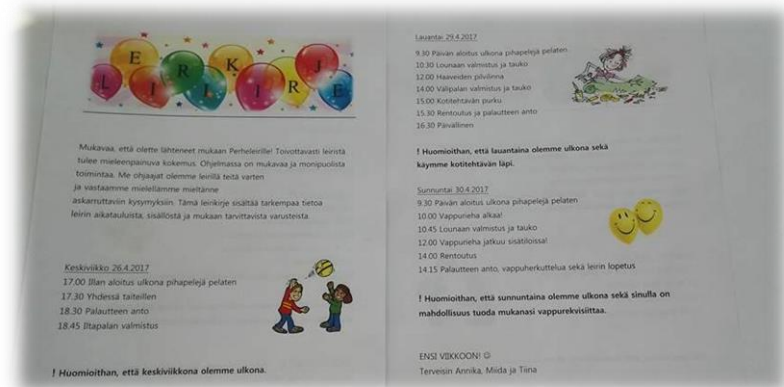

Kotitehtävä: Ensimmäisellä tapaamiskerralla on tarkoitus antaa pareille kotitehtävät, jotka tulee tehdä viikonlopun leirin ensimmäiselle päivälle. Kotitehtävän tarkoituksena on antaa lapselle ja vanhemmalle yhteinen helposti toteutettavissa oleva tekeminen, joka lisää heidän aikaansa yhdessä. Lapselle ja vanhemmalle jaetaan kirjerulla, joka sisältää muutamia tehtävävaihtoehtoja, joista lapsi ja vanhempi saavat valita minkä/mitkä toteuttavat yhdessä. Kirjeessä on vielä ohjeistus tehtävän tekemiseen. Tehtävävaihtoehtoja voivat olla esimerkiksi "Lähde retkelle äitisi kanssa", "Tehkää ruokaa yhdessä", "Pelatkaa lauta-/ pihapeli yhdessä" tai "Auttakaa toisianne siivoamisessa".

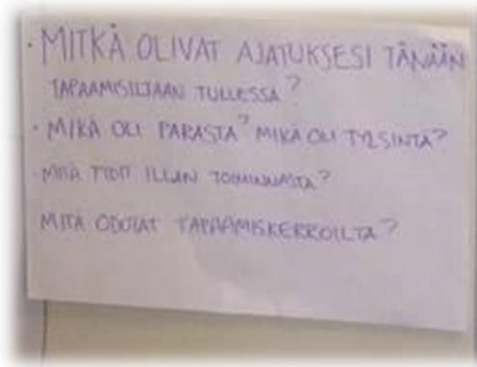
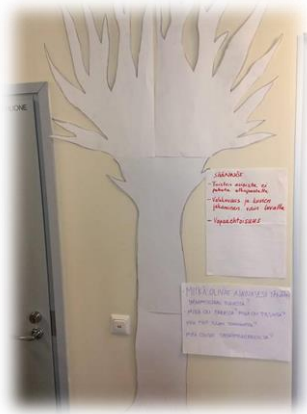
Tarkoituksena on dokumentoida tekeminen esimerkiksi ottamalla kuva tekemisestä tai tuomalla myöhemmin leirille jokin konkreettinen asia yhteisestä tekemisestä.

Leirikirje: Osallistujille jaetaan ensimmäisellä kerralla leirikirje, mikä kattaa tarkemmat tiedot tulevista tapaamiskerroista. Leirikirjeessä on mainittu vielä päivämäärät sekä kirjattu tarkempi aikataulu sekä sisältö. Lisäksi kirjeessä kerrotaan muut huomioon otettavat asiat esimerkiksi ulkovarusteiden tarve.

Palautepuu: Palautteen antaminen tapahtuu palautepuun avulla. Ideana on koota jokaisella tapaamiskerralla kirjoitetut palautteet yhteen, josta rakentuu lopulta seinälle koivupuun runkoa ja kahden viimeisen illan palautteet kasvattavat puulle lehdet. Jokaisella tapaamiskerralla palautepuun yhteydessä on apukysymyksiä, jotka auttavat perheitä miettimään vastauksiaan. Näitä voivat olla esimerkiksi "Mikä oli kivointa, entä tylsintä?" "Mitkä olivat ajatuksesi tänään tapaamiseen tullessa?" tai "Miltä yhdessä tekeminen tuntui?". Palautepuun tarkoituksena on koota jokaisen illan jälkeen osallistujilta tulevat palautteet yhteen ja kuvastaa osallistujien ajatuskaarta koko toiminnallisen kokonaisuuden ajalta.

Toinen tapaamiskerta

17.00 Illan aloitus pihalla.

17.15 Parityöskentelyä. Pihakimble- peli.

17. 30 Parityöskentelyä. Yhdessä taiteillen.

TAUKO

18.30 Iltapala ja palautepuu.

19.30 Kotiinlähtö.

Illan aloitus: Ilta aloitetaan kokoamalla osallistujat yhteen sekä leikkimällä heidän kanssaan joku lämmittelyleikki. Lämmittelyleikki voi olla esimerkiksi perinteinen polttopallo, jossa yksi pelaajista on maahan piirretyn alueen ulkopuolella ja yrittää heittää pehmeää palloa alueen sisäpuolella olevia pelaajia päin ja polttaa heitä. Osuman saanut pelaaja siirtyy ulos alueelta ja jatkaa peliä auttamalla muiden polttamisessa. Pelissä voidaan sopia, että osuma käy vain silloin, kun se osuu vartaloon päästä alaspäin.

Pihakimble: Tätä peliä pelataan pareittain. Pihakimblen ajatus on siinä, että pihalle rakennetaan esimerkiksi kartioista ympyrän mallinen pelilauta, jota parit kulkevat eteenpäin yrittäen "syödä" toisiaan. Pelinappuloina toimivat eriväriset pallot, jotka pysyvät kartioiden päällä. Alussa jokaisen parin pelinappula lähtee joka toisesta kartiosta liikkeelle. Pelin alussa jokainen pari ohjataan eri pisteille, joista he aloittavat pelin. Parit suorittavat pelilaudan ympäristöön sijoitettuja tehtäviä, jotka suoritettuaan he saavat yhden pisteen

ja pääsevät siirtämään pelinappulaansa yhden kartion eteenpäin. Tehtävää tehdään niin kauan, kunnes joku pareista tulee samalle kartiolle toisen parin kanssa eli syö toisen parin pelinappulan. Tällöin pari huutaa KIMBLE, jonka jälkeen siirytään tekemään uutta tehtävää. Tehtäviä on sijoitettu pelilaudan ympäristöön parien lukumäärän verran. Peliä voidaan pelata esimerkiksi niin kauan, että jokainen pari pääsee suorittamaan jokaista tehtävää.

Esimerkkejä tehtävistä:

1) Pullojen kaato sukkahousujen sisällä olevan pallon kanssa

Alueelle on sijoitettu tietty määrä tyhjiä limsapulloja/keiloja. Parille annetaan yhdet sukkahousut, joiden sisällä on sählypallo. Parin on tarkoitus yrittää kaataa kaikki pullo/keilat yhdessä, sukkahousuja heiluttaen. Kun kaikki pullo/keilat on kaadettu, pari saa lähteä siirtämään pelinappulaansa.

2) Palapelien kokoaminen

Parin tarkoituksena on koota palapeli mahdollisimman nopeasti sille tarkoitettulle alustalle. Palapeliä tehdään yhteistyössä lapsi-vanhempi-pareina. Palapelin valmistuttua pari saa lähteä siirtämään pelinappulaansa. Palapelejä voi olla varattuna muutamia, jotta pari ei joudu tekemään samaa palapeliä toistamiseen, jos kimbleä ei ehditty vielä ensimmäisen palapelin jälkeen huutamaan.

3) Ilmapallojen kuljetus kylkien välissä

Parin tarkoituksena on kuljettaa ilmapalloa tietty matka kylkiensä välissä pudottamatta sitä maahan. Matkalle on rakennettu yksi este sekä pujottelurata, joka parin tulee kulkea läpi. Jos ilmapallo tippuu, parin tulee palata aloitusviivalle. Onnistuneen suorituksen jälkeen pari saa lähteä siirtämään pelinappulaansa.

4) Frisbeen heittäminen frisbeegolfkoriin

Tarkoituksena on, että molemmat jäsenet saavat heitettyä yhden frisbeen koriin. Frisbee tulee saada koriin yhdellä heitolla. Jos frisbee ei mene ensimmäisellä heitolla koriin, heittäjä palaa frisbeen kanssa takaisin heittoviivalle. Lapsella ja vanhemmalla voi olla eri heittoetäisyys korista. Kun molemmat ovat saaneet korin, he saavat lähteä siirtämään pelinappulaansa.

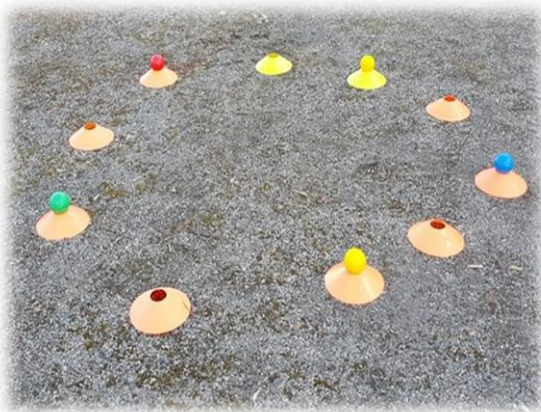
5) Pallon tarkkuusheitto lakanan avulla rajatulle alueelle

Parin tarkoituksena on lakanaa käyttäen saada yhdessä heitettyä yksi pallo ennalta sovitulle alueelle. Pallon tulee pysähtyä alueen sisäpuolelle. Alue voi olla esimerkiksi maahan piirretty neliö. Parilla on käytössä erilaisia palloja, joita he voivat yrittää heittää vuorotellen. Heittoviiva on merkittynä, jonka takaa

parin tulee heittää. Pallon jäätyä alueen sisäpuolelle, pari saa lähteä siirtämään pelinappulaansa.

6) Labyrintti-peli

Parilla on käytössä labyrinttimainen pelialusta, jota pystyy liikuttamaan kahdesta eri sivusta. Tarkoituksena on saada kuula liikutettua aloituksesta maaliin pudottamatta sitä matkan varrella oleviin koloihin. Tärkeää tässä tehtävässä on yhteistyö sekä kommunikointi. Maaliin päästyä pari voi lähteä liikuttamaan pelinappulaansa.

Yhdessä taiteillen: Tämä tehtävä toteutetaan pareittain. Tarkoituksena on luoda luontotaideteos, joka voi olla esimerkiksi taulu tai patsas. Taideteos rakennetaan ennalta sovittuun paikkaan. Pareille annetaan mahdollisuus kerätä materiaaleja taideteokseen lähiympäristöstä, irtoneisia luonnonmateriaaleja käyttäen. Valmiille työlle keksitään nimi. Lopuksi pidetään taidenäyttely, jolloin halukkailla on mahdollisuus kertoa omasta taideteoksestaan ja parit saavat kierrellä muiden taideteoksien luona.

Ensimmäinen leiripäivä

09.30 Päivän aloitus pihalla. Leikkivarjo-leikit.

10.15 Parityöskentelyä. Toiminnallinen muistipeli.

10.30 Lounas.

TAUKO

12.00 Parityöskentelyä. Haaveiden pilvilinna.

14.00 Välipala.

TAUKO

14.45 Kotitehtävän purku.

15.15 Rentoutushetki.

15.30 Palautepuu.

15.45 Päivällinen.

16.30 Kotiinlähtö.

Leikkivarjo- leikit: Leikkivarjon kanssa on mahdollista toteuttaa paljon erilaisia leikkejä. Popcornkoneessa jokainen ottaa itsellensä leikkivarjosta oman paikan pitäen kiinni yhdestä käsilenkistä. Leikkivarjon päälle heitetään paljon sählypalloja ja leikkijöiden on tarkoituksena saada pallot pois leikkivarjolta heiluttaen varjoa ylös ja alas. Kun kaikki pallot on saatu pois varjolta, leikin voi aloittaa alusta.

Väri-leikissä kaikki leikkijät asettuvat omalle paikalle ottaen kiinni yhdestä käsilenkistä. Leikkijät heiluttavat varjoa ylös ja alas ja kun ohjaaja huutaa jonkin värin, esimerkiksi sininen, kaikki jotka pitävät kiinni sinisen värin kohdalta vaihtavat juosten paikkaa varjon alla.

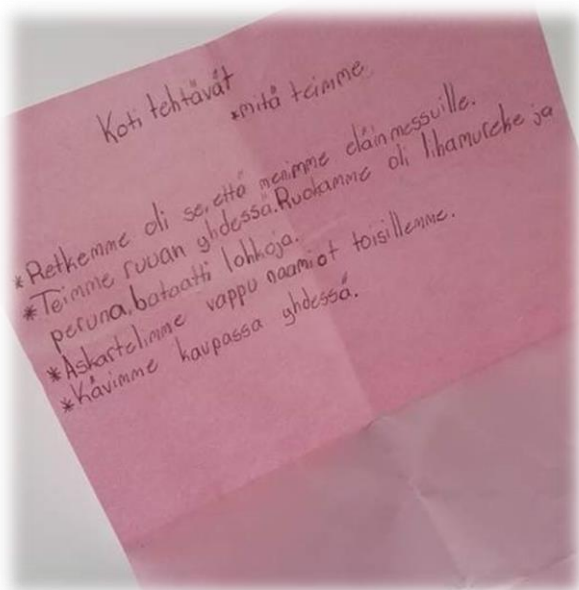
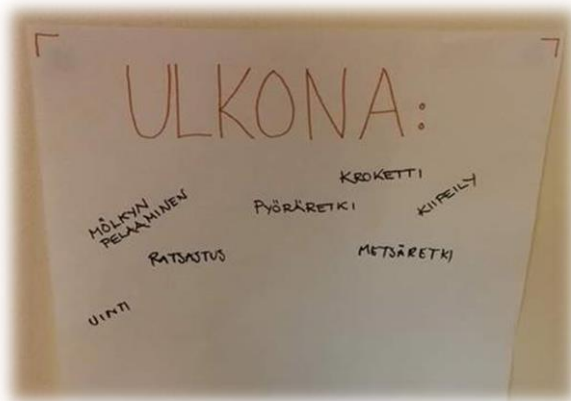
Toiminnallinen muistipeli: Lapsi ja vanhempi muodostavat parin ja jokaiselle parille osoitetaan leikkialueella oma kotipesä. Keskelle leikkialuetta levitetään muistipelin kortit väärinpäin. Leikissä on tavoitteena kerätä mahdollisimman monta kuvaparia yhteistyötä tehden. Ideana on, että parit juoksevat vuorotellen kuvien luokse ja kääntävät kaksi korttia. Jos löytää parin, se vieään kotipesään, jolloin seuraava parista saa lähteä etsimään kuvaparia. Jos leikkijä ei löydä samaa kuvaparia, kääntää hän kortit takaisin väärinpäin ja juoksee takaisin kotipesään, jolloin seuraava voi juosta keskelle etsimään. Parit saavat neuvoa toisiaan. Kotipesän etäisyys kuvakorteista voi olla lyhyt, jolloin kaikki voivat nähdä kuvat.

Haaveiden pilvilinna: Lapset ja vanhemmat kokoavat yhdessä Haaveiden pilvilinna – kuvakollaasin. Toiminta aloitetaan yhteisellä sadulla, joka liittyy haaveisiin ja toiveisiin. Satu kuunnellaan yhdessä. Sadun jälkeen ideana on herätellä lasten ja vanhempien ajatuksia omista haaveista ja toiveista. Lasten ja vanhempien tarkoituksena on keskustella sekä yhteisistä, että omista haaveista ja kirjoittaa paperille yksittäisiä sanoja, joista he haaveilevat tai mitä asioita he ehkä kaipaavat omaan arkeensa. Parit saavat itse piirtää ja leikata oman pilvensä kartongista, johon he lähtevät etsimään lehdistä kuvia, tekstejä ja sanoja pilven sisälle. Leikatut kuvat ja sanat leikataan pilven sisään. Parit saavat lopuksi esittää tuotoksensa, jos haluavat.

Kotitehtävien purku: Halukkaat saavat kertoa omasta tekemisestään ja näyttää tehtävän dokumentoinnin muille. Tämän jälkeen pareja pyydetään miettimään erilaisia sisä- ja ulkopuuhia, mitä voisi toteuttaa vanhemman kanssa. Seinälle on kiinnitetty etukäteen kaksi A3- kokoista paperia joihin toisiin kirjoitetaan sisällä tapahtuvat tekemiset ja toiseen ulkona tapahtuvat tekemiset. Vanhemmat ja lapset saavat vapaasti käydä kirjoittamassa mieleen nousseita ideoita. Lopuksi käydään läpi, minkälaisia tekemisiä he ovat keksineet.

Muistojen hymyjä - rentoutushetki: Osallistujat valitsevat sisätiloista oman paikan, johon on hyvä laskea oma makuualusta. Taustalla soi lempeää, meditaatiomusiikkia tai rentouttavia ääniä. Huoneen valoja on hyvä himmentää, jotta osallistujien on helpompi rentoutua. Ohjaaja neuvoo rentoutuksen aikana osallistujia eri tavoin:

- ”1. Valitse oma paikkasi niin, että sinulla on riittävästi omaa tilaa ympärilläsi. Asettaudu patjalle selinmakuulle. Voit heilutella itseäsi puolelta toiselle, kunnes löydät hyvän asennon, johon voit pysähtyä. Tunnustele, että selkäsi ja pyllysi ovat maassa mahdollisimman hyvässä asennossa. Tämä rentoutus on tarkoitettu vain sinulle.
2. Nyt aseta kädet irti vartalostasi kämmenet ylöspäin. Laita jalat pieneen haara-asentoon. Tunnustele, että pääsi on tukevasti ja rennosti patjallasi.
3. Sulje silmäsi ja anna suunkin avautua hieman. Yritä pudottaa kireät leukaperät rennoiksi. Hengittele nyt ihan rauhassa muutaman kerran sisään ja ulos.

Joutilaisuus on jalo taito, jonka moni meistä joskus unohtaa. Se ei suinkaan ole laiskottelua, vaan se on salaisuus hyvään terveyteen sekä tehokkuuteen ja vireyteen. Joutilaisuus antaa kehollesi ja mielellesi energiaa, jonka jälkeen jaksat taas tehdä asioita. Joutilaina rentoutumme ja voimme käyttää mielikuvitusta. Rentoutuminen antaa aikaa miettiä hyviä asioita tai olla miettimättä mitään.

Voit kuvata mielessäsi myönteisiä mielikuvia, rauhoittavia maisemia tai onnistumisia. Sinulla on lupa päästä itsesi vapaaksi rasituksista ja peloista. Parhaimmillaan rentoutuminen on sitä, että emme päästä mieleemme turhia murheita tai pelkoja. Opimme sanomaan tällaisille ajatuksillemme 'kiitos ei, nyt ei sovi' tai 'kiitos ei, minulla ei ole aikaa tuollaiseen'. Voimme säädellä ajatuksiamme ja niiden avulla myös vaikuttaa tunteisiimme.

Seuraavaksi pyydän sinua ajattelemaan jotakin hyvää hetkeä omassa elämässäsi. Kuvittele eteesi ikään kuin valokuva siitä hetkestä, jossa olet joskus ollut. Kosketa samalla kevyesti peukalollasi etusormeasi. Mitä voit nähdä kuvassa? Keitä henkilöitä siinä on? Miltä siinä tuoksuu? Miltä tuntuu iholla? Mitä kuvassa tapahtuu? Miten kuvan tapahtuma jatkui siitä eteenpäin? Palauta mieleesi muisto mahdollisimman tarkasti. Millaisia tunteita sinussa herää? Nauti ja iloitse hetki muistostasi.

Vedä kasvosi hymyyn. Hymyile vielä ja päästä sitten hymy pois. Virnistä nyt muistollesi oikein leveästi ja päästä sitten kasvosi rennoiksi. Hymy rentouttaa kaikki kasvosi tärkeimmät lihakset ja tuo hyvää oloa. Kokeile vielä muutama

kerta ensin kevyttä hymyä ja sitten kunnan virnistystä omaan tahtiin. Ilo ja hymy synnyttävät elämäniloa ja toivoa.

Ajattele sitten rauhassa jotakin sellaista paikkaa, joka saa sinut hyvälle tuulelle. Kosketa samalla kevyesti peukalolla keskisormeasi. Palauta tämä paikka mieleesi mahdollisimman tarkasti. Mitä kaikkea siellä paikassa on? Mitä värejä siellä näkyy? Mitä ääniä kuuluu? Ketä siellä paikassa on? Miltä sinusta tuntuu olla tässä paikassa? Nautiskele hetki omasta rakkaasta paikastasi. Nauti ja iloitse hetki tästä paikasta.

Tuhoa nyt kokonaan mielestäsi sanat "pitää", "täytyy" ja "on kiire". Sano itsellesi mielessäsi: "Nyt saan vain olla ja kuunnella itseäni". Ole hetki nyt ihan rauhassa. Kerää energiaa mukavista kokemuksistasi, lempipaikastasi ja kivoista ajatuksista.

Palauta vielä mieleesi kuvina ensimmäinen muistosi ja lempipaikkasi ja hymyile vielä kerran näille sinun muistoillesi. Hengittele levollisesti ja anna ajatustesi vaeltaa kaikessa mukavassa. Jos ne eksyvät sivupoluille, palauta ne lempeän päättäväisesti takaisin oikealle polulle. Hyväksy silti eksyneetkin ajatukset, sillä ne ovat osa sinua.

Muistele sitten jotakin sinulle rakasta ihmistä. Kosketa samalla peukalolla nimetöntä. Kuvittele henkilö mahdollisimman elävänä silmiesi eteen. Millainen ilme hänellä on juuri nyt? Millaiset vaatteet? Mitä mukavaa hän haluaa sinulle juuri nyt sanoa? Miksi hän on sinulle tärkeä? Kiitä häntä mielessäsi siitä, että hän on olemassa. Hymyile hänelle.

Ajattele nyt jotakin tekemistä, jota tykkäät tehdä. Kosketa samalla peukalolla pikkusormeasi. Mitä se tekeminen on? Missä tykkäät sitä tehdä? Kenen kanssa sitä on kiva tehdä? Hymyile tälle sinun tekemiselle lempeästi. Sinä olet taitava siinä, mitä teet.

Käy vielä läpi kaikki nämä asiat sormien ja mielen avulla. Palauta kuva muistosta mieleesi: etusormi ja hyvä hetki, keskisormi ja lempipaikkasi, nimetön ja tärkeä henkilö, pikkusormi ja kiva tekeminen. Hymyile vielä kullekin asialle ja ole niistä kiitollinen.

Ala hiljalleen palata tähän hetkeen. Liikuttele sormiasi ja varpaitasi. Vedä kasvot vielä kerran ensin pieneen hymyyn, sitten leveään virnistykseen. Avaa silmäsi. Hengitä sisään ja puhalla pitkä uloshengitys. Tunne, miten virkeys ja voima ovat levinneet koko kehoosi.

Nyt voit nousta varovasti istumaan. Kiitos rentoutuksesta. "

Tämän rentoutuksen tarkoituksena on rauhoittua, oppia rentoutumaan sekä muistelemaan ja hymyilemään hyvillä asioilla. Rentoutus opettaa ihmistä miettimään niitä asioita, joista tulee mukava olo. Tämä harjoitus sopii kaikenikäisille ja sitä voi tarvittaessa muokata ryhmäläisille sopivaksi. (Toivakka & Maasola 2011, 198-199.)

Toinen leiripäivä

09.30 Päivän aloitus ulkona. Häntähippa ja Kuppi ja kannu- leikit.

10.00 Parityöskentelyä Vappuriehan merkeissä. Pallon kuljetus lusikalla, Herneet purkkiin ja Tarkkuusheitto vesi-ilmapalloilla.

10.45 Lounas.

TAUKO

12.00 Vappurieha jatkuu. Tietovisa ja vappukuvien ottaminen.

13.00 Tarina vappukuvasta.

13.30 Rentoutushetki.

14.00 Palautepuu.

TAUKO

14.15 Vappuherkut ja leirin päätös.

15.00 Kotiinlähtö.

Häntähippa: Pelaajille laitetaan housuista roikkumaan kaksi narua, jotka toimivat pelaajan häntinä. Hipassa kaikki pelaajat yrittävät saada napattua toisiltaan häntiä ja samalla suojata omaansa. Pelialue on sovittu etukäteen ja peli päättyy siihen, kun kaikkien hännät ovat saatu napattua pois.

Kuppi ja kannu: Ryhmä jaetaan kahteen joukkueeseen. Jako voi olla esimerkiksi lapset vastaan vanhemmat. Pelialueelle asetetaan paljon kartioita, puolet oikeinpäin ja puolet väärinpäin. Leikin ideana on, että toisen joukkueen tehtävänä on saada käännettyä kaikki kartiot oikeinpäin ja toisen joukkueen tehtävänä on saada kaikki kartiot väärinpäin. Peli-aika sovitaan etukäteen. Leikki on toiminnallinen ja hyvä esimerkiksi lämmittelyleikiksi.

Pallon kuljetus lusikalla: Pareittain käytävä viesti, jossa kuljetetaan sählypalloa teelusikalla määrätty matka. Molemmat pareista pitävät lusikkaan kädessään. Mikäli pallo tippuu lusikasta, on pysähdyttävä, nostettava pallo takaisin lusikkaan ja vasta sitten jatkettava matkaa. Palloon ei saa koskea käsin. Matka kuljetaan vuorotellen. Matkalle asetetaan kartioita tai muita esteitä, joita osallistujien täytyy pujotella tai ylittää.

Herneet purkkiin: Tarkkuutta vaativa peli, jossa poimitaan herneitä pyykkipoikien avulla pieneen kulhoon yhtä aikaa pareittain. Tavoitteena on kerätä herneitä kulhoon mahdollisimman monta. Lopuksi lasketaan, kuinka monta hennettä parit saivat kerättyä. Tehtävään on hyvä asettaa aikarajaksi esimerkiksi kaksi minuuttia.

Tarkkuusheitto vesi-ilmapalloilla: Pelin tarkoituksena on vesi-ilmapallojen heittäminen maalitauluna toimivaa ohjaajaa kohti. Jokaisella parilla on käytössään neljä vesi-ilmapalloa, jotka heitetään etukäteen määritetyn viivan takaa. Heittäminen tapahtuu vuorotellen. Parit saavat onnistuneen suorituksen osuessaan maalitauluun/saadessaan ilmapallon rikki.

Tietovisa: Tietovisa järjestetään pareittain ja kysymykset koostuvat kysymyksistä eri aihealueista. Kysymysten tulee sopia kaikenikäisille, mutta ideana on, että lapsi ja vanhempi pohtivat vastauksia yhdessä. Vastaukset kirjoitetaan jokaisen kysymyksen jälkeen paperille. Kysymyksen jälkeen käydään läpi oikeat vastaukset. Tietovisakysymyksiä on kymmenen.

Vappukuvat: Tarkoituksena on ottaa hauskoja vappukuvia omilla puhelimilla saatavilla olevaa vappuaiheista rekvisiittaa apuna käyttäen. Rekvisiittoina toimivat esimerkiksi peruukit, naamarit ja asusteet. Perheet voivat tuoda myös kotoa vapputavaraa, jota voi vappuriehän yhteydessä hyödyntää. Vappukuviin on myös mahdollisuus tehdä kasvomaalauksia, joita esimerkiksi vanhemmat voivat tehdä lapsilleen.

Tarina vappukuvasta: Parit kirjoittavat pienen tarinan aiemmin otetuista vappukuvista. Tarina kirjoitetaan pareittain siten, että kumpikin sanoo vuorotellen 1-2 lausetta, jotka vanhempi kirjoittaa paperille. Tarinasta ei ole tarkoitus tehdä kovin pitkää, tärkeämpää on vuoropuhelu vanhemman ja lapsen välillä. Valmiit tarinat voi halutessaan lukea ääneen muille.

VAPPURIEHA

Vappu on parhaillaan
 sen ison joukon kanssa jakaa suun
 Mukana on Jean Sibelius viiksineen
 ja Monica-täti vappulaseineen
 Taustalla soi vappuräppi,
 taululla on moni palautetäppi.
 Bataatikeitto porkkanalla,
 meidän täällä on hyvä olla.
 Laita Haddyway soimaan
 laita Haddyway soimaan
 Meitä on viihdyttänyt väellä räntä-
 sade, mutta emme sisällä made
 Pelaaamme pöytäpallolla
 vaikka sataisi pääkälöjä!
 Lopuksi syömme makkarat murekset,
 otamme kunnan lähtömuovit
 Kilen tulimme pöytästä
 Täpään autolla
 Kun tuli lumisade
 ja lumi täytti maan.
 Hauskaa vappua kaikille ja kiitos

Kissa ja Cowgirl ne
 vappuriehaan lähti
 Radiossa sai Annikki T.
 Pihalla ryöstettiin täisiltä
 hännät, vaikka tuli
 tairaalta rännät.
 Tiira sai nistään ilmapa-
 märit, lystiä oli,
 juuston kivi tärät.
 Mikäpä tässä ollessa,
 risottoa postissa.
 Kiitos tästä ~~parista~~
~~ohjelmasta~~
 kullen teille,
 mutaan tulkeille ystäville.

Rentoutushetki: Rentoutus suoritetaan pareittain. Parit ottavat yhden patjan ja laskevat sen valitsemalleen paikalle. Tarkoituksena on soittaa rentouttavaa musiikkia, jonka aikana ensin toinen hieroo pallolla toista ja sitten vaihdetaan rooleja. Rentoutuksen vetäjä voi antaa ohjeita, mistä hieroa ja miten. Rentoutuksen kesto on noin. 10–15 minuuttia.

Palautepuu: Viimeisen leiripäivän palautepuun palautteessa lapsilta ja vanhemmilta kysytään hieman tarkentavia kysymyksiä koko toiminnallisesta kokonaisuudesta. Lapset ja vanhemmat saavat kirjoittaa palautetta puuhun, mutta heille annetaan myös mahdollisuus kirjoittaa palaute anonymisti tyhjälle paperille.

4 SAITKO LEIRILTÄ KTAIN IDEITA
 KOTIARKEEN? MITÄ?
 5 KOITKO LEIRIN HYVÄKSI? MITEN?
 6 VOISITKO TULLA UDELLEEN? MIKSI?
 7 SUOSITTELISITKO MUILLE PERHEILLE?
 MIKSI?
 8 MILTÄ PARITYÖSKENTELY TUNTUI?
 9 MITÄ MUUTTAISIT LEIRISSÄ?
 MITÄ LISÄÄ? MITÄ VÄHEMMÄN?
 TAPAAMISTEN KESTO? KOKONAISUUDEN
 PITUUS?

VINKKI-NURKKA

- * Lähetä ennen leirin järjestämistä kohderyhmälle leiri-tiedote, jossa kerrotaan tulevasta leiristä ja pyydetään ilmoittautumiset. Näin tiedät osallistujamäärän sekä osallistujien mahdolliset rajoitteet.
- * Lähempänä ensimmäistä tapaamiskertaa lähetä osallistujille vielä kohdennettu tervetuliaiskirje, jossa kerrotaan, että leiri pidetään ja ilmoitetaan tarkka aikataulu.
- * Ensimmäisellä tapaamiskerralla anna osallistujille leirikirje, joka kattaa tulevien tapaamiskertojen aikataulut, sisällöt ja muut huomiot.
- * Tee leirille varasuunnitelma sekä suunnittele lisäksi leikkejä, joita voidaan leikkiä, jos on ylimääräistä aikaa. Näin pystyt muuttamaan leirin sisältöä, jos esimerkiksi sade yllättää.
- * Edeltävällä tapaamiskerralla on hyvä muistuttaa seuraavan kerran toiminnasta.
- * Varaa tehtävien tekemiselle ja leikkimiselle riittävästi aikaa. Taukoja saa ja on hyvä pitää.
- * Anna perheille mahdollisuus päättää, mitä he haluavat jakaa.
- * Kannusta perheitä toimimaan yhdessä ja keskustelemaan asioista!

- * Huomioi osallistujien ikä ja muokkaa suunnitelmaa sen mukaan.
- * Ruuat on mukava valmistaa yhdessä ja se toimii perheille hyvin arkilähtöisenä toimintana.
- * Rakenna leiri jonkun teeman ympärille. Esimerkiksi Vappu tarjoaa hauskoja ideoita.
- * Huolehdi leiriturvallisuudesta sekä ruoka-allergioista.

EXTRA-LEIKKEJÄ

Pari- pantomiimi: Parille annetaan esitettäväksi jokin tapahtuma niin, että heidän täytyy esittää se yhdessä. Perinteisen pantomiimin tavoin, esittämisessä ei saa käyttää ääntä. Arvannut pari saa olla seuraavana esiintymisvuorossa. Leikin ideana on toimia pareittain ja keksiä molemmille aktiivinen rooli esityksessä.

Rikkinäinen piirtämijono: Osallistujista muodostetaan lattialle kaksi jonoa. Jonojen etummaisille annetaan tyhjä valkoinen paperi sekä kynä. Leikki alkaa niin, että jonojen viimeisille näytetään samaa aikaa sama kuva, joka heidän on tarkoitus jäljentää edessä istuvan selkään. Tämän jälkeen seuraava piirtää sen kuvan edessä istuvan selkään, jonka hän omasta mielestään tunsi selässään. Kun jonot on käyty tällä periaatteella läpi, ja on etummaisten vuoro piirtää, he piirtävät tuotoksensa tyhjille papereille. Lopuksi verrataan aloituskuvaa näihin tuotoksiin, jotka saatiin aikaiseksi. Piirtämisen aikana ei saa puhua ja leikissä voidaan sopia, että toisen selkään saa piirtää tuotoksen vain 2 kertaa, jotta kuvan jäljentämisestä ei tule liian helppoa. Jonojen ensimmäiset voivat siirtyä ensimmäisen kierroksen jälkeen viimeisiksi, joten kaikkien paikat vaihtuvat leikin aikana. Leikki saa aikaan naurua, kun piirustuksia vertaillaan keskenään. Leikkiä voi myös leikkiä pareittain!

Läpsy-piiri: Osallistujat menevät piiriin pöydän ääreen tai lattialle. Piiri muodostetaan niin, että jokainen laittaa oman oikean kämmenensä oikealla istuvan käden yli kaverin kämmenen viereen ja vasemman kämmenensä vasemmalla istuvan käden ali kaverin kämmenen viereen. Leikin ideana on se, että yksi lähettää läpsyn liikkeelle, eli taputtaa kerran kämmenellään pöydälle. Tämän jälkeen seuraavan kämmenen tulisi olla valppaana ja

läpsäyttää myös kerran pöytää. Näin läpsy kiertää piirissä. Kaksi läpsäytystä kerralla tarkoittaa sitä, että kierrossuunta vaihtuu. Kämmen tippuu pelistä pois, jos sitä läpsäyttää liian myöhässä, ei ollenkaan, liian ajoissa tai ihan väärässä paikassa. Pudonnut kämmen laitetaan oman selän taakse pois piiristä. Pelaaja on kokonaan ulkona leikistä silloin, kun hänen molemmat kämmenensä ovat pois pelistä. Tällöin pelaaja siirtyy kokonaan ulos piiristä. Pelin haastavuus on siinä, että kädet menevät alussa ristiin ja pelaajan tulee olla valppaana, että hän tietää milloin läpsäyttää. Lisäksi piiriä ei tiivistetä, kun pelaajia tippuu pois eli tällöin tulee olla tarkkana missä läpsy menee.

Viimeinen pari uunista ulos: Liikunnallinen ulkoleikki, jossa muodostetaan aluksi parijono. Yksi leikkijä jää ylimääräiseksi parijonon eteen, selkä parijonon päin. Parijonon edessä oleva leikkijä huutaa "Viimeinen pari uunista ulos", jolloin ensimmäinen pari päästää käsistä irti ja molemmat heistä lähtevät omalta puoleltaan juoksemaan parijonon häntäpäähän tarkoituksenaan saada otettua käsistä taas kiinni. Juoksun aikana huutaja yrittää napata itsellensä parin toisesta juoksijasta. Jos hän saa toisen kiinni, heistä tulee pari parijonoon ja ylimääräiseksi jäänyt leikkijä menee huutajan paikalle. Jos huutaja ei saa ketään kiinni, palaa hän vielä huutajan paikalle. Leikki on hyvä esimerkiksi lämmittelyyn. Parijonon pituutta voi säädellä sen mukaan, kuinka pitkän juoksumatkan haluaa.

Pidä oma puoli puhtaana: Tässä leikissä lapset ja aikuiset pääsevät haastamaan toisensa, kun heidät jaetaan eri joukkueisiin. Molemmille joukkueille jaetaan oma puoli esimerkiksi piirtämällä hiekkaan suorakaiteen mallinen alue, mikä jaetaan keskeltä puoliksi. Leikissä kummallekin joukkueelle annetaan sama määrä häntäpalloja, joita joukkueet alkavat heittelemään ristiin vastakkaisen joukkueen alueelle. Ideana on pitää oma puoli mahdollisimman puhtaana häntäpalloista. Lopuksi nähdään, kummalle joukkueelle jäi enemmän häntäpalloja omalle puolelle.

LÄHTEET

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja. 9 – 59.

Seppänen, P., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, S., Tapio, N. & Vilen, M. 2010. Perhetyön työkalupakki täydentyy. Teoksessa Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja. 208–257.

Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rinkinen – Holkeri, L. 2011. Rakennetaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutuskumppanuutta. Teoksessa Alila, K. & Parrila, S. (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006 – 2010. Oulu: Ediva. 69 – 92.

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS – kustannus.

Kalland, M. 2014. Mistä syntyy laadukas varhaiskasvatus? Luentomateriaali seminaarissa Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. 12.9.2014. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [viitattu 15.4.2017]. Saatavilla: https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/cb9ec7220705ddaefc67ecefda1cd75/1492240093/application/pdf/22248966/Kalland_Mist%C3%A4%20syntyy%20laadukas%20varhaiskasvatus.pdf

Martikainen, K. 2017. Papunet. Tietoa puhevammaisuudesta. LOVIT – avain onnistuneeseen kohtaamiseen [viitattu 30.4.2017]. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/lovit-avain-onnistuneeseen-kohtaamiseen>

Riihelä-Palmu, S. 2008. "Eri teitä samalle laiturille". Toiminnalliset menetelmät perheneuvolan sosiaalityössä. Sosiaalityön pro-gradu-

tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.

Salo-Chydenius, S. 2010. Toiminnalliset ja luovat menetelmät. Päihdelinkki.fi [viitattu 8.3.2017]. Saatavissa: <https://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihdeytyon-menetelmat-ja-koulutus/toiminnalliset-ja-luovat-menetelmat>

Toivakka, S. & Maasola, M. 2011. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.